UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE

FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED

Inštitucionálny rámec Európskej únie

Erik Urc

Trnava 2026

Inštitucionálny rámec Európskej únie

Vysokoškolská učebnica

Autor:
PhDr. Erik Urc, PhD.

Recenzenti:
PhDr. Peter Šamalík, PhD.
PhDr. Kamil Turčan, PhD.

© Erik Urc
© Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2026

Vydanie vysokoškolskej učebnice bolo schválené Edičnou radou Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave a vedením Fakulty sociálnych vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Inštitucionálny rámec Európskej únie © 2026 by Erik Urc, UCM Trnava is licensed under https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Vydavateľ: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Prvé vydanie 2026, elektronické,
https://www.ucm.sk/sk/backend/publikacie/institucionalny-ramec-europskej-unie.html

ISBN 978-80-572-0644-6

OBSAH

ÚVOD 6

1 EURÓPSKA ÚNIA – VZNIK, VÝVOJ A ZÁKLADNÉ PRINCÍPY FUNGOVANIA 9

1.1 Myšlienka európskej integrácie 9

1.2 Historický vývoj Európskej únie 12

1.3 Rozširovanie Európskej únie 16

1.4 Hodnoty a ciele Európskej únie 19

1.5 Kompetencie Európskej únie 22

2 SLOVENSKÁ REPUBLIKA V EURÓPSKEJ ÚNII 27

2.1 Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie 27

2.2 Zastúpenie Slovenskej republiky v Európskej únii 33

2.3 Predsedníctvo Slovenskej republiky v Rade EÚ 37

2.4 Výhody a výzvy členstva Slovenskej republiky v EÚ 40

3 INŠTITUCIONÁLNY SYSTÉM EURÓPSKEJ ÚNIE 46

3.1 Charakteristika inštitucionálneho systému 46

3.2 Rozdelenie právomocí medzi inštitúciami Európskej únie 50

4 HLAVNÉ INŠTITÚCIE EURÓPSKEJ ÚNIE 54

4.1 Európsky parlament 54

4.2 Európska komisia 66

4.3 Európska rada 72

4.4 Rada Európskej únie 76

4.5 Súdny dvor Európskej únie 80

4.6 Európska centrálna banka 84

4.7 Európsky dvor audítorov 87

4.8 Európsky hospodársky a sociálny výbor 89

4.9 Európsky výbor regiónov 91

5 PRÁVNY RÁMEC A ROZHODOVANIE V EURÓPSKEJ ÚNII 95

5.1 Pramene práva Európskej únie 96

5.2 Sekundárne právo Európskej únie 101

5.3 Tvorba právnych predpisov Európskej únie 105

5.4 Uplatňovanie práva Európskej únie 113

ZÁVER 121

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY 124

ÚVOD

Európska únia predstavuje osobitný politický, právny a ekonomický systém, ktorého fungovanie významne ovplyvňuje členské štáty aj každodenný život ich občanov. Rozhodnutia prijímané na európskej úrovni zasahujú do fungovania vnútorného trhu, hospodárskej a menovej politiky, ochrany spotrebiteľa, životného prostredia, regionálneho rozvoja, bezpečnosti, vzdelávania či mnohých ďalších oblastí. Pochopenie Európskej únie si preto vyžaduje nielen poznanie základných etáp európskej integrácie, ale predovšetkým porozumenie systému inštitúcií, právomocí a rozhodovacích procesov, prostredníctvom ktorých Únia svoje úlohy vykonáva.

Inštitucionálny systém Európskej únie sa pritom odlišuje od tradičného usporiadania štátnej moci aj od fungovania klasických medzinárodných organizácií. Na európskej úrovni sa stretávajú a vzájomne vyvažujú záujmy občanov, členských štátov a Európskej únie ako celku. Jednotlivé inštitúcie disponujú vlastnými právomocami a plnia rozdielne úlohy, zároveň však pri tvorbe politík, prijímaní právnych aktov a ich uplatňovaní navzájom spolupracujú. Výsledkom je komplexný systém rozhodovania založený na inštitucionálnej rovnováhe, vzájomnej kontrole a rozdelení právomocí medzi európsku a národnú úroveň.

Cieľom vysokoškolskej učebnice *Inštitucionálny rámec Európskej únie* je poskytnúť ucelený a zrozumiteľný pohľad na základné princípy fungovania Európskej únie, jej inštitucionálny systém a právny rámec. Publikácia je koncipovaná predovšetkým ako študijný materiál pre študentov spoločenskovedných študijných programov, ktorým má umožniť porozumieť nielen formálnemu postaveniu jednotlivých inštitúcií, ale najmä ich vzájomným vzťahom a úlohe v procese európskeho rozhodovania.

Obsah učebnice je rozdelený do piatich tematicky nadväzujúcich kapitol. Prvá kapitola vytvára základný rámec pre pochopenie európskej integrácie.

Približuje jej historické východiská a hlavné etapy vývoja, proces rozširovania Európskej únie, jej hodnoty a ciele, ako aj rozdelenie kompetencií medzi Európsku úniu a členské štáty.

Druhá kapitola presúva pozornosť na postavenie Slovenskej republiky v Európskej únii. Venuje sa procesu pristúpenia Slovenska k Únii, jeho zastúpeniu v európskych inštitúciách a zapojeniu do rozhodovacích procesov. Osobitná pozornosť je venovaná predsedníctvu Slovenskej republiky v Rade Európskej únie v roku 2016, ako aj hlavným prínosom a výzvam, ktoré sú spojené s členstvom Slovenska v Európskej únii. Cieľom tejto časti je zároveň poukázať na skutočnosť, že Slovenská republika nie je iba prijímateľom rozhodnutí vytvorených na európskej úrovni, ale ako členský štát sa aktívne podieľa na ich tvorbe.

Tretia a štvrtá kapitola tvoria jadro učebnice. Tretia kapitola vysvetľuje charakter inštitucionálneho systému Európskej únie, princíp inštitucionálnej rovnováhy a rozdelenie jednotlivých funkcií medzi európske inštitúcie. Štvrtá kapitola následne podrobnejšie predstavuje Európsky parlament, Európsku komisiu, Európsku radu, Radu Európskej únie, Súdny dvor Európskej únie, Európsku centrálnu banku a Európsky dvor audítorov. Pozornosť venuje aj Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Európskemu výboru regiónov.

Piata kapitola prepája inštitucionálny systém s právnym rámcom Európskej únie. Vysvetľuje základné pramene práva EÚ, jednotlivé druhy právnych aktov, proces tvorby európskej legislatívy a mechanizmy jej uplatňovania. Umožňuje tak pochopiť, ako sa politické priority a rozhodnutia európskych inštitúcií premieňajú do konkrétnych právnych pravidiel a akým spôsobom sa tieto pravidlá následne uplatňujú v členských štátoch.

Pri spracovaní jednotlivých tém sa učebnica usiluje prepájať teoretické poznatky s konkrétnymi príkladmi z fungovania Európskej únie a Slovenskej republiky. Text preto dopĺňajú tabuľky, grafy a obrazové materiály, ktorých cieľom je sprehľadniť základné súvislosti a uľahčiť orientáciu v pomerne

komplexnom systéme európskych inštitúcií a rozhodovacích procesov. Jednotlivé kapitoly zároveň uzatvárajú kontrolné otázky, ktoré umožňujú overiť pochopenie najdôležitejších tém a vzťahov.

Ambíciou učebnice nie je zachytiť všetky aspekty fungovania Európskej únie ani vyčerpávajúco analyzovať jednotlivé politiky Únie. Jej cieľom je vytvoriť základný vedomostný rámec, ktorý študentom umožní orientovať sa v inštitucionálnom a právnom systéme EÚ, porozumieť logike európskeho rozhodovania a vytvoriť si východisko pre ďalšie štúdium problematiky európskej integrácie.

PhDr. Erik Urc, PhD.
autor

1 EURÓPSKA ÚNIA – VZNIK, VÝVOJ A ZÁKLADNÉ PRINCÍPY FUNGOVANIA

Európska únia predstavuje jedinečný integračný projekt, ktorý sa postupne vyvíjal z pôvodne prevažne hospodárskej spolupráce európskych štátov do podoby komplexného politického, právneho a ekonomického spoločenstva. Jej súčasná podoba je výsledkom dlhodobého historického vývoja, postupného rozširovania členskej základne, prehlbovania spolupráce a prenášania vybraných právomocí z národnej na európsku úroveň.

Pochopenie fungovania Európskej únie si preto vyžaduje poznať nielen jej súčasnú inštitucionálnu štruktúru, ale aj historické okolnosti jej vzniku, hlavné etapy integračného procesu a princípy, na ktorých je európska spolupráca založená. Vývoj od prvých povojnových integračných iniciatív cez vznik Európskych spoločenstiev až po dnešnú Európsku úniu ukazuje, že európska integrácia nebola jednorazovým procesom, ale postupným a dynamickým vývojom reagujúcim na politické, hospodárske a bezpečnostné výzvy.

Táto kapitola sa preto zameriava na základné východiská európskej integrácie. Približuje myšlienku európskeho zjednocovania, historický vývoj Európskej únie, proces jej rozširovania, hodnoty a ciele, na ktorých je postavená, ako aj rozdelenie kompetencií medzi Európsku úniu a jej členské štáty. Tieto poznatky vytvárajú nevyhnutný základ pre ďalšie pochopenie inštitucionálneho systému Európskej únie.

1.1 Myšlienka európskej integrácie

Európska integrácia predstavuje dlhodobý proces zbližovania európskych štátov v politickej, hospodárskej, právnej a spoločenskej oblasti. Je založená na spolupráci, vytváraní spoločných pravidiel a inštitúcií a na spoločnom riešení problémov, ktoré presahujú možnosti jednotlivých štátov. Súčasná Európska únia je výsledkom postupného integračného

procesu, ktorý sa formoval najmä počas druhej polovice 20. storočia a pokračuje aj v súčasnosti. Charakteristickým znakom európskej integrácie je pritom skutočnosť, že členské štáty v oblastiach vymedzených zmluvami preniesli výkon časti svojich právomocí na spoločnú európsku úroveň a vytvorili systém spoločných inštitúcií, pravidiel a politík (Wiener, Diez, 2009).

Myšlienky o užšej spolupráci a zjednocovaní európskych štátov sa objavovali už v skorších historických obdobiach, reálne politické podmienky na uskutočnenie moderného integračného projektu však vznikli až **po skončení druhej svetovej vojny**. Európa vyšla z vojnového konfliktu hospodársky zničená, politicky oslabená a spoločensky rozdelená. Jednou zo základných povojnových výziev bolo obnovenie dôvery medzi európskymi štátmi, predovšetkým medzi Francúzskom a Nemeckom, ktorých dlhodobé súperenie bolo jedným zo zdrojov predchádzajúcich konfliktov na európskom kontinente.

Súčasne sa zásadne menilo medzinárodné postavenie Európy. V podmienkach začínajúcej studenej vojny sa európske štáty ocitli medzi dvoma novými svetovými veľmocami – Spojenými štátmi americkými a Sovietskym zväzom. Popri hospodárskej obnove sa preto čoraz výraznejšie presadzovala potreba vytvoriť nový model spolupráce, ktorý by obmedzil tradičnú mocenskú rivalitu a posilnil mier a stabilitu na kontinente. Jedným z jeho základných východísk bola predstava, že **trvalý mier** možno podporiť vzájomnou hospodárskou previazanosťou štátov a spoločnou správou oblastí strategického významu (Nello, 2012).

Za rozhodujúci impulz modernej európskej integrácie sa považuje **Schumanova deklarácia**, ktorú 9. mája 1950 predstavil francúzsky minister zahraničných vecí Robert Schuman. Deklarácia, vychádzajúca z návrhu Jeana Monneta, predpokladala spoločnú správu francúzskej a západonemeckej produkcie uhlia a ocele a zároveň umožňovala zapojenie ďalších európskych krajín. Výber týchto odvetví nebol náhodný. Uhlie a oceľ predstavovali strategické suroviny nevyhnutné pre priemyselnú výrobu, ale

zároveň aj pre zbrojárstvo. Ich spoločná kontrola mala vytvoriť také hospodárske väzby, ktoré by ďalší vojenský konflikt medzi Francúzskom a Nemeckom urobili nielen politicky nežiaducim, ale aj prakticky veľmi ťažko uskutočniteľným.

Význam Schumanovej deklarácie preto presahoval rámec hospodárskej spolupráce. Priniesla predstavu postupného budovania európskej jednoty prostredníctvom konkrétnych spoločných krokov a vytvárania nadnárodných inštitúcií, na ktoré štáty prenesú časť rozhodovacích právomocí. Práve táto myšlienka sa stala jedným zo základných princípov ďalšieho vývoja európskej integrácie. Na pripomenutie Schumanovej deklarácie sa **9. máj** každoročne oslavuje ako **Deň Európy** (Lacina, Strejček, Blížkovský, 2016).

Schumanova iniciatíva sa už v nasledujúcom roku pretavila do konkrétnej inštitucionálnej podoby. V roku **1951** podpísali Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Spolková republika Nemecko a Taliansko **Parížsku zmluvu**, ktorou založili **Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO)**. Šesť zakladajúcich štátov tým vytvorilo prvé integračné spoločenstvo založené na nadnárodnom princípe a dobrovoľne prenieslo časť svojich právomocí v presne vymedzenej oblasti na spoločné orgány. Myšlienka povojnovej európskej spolupráce tak získala svoju prvú konkrétnu inštitucionálnu podobu a vytvorila východisko pre ďalšie prehlbovanie európskej integrácie (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Pôvodnou a zásadnou motiváciou európskej integrácie bolo **zabezpečenie mieru** a zabránenie opakovaniu ničivých vojenských konfliktov na európskom kontinente. Postupne sa však jej zameranie rozširovalo. K mierovej a bezpečnostnej dimenzii sa pridala hospodárska obnova, vytváranie spoločného trhu, podpora hospodárskeho rastu a zvyšovanie životnej úrovne obyvateľov. Neskôr sa integrácia rozšírila aj na politické, sociálne, environmentálne, bezpečnostné a ďalšie oblasti.

Európska integrácia preto nepredstavuje jednorazový akt, ale **dlhodobý a dynamický proces**, ktorého rozsah a podoba sa v priebehu desaťročí menili.

Z pôvodnej spolupráce v niekoľkých strategických hospodárskych odvetviach postupne vznikol komplexný systém spoločných inštitúcií, právnych pravidiel a verejných politík. Základná myšlienka však zostáva úzko spätá s dôvodmi, ktoré stáli pri jeho vzniku – vytváraním priestoru mieru, stability, prosperity a spolupráce medzi európskymi štátmi.

1.2 Historický vývoj Európskej únie

Vznik Európskeho spoločenstva uhlia a ocele predstavoval prvý praktický krok povojnovej európskej integrácie. Úspešná spolupráca šiestich zakladajúcich štátov vytvorila predpoklady na postupné rozširovanie spolupráce do ďalších hospodárskych a neskôr aj politických oblastí. Vývoj európskej integrácie pritom neprebiehal jednorazovo, ale prostredníctvom postupných zmien, ktoré rozširovali rozsah spolupráce, upravovali právomoci spoločných inštitúcií a reagovali na meniace sa politické, hospodárske a spoločenské podmienky v Európe (Nello, 2012).

Významným krokom bolo podpísanie **Rímskych zmlúv 25. marca 1957**, ktorými vznikli **Európske hospodárske spoločenstvo (EHS)** a **Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (EURATOM)**. Kým hlavným cieľom EHS bolo postupné vytvorenie spoločného trhu založeného na voľnom pohybe tovaru, služieb, osôb a kapitálu, EURATOM sa zameriaval na spoluprácu v oblasti výskumu a mierového využívania jadrovej energie. Rímske zmluvy tak rozšírili pôvodne sektorovo orientovanú spoluprácu na podstatne širšiu hospodársku integráciu a vytvorili jeden zo základov neskoršieho vnútorného trhu Európskej únie (Lacina, Strejček, Blížkovský, 2016).

Ďalšie prehlbovanie hospodárskej integrácie priniesol **Jednotný európsky akt**, podpísaný v roku 1986 a účinný od roku **1987**. Jeho význam spočíval predovšetkým vo vytvorení podmienok na dokončenie vnútorného trhu. Cieľom bolo odstrániť zostávajúce prekážky voľného pohybu tovaru, služieb, osôb a kapitálu a vytvoriť jednotnejší hospodársky priestor. Vnútorný trh bol následne zavŕšený k 1. januáru 1993 a jeho štyri základné

slobody patria dodnes medzi základné piliere európskej ekonomickej integrácie (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

S rozvojom voľného pohybu úzko súvisela aj **Schengenská dohoda**, podpísaná v roku **1985**. Pôvodne vznikla mimo právneho rámca Európskych spoločenstiev a jej cieľom bolo postupné odstránenie kontrol na spoločných vnútorných hraniciach zúčastnených štátov. Schengenský priestor začal prakticky fungovať v roku **1995** a schengenské acquis bolo neskôr začlenené do právneho rámca Európskej únie Amsterdamskou zmluvou. Postupné rozširovanie schengenského priestoru výrazne posilnilo praktický význam voľného pohybu osôb (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018). Slovenská republika sa jeho súčasťou stala 21. decembra 2007.

Zásadný posun od prevažne hospodárskej spolupráce k širšej politickej integrácii priniesla **Maastrichtská zmluva**, podpísaná v roku **1992** a účinná od 1. novembra **1993**. Zmluvou bola formálne vytvorená **Európska únia** a spolupráca členských štátov sa rozšírila do ďalších oblastí. Maastrichtská zmluva vytvorila rámec hospodárskej a menovej únie, zaviedla občianstvo Európskej únie a posilnila spoluprácu v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, spravodlivosti a vnútorných vecí. Predstavovala preto jeden z najvýznamnejších medzníkov integračného procesu a výrazne posilnila jeho politický rozmer (Wiener, Diez, 2009).

Na ďalší vývoj integračného procesu nadviazala **Amsterdamská zmluva**, podpísaná v roku **1997** a účinná od roku **1999**. Posilnila postavenie Európskeho parlamentu, rozšírila uplatňovanie spolurozhodovacieho postupu a začlenila schengenské acquis do právneho rámca Európskej únie. Zároveň priniesla zmeny v oblastiach zamestnanosti, voľného pohybu osôb a spolupráce v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí. Reforma mala zároveň prispieť k efektívnejšiemu fungovaniu Únie v období, keď sa pripravovala na ďalšie rozširovanie (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Významným výsledkom hospodárskej a menovej integrácie bolo zavedenie spoločnej meny **(eura)**. Od 1. januára **1999** sa euro používalo ako mena v bezhotovostných operáciách a na finančných trhoch a od 1. januára

2002 boli do obehu uvedené eurobankovky a euromince. Spoločná mena odstránila kurzové riziká medzi zapojenými členskými štátmi a predstavovala ďalší významný krok v prehlbovaní hospodárskej integrácie. Euro však neprijali všetky členské štáty, a preto sa hospodárska a menová integrácia rozvíja aj prostredníctvom užšej spolupráce štátov tvoriacich eurozónu (König, Lacina, Přenosil, 2007). Slovenská republika prijala euro 1. januára **2009** po splnení maastrichtských konvergenčných kritérií.

Potreba pripraviť inštitúcie na plánované rozšírenie Únie viedla k prijatiu **Zmluvy z Nice**, podpísanej v roku **2001** a účinnej od roku **2003**. Reforma sa sústredila predovšetkým na fungovanie inštitúcií v podmienkach rastúceho počtu členských štátov. Priniesla zmeny v systéme hlasovania v Rade Európskej únie, zložení Európskej komisie a rozdelení kresiel v Európskom parlamente, čím vytvorila inštitucionálne predpoklady na pripravované rozšírenie (König, Lacina, Přenosil, 2007).

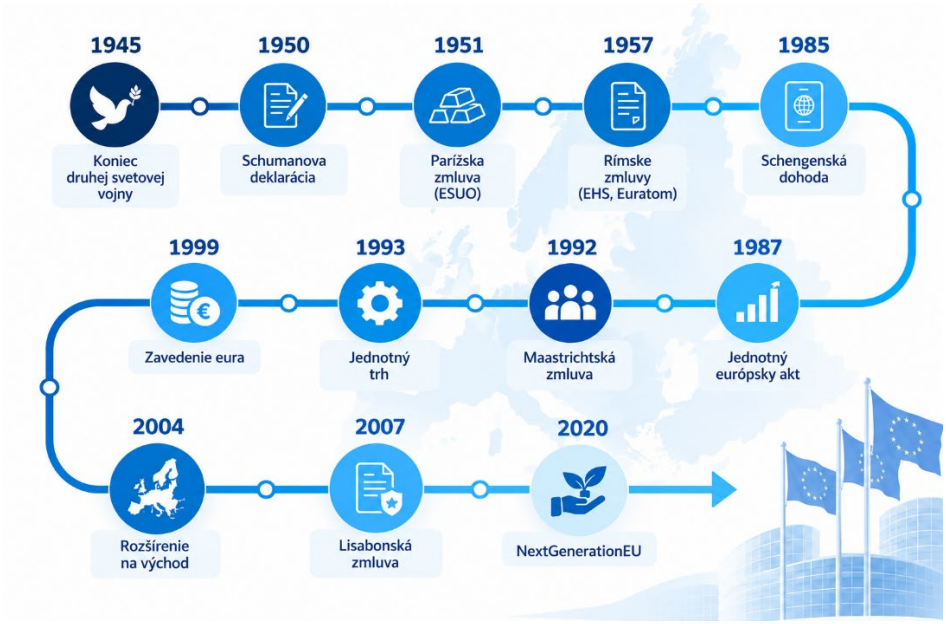
Významným historickým medzníkom sa následne stalo **rozšírenie Európskej únie 1. mája 2004**, keď do Únie vstúpilo desať nových štátov vrátane Slovenskej republiky. Išlo o najväčšie jednorazové rozšírenie v dejinách európskej integrácie z hľadiska počtu pristupujúcich štátov. Rozšírenie malo výrazný politický a symbolický význam, keďže prepojilo západnú a značnú časť strednej a východnej Európy v spoločnom integračnom rámci. Podrobnejšie sa procesom rozširovania Európskej únie zaoberá nasledujúca podkapitola a vstupu Slovenskej republiky do Únie je tiež venovaná samostatná kapitola.

Zatiaľ poslednú komplexnú reformu zmluvného rámca Únie priniesla **Lisabonská zmluva**, podpísaná v roku **2007** a účinná od 1. decembra **2009**. Jej prijatiu predchádzal neúspešný proces ratifikácie Zmluvy o Ústave pre Európu. Lisabonská zmluva reformovala inštitucionálne fungovanie rozšírenej Únie, posilnila postavenie Európskeho parlamentu, rozšírila využívanie hlasovania kvalifikovanou väčšinou v Rade a vytvorila funkciu stáleho predsedu Európskej rady. Zároveň upravila postavenie vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a Charte

základných práv Európskej únie priznala rovnakú právnu silu ako zakladajúcim zmluvám. Súčasné fungovanie inštitucionálneho a právneho systému Európskej únie je vo významnej miere založené na reformách uskutočnených Lisabonskou zmluvou (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Vývoj európskej integrácie však pokračoval aj bez prijímania novej reformnej zmluvy. **Ďalším významným momentom** sa stala spoločná reakcia Európskej únie na pandémiu ochorenia COVID-19. V roku **2020** bol vytvorený dočasný nástroj obnovy **NextGenerationEU**, ktorého cieľom bolo podporiť hospodársku a sociálnu obnovu členských štátov prostredníctvom financovania investícií a reforiem. Významnou inováciou bolo oprávnenie Európskej komisie získavať vo veľkom rozsahu finančné prostriedky na kapitálových trhoch v mene Európskej únie. NextGenerationEU sa tak stal významným prejavom prehlbovania európskej spolupráce a ukázal schopnosť členských štátov reagovať na spoločnú krízu prostredníctvom spoločných finančných nástrojov (Európska komisia, 2020).

Obrázok 1: Hlavné míľniky európskej integrácie

Zdroj: vlastné spracovanie s využitím generatívnej AI

Vývoj od prvých Európskych spoločenstiev až po súčasnú Európsku úniu ukazuje, že európska integrácia je **postupným a dynamickým procesom**. Jej vývoj charakterizovalo nielen rozširovanie počtu členských štátov, ale predovšetkým prehlbovanie spolupráce – od pôvodnej koordinácie vybraných hospodárskych odvetví cez vytvorenie vnútorného trhu a spoločnej meny až po spoluprácu v politických, bezpečnostných, environmentálnych, sociálnych a ďalších oblastiach. Európska únia preto nevznikla ako hotový projekt, ale je výsledkom viac ako sedemdesiatročného postupného vývoja.

1.3 Rozširovanie Európskej únie

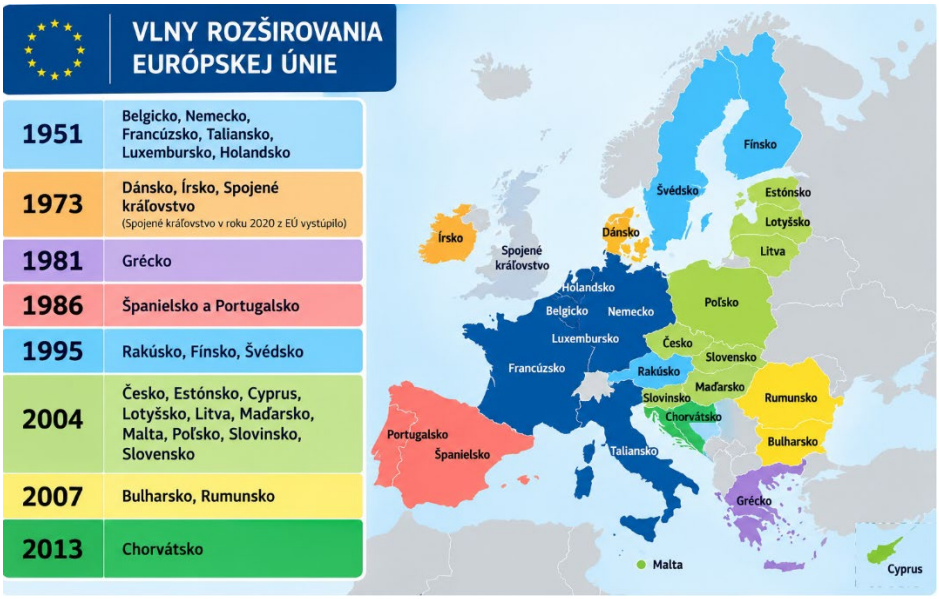
Jedným z najvýznamnejších prejavov úspešnosti európskej integrácie je postupné rozširovanie Európskej únie o nové členské štáty. Rozširovanie predstavuje proces, prostredníctvom ktorého môžu európske krajiny po splnení stanovených podmienok pristúpiť k Európskej únii a stať sa plnohodnotnými členmi integračného zoskupenia. Od založenia prvých európskych spoločenstiev sa počet členských štátov zvýšil zo šiestich na súčasných dvadsaťsedem, čím sa Európska únia stala najväčším a najvýznamnejším integračným projektom na európskom kontinente. Rozširovanie pritom nepredstavuje iba prijímanie nových členov, ale aj nástroj na posilňovanie demokracie, právneho štátu, hospodárskej stability a bezpečnosti v Európe.

Prvé rozšírenie Európskych spoločenstiev sa uskutočnilo v roku **1973**, keď sa členmi stali Dánsko, Írsko a Spojené kráľovstvo. Nasledovalo rozšírenie o Grécko v roku **1981** a o Španielsko a Portugalsko v roku **1986**, ktoré symbolizovalo úspešnú demokratickú transformáciu krajín južnej Európy po páde autoritárskych režimov. V roku **1995** sa členmi Európskej únie stali Rakúsko, Fínsko a Švédsko, čím sa Únia rozšírila aj o tradične neutrálne štáty severnej Európy (König, Lacina, Přenosil, 2007).

Historicky významné tiež bolo **rozšírenie v roku 2004**, keď do Európskej únie vstúpilo desať nových štátov – Cyprus, Česká republika, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Poľsko, Slovensko a Slovinsko. Išlo o najväčšie rozšírenie v dejinách európskej integrácie z hľadiska počtu pristupujúcich krajín aj počtu obyvateľov. Malo nielen hospodársky, ale aj výrazný politický význam, pretože symbolicky odstránilo rozdelenie Európy vytvorené počas studenej vojny. Európska únia tým potvrdila svoju schopnosť podporovať demokratické reformy a hospodársku transformáciu krajín strednej a východnej Európy (Lacina, Strejček, Blížkovský, 2016).

Rozširovanie pokračovalo aj v nasledujúcich rokoch. V roku **2007** pristúpili k Európskej únii Bulharsko a Rumunsko a v roku **2013** sa jej dvadsiatym ôsmym členom stalo Chorvátsko. Po vystúpení Spojeného kráľovstva z Európskej únie 31. januára 2020, známom ako **Brexit**, má Európska únia v súčasnosti 27 členských štátov. Brexit zároveň predstavoval prvý prípad dobrovoľného vystúpenia členského štátu z integračného zoskupenia a otvoril diskusiu o budúcom smerovaní európskej integrácie.

Obrázok 2: Vlny rozširovania Európskej únie

Zdroj: vlastné spracovanie s využitím generatívnej AI na základe podkladov Európskej únie, 2026

Možnosť stať sa členom Európskej únie majú iba európske štáty, ktoré rešpektujú hodnoty Únie a sú pripravené prevziať práva a povinnosti vyplývajúce z členstva. Proces pristúpenia je dlhodobý a zahŕňa rozsiahle politické, právne aj hospodárske reformy. Krajina najskôr získa štatút kandidátskej krajiny a následne vedie prístupové rokovania s Európskou úniou, počas ktorých postupne zosúlaďuje svoje vnútroštátne právo s právom Európskej únie.

V súčasnosti medzi kandidátske krajiny patria **Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Gruzínsko, Moldavsko, Severné Macedónsko, Srbsko, Turecko a Ukrajina**, pričom jednotlivé krajiny sa nachádzajú v rozdielnych fázach prístupového procesu. Osobitným prípadom je **Gruzínsko**, ktoré získalo štatút kandidátskej krajiny v decembri 2023, jeho prístupový proces sa však v priebehu roku 2024 **de facto zastavil**. Európska únia tento vývoj spojila s krokmi gruzínskych orgánov, ktoré podľa nej predstavujú odklon od hodnôt a princípov Únie. Gruzínska vláda zároveň oznámila pozastavenie úsilia o otvorenie prístupových rokovaní do roku 2028. Gruzínsko si napriek tomu formálne zachováva štatút kandidátskej krajiny (Európska rada, 2024; Európska komisia, 2025).

Rozdielna dynamika jednotlivých kandidátskych krajín zároveň ukazuje, že získanie kandidátskeho štatútu automaticky neznamená budúce členstvo ani rovnaké tempo približovania sa k Únii. Pokrok závisí predovšetkým od plnenia podmienok členstva, uskutočňovania požadovaných reforiem a rešpektovania základných hodnôt Európskej únie, ale aj od schopnosti samotnej Únie prijímať nových členov a zabezpečiť efektívne fungovanie svojich inštitúcií.

Rozširovanie Európskej únie dnes sprevádza viacero výziev. Jednou z nich je zachovanie rovnováhy medzi ďalším rozširovaním a prehlbovaním integrácie. Väčší počet členských štátov prináša širšiu geografickú pôsobnosť Únie a posilňuje jej politický význam, zároveň však komplikuje rozhodovacie procesy a zvyšuje nároky na koordináciu spoločných politík. Diskusie sa vedú aj o potrebe reformy hlasovania v Rade Európskej únie,

fungovania Európskej komisie či financovania spoločných politík po prijatí ďalších členských štátov.

Ďalšou významnou výzvou je geopolitická situácia v Európe. Ruská agresia proti Ukrajine výrazne zmenila pohľad Európskej únie na proces rozširovania, ktorý je dnes čoraz viac vnímaný aj ako nástroj posilňovania bezpečnosti, stability a odolnosti európskeho kontinentu. Súčasne rastie význam integrácie krajín západného Balkánu, ktorých členstvo je považované za dôležitý predpoklad dlhodobej stability tohto regiónu. Rozširovanie Európskej únie preto zostáva jednou z jej najvýznamnejších politík, pričom jeho úspech bude závisieť od pripravenosti kandidátskych krajín uskutočniť potrebné reformy, ako aj od schopnosti samotnej Európskej únie prispôsobiť svoje fungovanie novým podmienkam.

1.4 Hodnoty a ciele Európskej únie

Jedným zo základných charakteristických znakov Európskej únie je skutočnosť, že nejde iba o hospodárske alebo politické zoskupenie štátov, ale o spoločenstvo založené na spoločných hodnotách a princípoch. Práve existencia spoločného hodnotového základu umožňuje členským štátom prenášať časť svojich právomocí na spoločné inštitúcie a prijímať rozhodnutia, ktoré sú záväzné pre všetkých členov Únie. Hodnoty zároveň vytvárajú základ vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi a predstavujú predpoklad efektívneho fungovania európskej integrácie. Európska únia je založená nielen na spoločných záujmoch, ale aj na spoločných normách a hodnotách, ktoré určujú jej politickú identitu a odlišujú ju od väčšiny ostatných medzinárodných organizácií (Nugent, 2017).

Právnym základom hodnôt Európskej únie je **článok 2 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ)**, podľa ktorého je Únia založená na úcte k ľudskej dôstojnosti, slobode, demokracii, rovnosti, právnom štáte a rešpektovaní ľudských práv vrátane práv príslušníkov menšín. Zmluva zároveň zdôrazňuje, že tieto hodnoty sú spoločné všetkým členským štátom a

vytvárajú spoločnosť založenú na pluralizme, nediskriminácii, tolerancii, spravodlivosti, solidarite a rovnosti žien a mužov. Hodnoty uvedené v spomenutom článku ZEÚ nie sú iba politickou deklaráciou, ale predstavujú právne záväzný základ fungovania Európskej únie. Ich rešpektovanie je podmienkou členstva v Únii a zároveň kritériom, podľa ktorého Európska únia hodnotí stav demokracie a právneho štátu v jednotlivých členských aj kandidátskych krajinách.

Jednou z najvýznamnejších hodnôt Európskej únie je **demokracia**. Európska únia je založená na princípe zastupiteľskej demokracie, podľa ktorého občania vykonávajú svoju politickú moc prostredníctvom slobodne zvolených zástupcov. Demokratický princíp sa uplatňuje na viacerých úrovniach. Jednak prostredníctvom demokratických inštitúcií členských štátov, ale aj prostredníctvom samotných inštitúcií Európskej únie. Občania členských štátov si každých päť rokov priamo volia poslancov Európskeho parlamentu, ktorí spolu s Radou Európskej únie prijímajú väčšinu európskej legislatívy. Demokratická legitimita Únie je zároveň posilňovaná účasťou národných parlamentov na kontrole dodržiavania princípu subsidiarity, ako aj možnosťou občanov zapájať sa do rozhodovacích procesov prostredníctvom Európskej iniciatívy občanov. Demokratický charakter Európskej únie nemožno posudzovať výlučne podľa fungovania jej inštitúcií, ale aj podľa prepojenia európskej a národnej úrovne zastupiteľskej demokracie, ktoré vytvára jedinečný model viacúrovňového vládnutia (Hix, Høyland, 2022).

Druhým základným pilierom fungovania Európskej únie je **právny štát**. Tento princíp znamená, že všetky orgány verejnej moci konajú na základe práva a v jeho medziach, pričom nikto nestojí nad zákonom. Právny štát zahŕňa najmä princípy právnej istoty, zákonnosti, nezávislosti súdnictva, účinnej súdnej ochrany a zákazu svojvoľného výkonu verejnej moci. Európska únia venuje ochrane právneho štátu mimoriadnu pozornosť, keďže jeho narušenie v jednom členskom štáte môže ovplyvniť fungovanie celej Únie. V posledných rokoch sa otázky nezávislosti súdnictva, boja proti

korupcii či dodržiavania ústavných princípov stali predmetom viacerých konaní vedených Európskou komisiou voči niektorým členským štátom. Právny štát predstavuje jeden z hlavných predpokladov vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi, bez ktorej by nebolo možné zabezpečiť efektívne fungovanie spoločných politík ani jednotného vnútorného trhu (Cini, Pérez-Solórzano Borragán, 2022).

Neoddeliteľnou súčasťou hodnôt Európskej únie je aj **ochrana ľudských práv**. Európska únia vychádza z princípov zakotvených v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd a zároveň z **Charty základných práv Európskej únie**, ktorá sa po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy stala právne záväznou. Charta upravuje občianske, politické, hospodárske aj sociálne práva vrátane práva na ľudskú dôstojnosť, slobody prejavu, ochrany osobných údajov, zákazu diskriminácie, práva na spravodlivý proces či ochrany práv dieťaťa. Ochrana ľudských práv pritom nepredstavuje iba vnútorný záväzok členských štátov. Európska únia ich aktívne presadzuje aj vo svojej zahraničnej politike, pri uzatváraní medzinárodných dohôd či v rámci rozvojovej spolupráce s tretími krajinami. Hodnotový rozmer sa od prijatia Maastrichtskej zmluvy stal jedným z určujúcich prvkov európskej integrácie a postupne získal rovnaký význam ako hospodárska spolupráca (Dinan, 2014).

Významné postavenie medzi hodnotami Európskej únie zaujíma aj **solidarita**. Jej podstatou je ochota členských štátov spoločne riešiť problémy a vzájomne si pomáhať pri prekonávaní hospodárskych, sociálnych alebo bezpečnostných výziev. Solidarita sa prejavuje napríklad prostredníctvom politiky hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti, v rámci ktorej Európska únia prostredníctvom štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu podporuje rozvoj menej rozvinutých regiónov. Význam solidarity sa výrazne prejavil aj počas pandémie ochorenia COVID-19, keď členské štáty schválili spoločný finančný nástroj NextGenerationEU, ako aj po začiatku ruskej agresie proti Ukrajine, keď Európska únia koordinovala humanitárnu, finančnú a vojenskú pomoc. Solidarita tak nepredstavuje iba jednu z hodnôt

uvedených v zakladajúcich zmluvách, ale stáva sa praktickým princípom každodenného fungovania Európskej únie.

Hodnoty Európskej únie úzko súvisia s jej cieľmi, ktoré sú upravené v **článku 3 Zmluvy o Európskej únii**. Medzi hlavné ciele patrí podpora mieru, presadzovanie hodnôt Únie a zabezpečenie blahobytu jej obyvateľov. Európska únia vytvára priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti bez vnútorných hraníc, buduje vnútorný trh, podporuje udržateľný hospodársky rast, sociálnu spravodlivosť, ochranu životného prostredia a technologický pokrok. Zároveň sa usiluje o posilňovanie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti, rešpektovanie kultúrnej a jazykovej rozmanitosti Európy a presadzovanie mieru, demokracie a ľudských práv vo vzťahu k tretím krajinám. Ciele Európskej únie preto predstavujú praktické napĺňanie hodnôt zakotvených v článku 2 ZEÚ.

Spoločné hodnoty vytvárajú základ európskej integrácie už od jej samotných počiatkov. Kým hospodárska spolupráca bola pôvodne hlavným nástrojom na zabezpečenie mieru, postupným vývojom sa Európska únia transformovala na spoločenstvo, ktorého identita je založená predovšetkým na rešpektovaní demokracie, právneho štátu, ochrany ľudských práv a solidarity. Práve tieto princípy predstavujú základ dôvery medzi členskými štátmi a zároveň určujú smerovanie ďalšieho rozvoja Európskej únie.

1.5 Kompetencie Európskej únie

Jednou zo základných otázok fungovania Európskej únie je určenie rozsahu jej právomocí. Na rozdiel od štátu totiž Európska únia nemá všeobecnú právomoc upravovať všetky oblasti spoločenského života. Môže konať iba v tých oblastiach, v ktorých jej členské štáty prostredníctvom zakladajúcich zmlúv výslovne zverili príslušné kompetencie. Tento princíp, označovaný ako **princíp prenesených právomocí (principle of conferral)**, je zakotvený v článku 5 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii. Znamená, že všetky právomoci, ktoré neboli Európskej únii zverené zakladajúcimi zmluvami,

zostávajú vo výlučnej pôsobnosti členských štátov. Kompetencie Európskej únie preto nemožno rozširovať jednostranným rozhodnutím jej inštitúcií, ale iba zmenou zakladajúcich zmlúv so súhlasom všetkých členských štátov.

Rozdelenie právomocí medzi Európsku úniu a členské štáty predstavuje jeden zo základných princípov európskej integrácie. Jasné vymedzenie kompetencií umožňuje zachovať rovnováhu medzi spoločným európskym rozhodovaním a zachovaním suverenity členských štátov. Európska únia preto nevystupuje ako federálny štát, ale ako osobitné integračné zoskupenie, v ktorom sa právomoci vykonávajú na viacerých úrovniach verejnej moci.

Právny základ rozdelenia kompetencií obsahujú predovšetkým **články 2 až 6 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ)**, ktoré rozlišujú tri základné kategórie právomocí – výlučné, zdieľané a podporné kompetencie.

Výlučné kompetencie

Výlučné kompetencie predstavujú oblasti, v ktorých môže právne záväzné akty prijímať iba Európska únia. Členské štáty môžu konať len vtedy, ak ich na to Únia splnomocní alebo ak vykonávajú prijaté právne akty. Cieľom tejto úpravy je zabezpečiť jednotný postup vo veciach, ktoré si vyžadujú spoločné riešenie na úrovni celej Únie.

Podľa článku 3 ZFEÚ patria medzi výlučné kompetencie najmä **colná únia**, **stanovenie pravidiel hospodárskej súťaže potrebných na fungovanie vnútorného trhu**, **menová politika pre členské štáty eurozóny**, **zachovanie biologických morských zdrojov v rámci spoločnej rybárskej politiky** a **spoločná obchodná politika**. Európska únia má zároveň výlučnú právomoc uzatvárať medzinárodné dohody v prípadoch ustanovených zakladajúcimi zmluvami alebo ak je to nevyhnutné na výkon jej vnútorných právomocí.

Príkladom výlučnej kompetencie je spoločná obchodná politika, v rámci ktorej Európska komisia rokuje o obchodných dohodách v mene všetkých členských štátov. Jednotný postup voči tretím krajinám posilňuje postavenie

Európskej únie v medzinárodnom obchode a zabezpečuje rovnaké podmienky pre všetky členské štáty.

Zdieľané kompetencie

Najrozsiahlejšiu skupinu predstavujú **zdieľané kompetencie**, upravené v článku 4 ZFEÚ. V týchto oblastiach môžu legislatívne konať Európska únia aj členské štáty. Základným pravidlom však je, že členské štáty vykonávajú svoju právomoc iba dovtedy, kým Európska únia neprijme spoločnú právnu úpravu. Ak Únia svoju právomoc vykoná, členské štáty sú povinné rešpektovať prijaté európske pravidlá.

Do tejto kategórie patrí napríklad **vnútorný trh**, **sociálna politika**, **hospodárska, sociálna a územná súdržnosť**, **poľnohospodárstvo a rybárstvo**, **ochrana životného prostredia**, **ochrana spotrebiteľa**, **doprava**, **energetika**, **priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti** či niektoré otázky verejného zdravia. Ide o oblasti, v ktorých je potrebné kombinovať spoločný európsky prístup s rešpektovaním špecifických podmienok jednotlivých členských štátov.

Práve zdieľané kompetencie tvoria podstatnú časť činnosti Európskej únie a väčšina legislatívnych aktov prijímaných európskymi inštitúciami sa týka práve týchto oblastí. Rozdelenie kompetencií odráža snahu nájsť rovnováhu medzi efektívnym riešením spoločných problémov a zachovaním rozhodovacích právomocí členských štátov.

Podporné, koordinačné a doplňujúce kompetencie

Tretiu skupinu predstavujú **podporné, koordinačné a doplňujúce kompetencie**, ktoré upravuje článok 6 ZFEÚ. V týchto oblastiach Európska únia nenahrádza činnosť členských štátov ani neharmonizuje ich právne predpisy. Jej úlohou je predovšetkým podporovať, koordinovať alebo dopĺňať ich aktivity.

Tieto kompetencie sa uplatňujú napríklad v oblasti **ochrany a zlepšovania zdravia ľudí**, **priemyslu**, **kultúry**, **cestovného ruchu**,

vzdelávania, **odbornej prípravy**, **mládeže**, **športu**, **civilnej ochrany** či **administratívnej spolupráce**. Praktickým príkladom sú programy Erasmus+, Kreatívna Európa alebo Európsky zbor solidarity, prostredníctvom ktorých Európska únia podporuje spoluprácu medzi členskými štátmi bez toho, aby zasahovala do ich základných kompetencií v oblasti vzdelávania alebo kultúry.

Princíp subsidiarity

Rozdelenie kompetencií úzko súvisí s **princípom subsidiarity**, ktorý je zakotvený v článku 5 ods. 3 ZEÚ. Tento princíp sa uplatňuje vo všetkých oblastiach, ktoré nepatria medzi výlučné kompetencie Európskej únie. Jeho podstatou je, že rozhodnutia sa majú prijímať čo najbližšie k občanom. Európska únia preto môže konať iba vtedy, ak ciele zamýšľaného opatrenia nie je možné dostatočne dosiahnuť na úrovni členských štátov a zároveň ich možno vzhľadom na rozsah alebo účinky lepšie dosiahnuť na úrovni Európskej únie.

Subsidiarita predstavuje významný mechanizmus ochrany právomocí členských štátov. Dodržiavanie tohto princípu kontrolujú aj národné parlamenty, ktoré môžu upozorniť na prípady, keď sa domnievajú, že návrh európskeho legislatívneho aktu nie je so subsidiaritou v súlade. Tento mechanizmus posilňuje demokratickú legitimitu rozhodovania Európskej únie a zabezpečuje, aby sa spoločné opatrenia prijímali iba v prípadoch, keď prinášajú vyššiu pridanú hodnotu ako riešenia na národnej úrovni. Hix a Høyland (2022) považujú subsidiaritu za jeden z kľúčových princípov viacúrovňového vládnutia, ktorý umožňuje efektívne rozdeľovať rozhodovacie právomoci medzi Európsku úniu a členské štáty.

Rozdelenie kompetencií predstavuje jeden zo základných pilierov fungovania Európskej únie. Vymedzenie výlučných, zdieľaných a podporných kompetencií spolu s princípom subsidiarity zabezpečuje rovnováhu medzi efektívnym riešením spoločných európskych otázok a zachovaním rozhodovacích právomocí členských štátov. Práve toto

rozdelenie kompetencií významne ovplyvňuje fungovanie európskych inštitúcií, legislatívny proces aj každodenné uplatňovanie práva Európskej únie v praxi.

KONTROLNÉ OTÁZKY

1. Aké boli hlavné dôvody európskej integrácie po druhej svetovej vojne?
2. Ktoré udalosti a zmluvy predstavovali najvýznamnejšie míľniky vo vývoji Európskej únie?
3. Ako prebiehalo rozširovanie Európskej únie a aký význam malo rozšírenie v roku 2004?
4. Aké sú základné hodnoty a ciele Európskej únie?
5. Aký význam má Schengenský priestor a spoločná mena euro pre európsku integráciu?
6. Čo znamená princíp subsidiarity a aký je jeho význam pri rozdelení právomocí medzi Európsku úniu a členské štáty?

2 SLOVENSKÁ REPUBLIKA V EURÓPSKEJ ÚNII

Členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii predstavuje jeden z najvýznamnejších medzníkov jej novodobého politického, hospodárskeho a spoločenského vývoja. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 sa začlenenie do európskych integračných štruktúr postupne stalo jednou z hlavných priorít jej zahraničnej politiky. Proces pristúpenia pritom nepredstavoval iba formálne splnenie podmienok členstva, ale vyžadoval rozsiahle politické, ekonomické, právne a administratívne reformy.

Vstupom do Európskej únie 1. mája 2004 sa Slovenská republika stala súčasťou spoločného európskeho rozhodovacieho a právneho priestoru. Členstvo jej umožnilo podieľať sa na tvorbe spoločných politík a rozhodnutí, využívať výhody jednotného vnútorného trhu a európskych finančných nástrojov a zároveň prinieslo povinnosť rešpektovať a vykonávať právo Európskej únie. Ďalšími významnými krokmi integračného procesu boli vstup Slovenska do schengenského priestoru v roku 2007 a prijatie spoločnej meny euro 1. januára 2009.

Táto kapitola približuje **cestu Slovenskej republiky k členstvu v Európskej únii, jej zastúpenie a zapojenie do európskeho rozhodovania, predsedníctvo Slovenska v Rade Európskej únie, ako aj hlavné ekonomické, spoločenské a politické prínosy a výzvy členstva**. Cieľom je ukázať, že Slovensko nie je iba prijímateľom rozhodnutí prijímaných na európskej úrovni, ale ako členský štát sa prostredníctvom svojich predstaviteľov a inštitúcií podieľa aj na ich tvorbe a vykonávaní.

2.1 Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie

Vznik samostatnej Slovenskej republiky 1. januára 1993 predstavoval začiatok budovania vlastnej zahraničnej politiky a určovania strategického smerovania nového štátu. Jednou z hlavných priorít Slovenska sa postupne stalo začlenenie do európskych a euroatlantických štruktúr. Členstvo v

Európskej únii bolo vnímané ako potvrdenie demokratického charakteru krajiny, nástroj hospodárskej modernizácie a spôsob upevnenia jej medzinárodného postavenia.

Prvý významný krok na ceste k členstvu Slovensko uskutočnilo 4. októbra 1993, keď v Luxemburgu podpísalo Európsku dohodu o pridružení k Európskym spoločenstvám. Dohoda nadobudla platnosť 1. februára 1995 a vytvorila zmluvný rámec pre politickú spoluprácu, obchodné vzťahy a postupné približovanie slovenského právneho poriadku k právu Európskej únie. Oficiálnu žiadosť o členstvo predložila Slovenská republika 27. júna 1995 na zasadnutí Európskej rady v Cannes (Slov-Lex, 1997).

Napriek deklarovanej integračnej ambícii sa postavenie Slovenska v druhej polovici deväťdesiatych rokov skomplikovalo. Európska únia neposudzovala iba hospodársku pripravenosť kandidátskych štátov, ale aj stabilitu demokratických inštitúcií, dodržiavanie princípov právneho štátu, ochranu ľudských práv a politických menšín. Vývoj na Slovensku počas vlády Vladimíra Mečiara vyvolával pochybnosti o plnení politických podmienok členstva (TASR, 2024a).

Za jeden zo symbolov tohto obdobia sa považuje udalosť označovaná ako **„slovenská noc dlhých nožov“**, ktorá sa uskutočnila počas rokovania Národnej rady Slovenskej republiky v noci z 3. na 4. novembra 1994. Nová parlamentná väčšina v priebehu jedného rokovania vykonala rozsiahle personálne zmeny vo vedení viacerých parlamentných výborov, kontrolných a verejných inštitúcií. Udalosť býva interpretovaná ako prejav snahy vládnej väčšiny rýchlo ovládnuť významné mocenské a kontrolné pozície (Pravda, 2013).

Znepokojenie európskych partnerov sa prejavovalo aj prostredníctvom diplomatických demaršov. Európska únia reagovala na povolebný vývoj na Slovensku už v novembri 1994 a ďalšie výhrady týkajúce sa politickej situácie formulovala aj v nasledujúcom období. V hodnotení Európskej komisie z roku 1997 Slovensko nebolo odporučené na zaradenie medzi krajiny, s

ktorými sa mala začať prvá fáza prístupových rokovaní. Kým Česká republika, Poľsko, Maďarsko, Slovinsko, Estónsko a Cyprus začali rokovať v roku 1998, Slovensko zostalo mimo tejto skupiny (TASR, 2024a).

Medzinárodnú izoláciu krajiny symbolicky vystihlo označenie Slovenska za **„čiernu dieru“ na mape Európy**, ktoré v roku 1998 použila americká ministerka zahraničných vecí Madeleine Albrightová. Toto pomenovanie nepredstavovalo oficiálne stanovisko Európskej únie, ale stalo sa často používanou skratkou na charakterizovanie oslabenej medzinárodnej pozície Slovenska v závere deväťdesiatych rokov (Pravda, 2013).

Zásadný obrat nastal po parlamentných voľbách v septembri 1998. Nová vláda vedená Mikulášom Dzurindom obnovila jednoznačnú orientáciu Slovenska na členstvo v Európskej únii a NATO. Jej prioritou bolo odstránenie politických nedostatkov, ktoré Slovensku bránili postúpiť v integračnom procese, urýchlenie aproximácie práva a posilnenie administratívnych kapacít potrebných na budúce členstvo (STVR, 2024).

Pokrok Slovenska sa následne odzrkadlil v rozhodnutí Európskej rady prijatom na zasadnutí v Helsinkách v decembri 1999. Slovensko bolo spolu s ďalšími kandidátskymi štátmi prizvané na začatie prístupových rokovaní. Tie sa oficiálne otvorili vo februári 2000. Napriek neskoršiemu začiatku sa Slovensku podarilo vďaka zrýchlenému reformnému a negociačnému procesu dobehnúť štáty prvej skupiny a zaradiť sa medzi krajiny pripravené na rozšírenie v roku 2004 (TASR, 2024a).

Prístupové rokovania

Prístupové rokovania predstavovali proces, v ktorom Slovenská republika preukazovala pripravenosť prevziať práva a povinnosti vyplývajúce z členstva v Európskej únii. Ich cieľom nebolo vyjednávanie o samotných základných pravidlách Únie, ale najmä stanovenie podmienok a časového harmonogramu, v ktorom Slovensko prevezme a začne uplatňovať *acquis communautaire*.

Základným východiskom boli kodanské kritériá, ktoré Európska rada sformulovala v roku 1993. Kandidátsky štát musel disponovať stabilnými demokratickými inštitúciami, rešpektovať princípy právneho štátu, ľudské práva a ochranu menšín, mať fungujúce trhové hospodárstvo a byť schopný prevziať povinnosti vyplývajúce z členstva. **Na zasadnutí Európskej rady v Madride v roku 1995 bola zdôraznená aj potreba vytvorenia dostatočných administratívnych kapacít na účinné vykonávanie práva Európskej únie** (EUR-Lex, 2026a).

Prístupovým rokovaniam predchádzal **screening**, teda analytické porovnávanie slovenského právneho poriadku s *acquis communautaire*. Počas neho sa určovalo, v ktorých oblastiach je slovenská legislatíva v súlade s právom Únie a kde je potrebné prijať nové zákony, vytvoriť príslušné inštitúcie alebo zlepšiť administratívnu prax.

Rokovania prebiehali v rámci **31 negociačných kapitol**. Tie zahŕňali napríklad voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu, hospodársku súťaž, poľnohospodárstvo, dopravu, dane, sociálnu politiku, životné prostredie, regionálnu politiku, súdnictvo a vnútorné veci či finančné a rozpočtové ustanovenia. Jednotlivé kapitoly sa mohli predbežne uzavrieť po tom, ako Slovensko preukázalo dostatočnú pripravenosť alebo sa dohodlo na prechodnom období. Slovenská republika napokon uzavrela všetkých 31 negociačných kapitol (NBS, 2002).

Prístupový proces si vyžadoval nielen prijímanie právnych predpisov, ale aj rozsiahlu modernizáciu verejnej správy. Slovensko muselo vybudovať alebo posilniť inštitúcie schopné uplatňovať pravidlá hospodárskej súťaže, spravovať budúce finančné prostriedky z rozpočtu Európskej únie, kontrolovať vonkajšiu hranicu, vykonávať spoločnú poľnohospodársku politiku a zabezpečiť uplatňovanie európskych štandardov v oblasti životného prostredia, ochrany spotrebiteľa či bezpečnosti potravín.

Hlavným vyjednávačom Slovenskej republiky bol **Ján Figeľ**. Jeho úlohou bolo koordinovať pozície jednotlivých ministerstiev a zastupovať Slovensko

pri rokovaniach s predstaviteľmi Európskej únie. Úspešný priebeh rokovaní umožnil Slovensku prekonať počiatočné zaostávanie a vstúpiť do Únie v rovnakom termíne ako štáty, ktoré rokovania otvorili skôr (TASR, 2024a).

Európska komisia v roku 2002 odporučila prijatie Slovenska a ďalších deviatich kandidátskych štátov. Prístupové rokovania boli definitívne ukončené **13. decembra 2002** na zasadnutí Európskej rady v Kodani, kde sa dosiahla dohoda aj o posledných otvorených oblastiach, najmä o poľnohospodárstve a finančných a rozpočtových otázkach (TASR, 2024a).

Po ukončení rokovaní nasledovalo schválenie rozšírenia inštitúciami Únie. Európsky parlament **9. apríla 2003** podporil prijatie Slovenska pomerom **521 hlasov za, 21 proti a 25 poslancov sa hlasovania zdržalo**. Rada Európskej únie prijatie formálne schválila 14. apríla 2003, čím boli splnené podmienky na podpis Zmluvy o pristúpení. Zmluva bola slávnostne podpísaná **16. apríla 2003 v Aténach**, za Slovenskú republiku ju podpísali prezident Rudolf Schuster a predseda vlády Mikuláš Dzurinda. Podpisom sa zavŕšila negociačná fáza integračného procesu a začala ratifikácia zmluvy v členských a pristupujúcich štátoch; na Slovensku jej predchádzalo celoštátne referendum (STVR, 2024).

Referendum o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie

Záverečnou etapou procesu pristúpenia bolo potvrdenie vstupu občanmi Slovenskej republiky. V súlade s ústavným rámcom sa o vstupe do Európskej únie rozhodlo uskutočniť **celoštátne referendum**, ktoré predstavovalo dôležitý prejav priamej demokracie a zároveň zavŕšenie niekoľkoročného integračného úsilia Slovenskej republiky (TASR, 2024b).

Prezident Slovenskej republiky Rudolf Schuster vyhlásil referendum rozhodnutím zo 17. februára 2003 na dni **16. a 17. mája 2003**. Občania rozhodovali o jedinej referendovej otázke (TASR, 2024b):

„*Súhlasíte s tým, aby sa Slovenská republika stala členským štátom Európskej únie*?“

Referendu predchádzala intenzívna informačná kampaň vedená štátnymi inštitúciami, politickými stranami, mimovládnymi organizáciami i médiami. Jej cieľom bolo oboznámiť verejnosť s dôsledkami členstva v Európskej únii, pričom diskusia sa sústreďovala najmä na očakávané ekonomické prínosy, možnosti voľného pohybu osôb, prístup k európskym fondom či postavenie Slovenska v európskych rozhodovacích procesoch. Súčasne zaznievali aj kritické názory upozorňujúce na možné obmedzenie národnej suverenity alebo zvýšenú konkurenčnú záťaž pre domácu ekonomiku. Napriek rozdielnym postojom však vstup Slovenska do Európskej únie podporovali politickí predstavitelia naprieč politickým spektrom (TASR, 2024b).

Referendum sa uskutočnilo za účasti **52,15 % oprávnených voličov**, čím bola splnená ústavná podmienka jeho platnosti. Zo zúčastnených voličov sa za vstup Slovenskej republiky do Európskej únie vyslovilo **92,46 %**, zatiaľ čo približne **6,2 %** hlasovalo proti. Referendum o vstupe do Európskej únie sa tak stalo **prvým platným celoštátnym referendom v ére samostatnej Slovenskej republiky** (TASR, 2024b).

Výsledok referenda poskytol demokratický mandát na dokončenie procesu pristúpenia Slovenska k Európskej únii. V súlade s čl. 98 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky sa návrhy prijaté v referende vyhlasujú Národnou radou Slovenskej republiky rovnako ako zákon. Po úspešnom referende pokračoval vnútroštátny ratifikačný proces Zmluvy o pristúpení; Národná rada Slovenskej republiky s ňou vyslovila súhlas **1. júla 2003** a prezident Rudolf Schuster podpísal ratifikačnú listinu **26. augusta 2003** (TASR, 2024a).

Po úspešnom referende a ukončení ratifikačných procesov nadobudla Zmluva o pristúpení účinnosť **1. mája 2004**, keď sa Slovenská republika spolu s Českou republikou, Poľskom, Maďarskom, Slovinskom, Estónskom, Lotyšskom, Litvou, Cyprom a Maltou stala členským štátom Európskej únie. Išlo o dovtedy najväčšie rozšírenie Európskej únie z hľadiska počtu pristupujúcich krajín aj obyvateľov.

Vstupom do Európskej únie získala Slovenská republika právo podieľať sa na rozhodovacích procesoch európskych inštitúcií. Slovenskí občania nadobudli postavenie občanov Európskej únie so všetkými právami, ktoré z tohto statusu vyplývajú, vrátane práva slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov Únie. Slovensko zároveň získalo zastúpenie v Európskom parlamente, Európskej komisii, Rade Európskej únie, Európskom výbore regiónov, Európskom hospodárskom a sociálnom výbore i ďalších inštitúciách a orgánoch Európskej únie.

Členstvo v Európskej únii zároveň znamenalo prevzatie všetkých práv a povinností vyplývajúcich zo zakladajúcich zmlúv a z práva Európskej únie. Slovenská republika sa zapojila do realizácie spoločných politík Únie, získala prístup k finančným prostriedkom z európskeho rozpočtu a stala sa súčasťou jednotného vnútorného trhu. V nasledujúcich rokoch integračný proces pokračoval ďalšími významnými krokmi, medzi ktoré patrilo vstúpenie do schengenského priestoru **21. decembra 2007** a prijatie spoločnej meny euro **1. januára 2009**.

2.2 Zastúpenie Slovenskej republiky v Európskej únii

Vstupom do Európskej únie získala Slovenská republika možnosť priamo sa podieľať na tvorbe európskych politík a na rozhodnutiach prijímaných na úrovni Únie. Zapojenie Slovenska do inštitucionálneho systému EÚ má pritom viacero podôb a nemožno ho zjednodušovať iba na „slovenských zástupcov“ v európskych inštitúciách. Postavenie jednotlivých predstaviteľov sa totiž odlišuje podľa charakteru príslušnej inštitúcie.

V Európskej rade a Rade Európskej únie vystupujú predstavitelia Slovenskej republiky ako zástupcovia členského štátu a podieľajú sa na formulovaní a presadzovaní jeho pozícií. Poslanci Európskeho parlamentu sú síce volení občanmi Slovenskej republiky, svoj mandát však vykonávajú nezávisle a v Európskom parlamente sa združujú do politických skupín najmä podľa politickej, nie štátnej príslušnosti. Člen Európskej komisie

pochádzajúci zo Slovenska po svojom vymenovaní takisto nezastupuje Slovenskú republiku, ale je povinný konať nezávisle vo všeobecnom záujme Únie. Podobný princíp nezávislosti sa uplatňuje aj pri členoch Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho dvora audítorov.

Základné formy účasti Slovenska na fungovaní vybraných inštitúcií a orgánov EÚ sumarizuje Tabuľka 1.

Tabuľka 1: Vybrané formy zastúpenia a účasti Slovenskej republiky v inštitúciách a orgánoch Európskej únie (stav k 1.10.2026)

Inštitúcia alebo orgán	Forma účasti Slovenskej republiky
Európsky parlament	15 poslancov volených vo voľbách na Slovensku
Európska komisia	1 člen Komisie pochádzajúci zo Slovenska
Európska rada	predseda vlády SR, prípadne hlava štátu podľa vnútroštátneho ústavného usporiadania
Rada Európskej únie	príslušní členovia vlády alebo iní predstavitelia na ministerskej úrovni
Súdny dvor Európskej únie	1 sudca zo Slovenska v Súdnom dvore a 2 sudcovia zo Slovenska vo Všeobecnom súde
Európsky dvor audítorov	1 člen za každý členský štát
Európsky hospodársky a sociálny výbor	9 členov zo Slovenska
Európsky výbor regiónov	9 riadnych a 9 náhradných členov slovenskej delegácie
Stále zastúpenie SR pri EÚ	diplomatická misia Slovenskej republiky pri EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov príslušných inštitúcií a orgánov Európskej únie, 2026

Poslanci Európskeho parlamentu

Občania Slovenskej republiky si od vstupu krajiny do Európskej únie volia svojich poslancov Európskeho parlamentu v priamych voľbách. Prvé voľby do Európskeho parlamentu sa na Slovensku uskutočnili **13. júna 2004**, teda približne šesť týždňov po pristúpení Slovenska k Európskej únii. Slovenská republika mala v prvom volebnom období po vstupe 14 mandátov (Európsky parlament, 2026b).

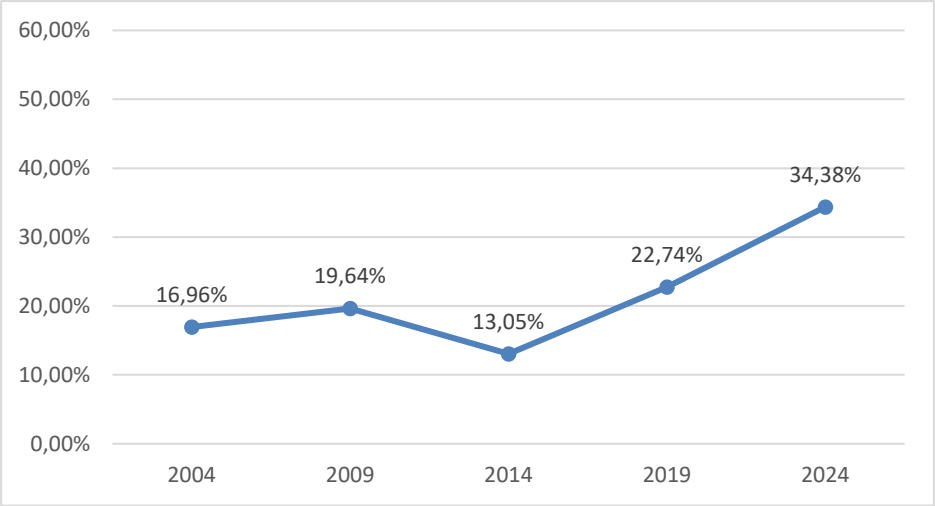
Počet poslancov pripadajúcich jednotlivým členským štátom sa určuje podľa zásady **degresívnej proporcionality**. Väčšie členské štáty majú viac poslancov, menším štátom je však v pomere k počtu obyvateľov zabezpečené relatívne silnejšie zastúpenie. Pred voľbami v roku 2024 bol počet slovenských mandátov zvýšený zo 14 na 15, pričom v Európskom parlamente na volebné obdobie 2024 – 2029 pôsobí 15 poslancov zvolených na Slovensku (Európsky parlament, 2026b).

Ako už bolo uvedené, poslanci nie sú delegátmi vlády Slovenskej republiky, ale vykonávajú slobodný mandát. Slovenskí poslanci sa spolu s ostatnými členmi Parlamentu podieľajú na prijímaní legislatívy, schvaľovaní rozpočtu EÚ a kontrole ďalších inštitúcií. Pôsobia v parlamentných výboroch, pripravujú správy a stanoviská, predkladajú pozmeňujúce návrhy a zapájajú sa do rokovaní s Radou EÚ a Európskou komisiou.

Ich reálny vplyv preto nemožno posudzovať iba podľa počtu mandátov pripadajúcich Slovensku. Významnú úlohu zohráva členstvo v politických skupinách, pôsobenie v parlamentných výboroch, zastávanie funkcie predsedu alebo podpredsedu výboru, úloha spravodajcu pri konkrétnych legislatívnych návrhoch, odborná špecializácia a schopnosť vytvárať podporu medzi poslancami z ďalších členských štátov.

Osobitnou črtou slovenských volieb do Európskeho parlamentu bola dlhodobo veľmi nízka volebná účasť. V prvých voľbách v roku 2004 dosiahla iba **16,96 %**, v roku 2009 stúpla na **19,64 %** a v roku 2014 opäť klesla na **13,05 %**. V roku 2019 sa zvýšila na 22,74 % a vo voľbách v roku 2024 dosiahla približne **34,4 %**. Slovensko sa tak postupne vzdialilo od mimoriadne nízkych hodnôt prvých volebných období, hoci účasť zostala pod priemerom Európskej únie (Európsky parlament, 2026b).

Graf 1: Vývoj volebnej účasti vo voľbách do Európskeho parlamentu na Slovensku (2004 – 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Európskeho parlamentu, 2026b

Zapojenie Slovenska do inštitucionálneho systému EÚ

Okrem poslancov Európskeho parlamentu má Slovenská republika svojich predstaviteľov aj v ďalších inštitúciách Únie. Prvým členom Európskej komisie zo Slovenska bol **Ján Figeľ**, od roku 2009 v Komisii pôsobí **Maroš Šefčovič**, ktorý v jednotlivých funkčných obdobiach zastával viacero komisárskych a podpredsedníckych funkcií (podrobnejšie podkapitola 4.2).

Kľúčovým nástrojom každodenného zastupovania záujmov Slovenskej republiky je **Stále zastúpenie Slovenskej republiky pri Európskej únii v Bruseli**, ktoré je diplomatickou misiou Slovenska pri EÚ. Diplomati a odborníci jednotlivých rezortov prostredníctvom neho zastupujú Slovensko najmä v prípravných orgánoch Rady Európskej únie, komunikujú národné pozície, rokujú s predstaviteľmi ostatných členských štátov a zabezpečujú tok informácií medzi európskymi inštitúciami a orgánmi štátnej správy na Slovensku. Zohráva tak ústrednú úlohu aj pri príprave rokovaní ministrov a najvyšších politických predstaviteľov (MZVEZ SR, 2026).

Slovenská republika a jej občania sú zastúpení aj v ďalších inštitúciách,

orgánoch a poradných výboroch Únie. Podrobnejšie postavenie, zloženie, právomoci a spôsob fungovania jednotlivých inštitúcií a orgánov Európskej únie približuje kapitola 4.

2.3 Predsedníctvo Slovenskej republiky v Rade EÚ

Predsedníctvo v Rade Európskej únie patrí medzi významné úlohy vyplývajúce z členstva v Európskej únii. Členské štáty sa pri jeho výkone striedajú v šesťmesačných intervaloch. Predsedajúci štát vedie rokovania väčšiny formácií Rady EÚ a jej prípravných orgánov, organizuje ich prácu, sprostredkúva kompromisy medzi členskými štátmi a zastupuje Radu pri rokovaniach s ďalšími inštitúciami Únie. Úlohou predsedníctva preto nie je iba presadzovanie národných záujmov predsedajúcej krajiny, ale predovšetkým zabezpečenie kontinuity rozhodovacieho procesu a hľadanie riešení prijateľných pre členské štáty (Rada Európskej únie, 2026a).

Slovenská republika vykonávala svoje **prvé predsedníctvo v Rade Európskej únie od 1. júla do 31. decembra 2016**. Predsedníctvo prevzala od Holandska a následne ho odovzdala Malte. Tieto tri štáty tvorili predsednícke trio, ktoré pracovalo na spoločnom osemnásťmesačnom programe s cieľom zabezpečiť kontinuitu činnosti Rady. Slovensko sa má k výkonu predsedníctva opätovne vrátiť v prvom polroku 2030 (Rada Európskej únie, 2026b). Základné charakteristiky slovenského predsedníctva sumarizuje Tabuľka 2.

Tabuľka 2: Základné údaje o predsedníctve Slovenskej republiky v Rade Európskej únie

Ukazovateľ	Údaj
Obdobie predsedníctva	1. júl – 31. december 2016
Predsednícke trio	Holandsko – Slovensko – Malta
Poradie	prvé predsedníctvo SR
Predsednícke centrum na Slovensku	Bratislava
Nasledujúce predsedníctvo SR	január – jún 2030

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Rady Európskej únie, 2026b

Priority slovenského predsedníctva

Príprava predsedníctva si vyžadovala niekoľkoročnú spoluprácu vlády, ministerstiev, Stáleho zastúpenia Slovenskej republiky pri EÚ a ďalších orgánov verejnej správy. Zahŕňala prípravu programu, odborné a jazykové vzdelávanie zamestnancov, posilnenie slovenského zastúpenia v Bruseli a organizačné zabezpečenie predsedníckych podujatí.

Program slovenského predsedníctva vychádzal zo štyroch základných priorít: **hospodársky silná Európa, moderný jednotný trh, udržateľná migračná a azylová politika a globálne angažovaná Európa** (MZVEZ SR, 2016).

Hospodárska priorita sa sústreďovala na podporu investícií, hospodárskeho rastu a zamestnanosti. V oblasti jednotného trhu sa pozornosť venovala predovšetkým digitálnej ekonomike, energetickej únii a odstraňovaniu prekážok voľného pohybu. Migračná agenda bola orientovaná na ochranu vonkajších hraníc, návratovú politiku a hľadanie spoločných európskych riešení. Štvrtá priorita sa týkala obchodnej politiky, rozširovania Únie, susedskej politiky a postavenia EÚ v medzinárodných vzťahoch (MZVEZ SR, 2026).

Priebeh a výsledky predsedníctva

Slovensko prevzalo predsedníctvo v politicky náročnom období. Len niekoľko dní pred jeho začiatkom sa v Spojenom kráľovstve uskutočnilo referendum o vystúpení z Európskej únie. Predsedníctvo preto muselo popri pôvodne naplánovaných prioritách reagovať aj na dôsledky britského referenda, migračnú situáciu, bezpečnostné otázky a diskusiu o ďalšom smerovaní európskej integrácie.

Slovenskí ministri predsedali počas šiestich mesiacov zasadnutiam jednotlivých formácií Rady EÚ s výnimkou Rady pre zahraničné veci, ktorej predsedá vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. Slovenskí diplomati a odborníci zároveň viedli rokovania pracovných skupín a Výboru stálych predstaviteľov (COREPER), pripravovali

kompromisné návrhy a zastupovali Radu pri medziinštitucionálnych rokovaniach s Európskym parlamentom a Európskou komisiou.

Významnou udalosťou tohto obdobia bol **neformálny samit 27 členských štátov v Bratislave 16. septembra 2016**, ktorý sa uskutočnil bez Spojeného kráľovstva. Jeho výsledkom boli Bratislavská deklarácia a Bratislavský plán, ktoré stanovili priority ďalšej spolupráce najmä v oblasti migrácie a ochrany hraníc, bezpečnosti a hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Samit bol súčasťou širšej diskusie o budúcnosti Európskej únie po britskom referende (Európska rada, 2016).

V tejto súvislosti je potrebné rozlišovať medzi **Radou Európskej únie a Európskou radou**. Rotujúce predsedníctvo členských štátov sa vzťahuje na Radu EÚ, zatiaľ čo Európska rada má vlastného stáleho predsedu. Slovensko preto nepredsedalo Európskej rade, pri organizácii bratislavského samitu však ako predsedajúca a hostiteľská krajina zohrávalo významnú úlohu.

K významným výsledkom slovenského predsedníctva patrilo posilnenie ochrany vonkajších hraníc a rozvoj Európskej pohraničnej a pobrežnej stráže, podpis Komplexnej hospodárskej a obchodnej dohody medzi EÚ a Kanadou (**CETA**), pokrok v rokovaniach o revízii viacročného finančného rámca či posun v témach digitálneho jednotného trhu a energetickej únie. Predsedníctvo zároveň pokračovalo v rokovaniach týkajúcich sa investícií, boja proti daňovým únikom, rozvoja zručností a prevencie radikalizácie (Rada Európskej únie, 2016).

Význam predsedníctva pre Slovenskú republiku

Z pohľadu Slovenska predstavovalo predsedníctvo významnú skúšku schopnosti verejnej správy pôsobiť priamo v európskom rozhodovacom procese. Ministerstvá, Stále zastúpenie SR pri EÚ a ďalšie orgány museli koordinovať rozsiahlu agendu, viesť odborné rokovania a pripravovať kompromisy medzi členskými štátmi. Predsedníctvo tak prispelo k získaniu skúseností slovenských diplomatov a úradníkov, posilneniu medziresortnej koordinácie a rozvoju odborných kapacít verejnej správy.

Zároveň zvýšilo viditeľnosť Slovenskej republiky v rámci Európskej únie a poskytlo jej príležitosť preukázať schopnosť prevziať zodpovednosť za vedenie jednej z kľúčových európskych inštitúcií. Význam predsedníctva však nemožno hodnotiť podľa toho, do akej miery sa Slovensku podarilo presadiť vlastné národné požiadavky. Úspešnosť predsedajúceho štátu spočíva predovšetkým v schopnosti **udržiavať kontinuitu európskej agendy, sprostredkovať kompromisy a vytvárať podmienky na dosiahnutie dohody medzi členskými štátmi**.

Predsedníctvo Slovenskej republiky v roku 2016 tak predstavovalo významný medzník jej členstva v Európskej únii. Ukázalo, že aj menší členský štát môže dočasne prevziať zodpovednosť za koordináciu európskej agendy a aktívne sa podieľať na hľadaní riešení spoločných problémov.

2.4Výhody a výzvy členstva Slovenskej republiky v EÚ

Členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii nemožno hodnotiť iba podľa objemu získaných finančných prostriedkov alebo vývoja hospodárstva. Ovplyvňuje fungovanie ekonomiky, verejnej správy, politických inštitúcií aj každodenný život občanov. Slovensko získalo prístup k jednotnému vnútornému trhu, európskym finančným nástrojom a spoločným politikám a zároveň možnosť podieľať sa na rozhodovaní o smerovaní Európskej únie. Členstvo však prinieslo aj povinnosť uplatňovať právo Únie, rešpektovať spoločné pravidlá a podieľať sa na riešení problémov, ktoré presahujú hranice jednotlivých štátov.

Výhody a výzvy členstva sú pritom často vzájomne prepojené. Jednotný trh otvára slovenským podnikom nové možnosti, ale zároveň ich vystavuje silnejšej konkurencii. Voľný pohyb umožňuje občanom pracovať a študovať v zahraničí, no môže viesť aj k odchodu kvalifikovaných pracovníkov. Európske fondy vytvárajú priestor na modernizáciu krajiny, ich skutočný prínos však závisí od kvality pripravených projektov a schopnosti verejnej správy efektívne ich využívať. Členstvo v EÚ preto nemožno chápať ako

automatickú záruku hospodárskeho a spoločenského rozvoja, ale ako rámec možností, ktorých využitie závisí aj od vnútroštátnych rozhodnutí.

Tabuľka 3: Vybrané výhody a výzvy členstva Slovenskej republiky v EÚ

Oblasť	Hlavné výhody	Hlavné výzvy
Ekonomická	jednotný trh, investície, euro, európske fondy	konkurencieschopnosť, efektívne využívanie fondov, produktivita
Spoločenská	voľný pohyb, štúdium a práca v EÚ, ochrana práv	odchod pracovnej sily, demografické a regionálne rozdiely
Politická	účasť na rozhodovaní EÚ, členstvo v spoločnom politickom priestore, silnejšie medzinárodné postavenie	potreba kompromisov, kvalita presadzovania národných pozícií, dodržiavanie spoločných hodnôt

Zdroj: vlastné spracovanie

Ekonomické aspekty členstva

Jedným z najvýznamnejších ekonomických prínosov členstva je zapojenie Slovenska do **jednotného vnútorného trhu Európskej únie**. Slovenské podniky môžu obchodovať v priestore členských štátov bez ciel a väčšiny tradičných obchodných prekážok. Voľný pohyb tovaru, služieb, osôb a kapitálu rozširuje možnosti odbytu, podporuje cezhraničné investície a umožňuje slovenským firmám zapájať sa do európskych výrobných a dodávateľských reťazcov. Pre otvorenú ekonomiku, ktorej zahraničný obchod je výrazne orientovaný na európsky trh, má tento aspekt osobitný význam (Gertler, Martin, Zeman, 2023).

Národná banka Slovenska poukazuje na to, že hospodárske prínosy členstva sa neobmedzujú iba na obchod, ale súvisia aj s príjmami z rozpočtu Európskej únie a priaznivejšími podmienkami financovania. Slovensko je dlhodobo čistým prijímateľom európskych finančných prostriedkov, ktoré podporujú dopravnú a environmentálnu infraštruktúru, rozvoj regiónov, vzdelávanie, zamestnanosť, výskum, digitalizáciu a modernizáciu verejných služieb (Gertler, Martin, Zeman, 2023; Európska komisia, 2026a).

Samotná dostupnosť európskych zdrojov však nezaručuje ich efektívne využitie. Výsledný prínos môže znižovať nedostatočná príprava projektov, administratívna náročnosť, problémy pri verejnom obstarávaní alebo nedostatok odborných kapacít. Efektívnosť využívania európskych zdrojov preto významne ovplyvňuje ich celkový prínos pre hospodársky rozvoj Slovenska (Gertler, Martin, Zeman, 2023; Európska komisia, 2026a).

Významným krokom hospodárskej integrácie bolo aj **prijatie eura v roku 2009**. Spoločná mena odstránila kurzové riziko vo vzťahoch s ostatnými krajinami eurozóny, znížila náklady spojené s výmenou mien a uľahčila cezhraničné platby. Členstvo v eurozóne však zároveň znamená, že menová politika sa určuje spoločne pre celú eurozónu a Slovensko už nedisponuje samostatnou národnou menovou politikou.

Členstvo v EÚ zároveň zvyšuje konkurenčný tlak na slovenskú ekonomiku. Prístup na veľký európsky trh je príležitosťou, no vyžaduje rast produktivity, inovácie, kvalitné vzdelávanie a schopnosť reagovať na technologické zmeny. Európska komisia poukazuje na pretrvávajúce štrukturálne problémy slovenskej ekonomiky a potrebu posilňovať jej produktivitu a konkurencieschopnosť. Členstvo preto samo osebe nedokáže odstrániť štrukturálne slabiny slovenskej ekonomiky (Európska komisia, 2026a).

Spoločenské aspekty členstva

Členstvo v Európskej únii významne rozšírilo možnosti slovenských občanov. Ako občania Únie majú právo pohybovať sa, zdržiavať sa, pracovať a študovať v ostatných členských štátoch za podmienok ustanovených právom EÚ. Voľný pohyb tak rozšíril pracovné a vzdelávacie príležitosti a prispel k intenzívnejšiemu kontaktu Slovenska s ostatnými európskymi krajinami.

Významnou súčasťou týchto možností je vzdelávacia mobilita. Program **Erasmus+** umožňuje študentom, pedagógom a mladým ľuďom absolvovať študijné pobyty, stáže, odbornú prípravu alebo výmenné pobyty v zahraničí.

Dobrovoľnícke aktivity mladých podporuje najmä **Európsky zbor solidarity**. Takéto skúsenosti podporujú nielen odborný rozvoj, ale aj jazykové schopnosti, samostatnosť a medzikultúrne kompetencie (Európsky zbor solidarity, 2026).

Voľný pohyb však prináša aj výzvy. Dlhodobý odchod mladých a kvalifikovaných pracovníkov môže prehlbovať nedostatok pracovnej sily v niektorých profesiách a oslabovať rozvoj regiónov. Tieto procesy sa môžu prepájať s demografickým starnutím a s existujúcimi regionálnymi rozdielmi. Európska komisia upozorňuje, že odchod mladých a kvalifikovaných ľudí z menej rozvinutých regiónov môže ďalej prehlbovať hospodárske, sociálne a územné nerovnosti a viesť k tzv. pasci rozvoja talentov (Európska komisia, 2023).

Európska sociálna a kohézna politika zároveň podporuje zamestnanosť, rekvalifikáciu, sociálne služby, inkluzívne vzdelávanie a pomoc znevýhodneným skupinám. Napriek tomu na Slovensku pretrvávajú významné regionálne a sociálne rozdiely, ktoré nemožno vyriešiť iba prostredníctvom európskych nástrojov. Zodpovednosť za kvalitu školstva, zdravotníctva, sociálnych služieb či regionálneho rozvoja zostáva vo veľkej miere na vnútroštátnych a územných orgánoch. Európska únia môže poskytovať spoločný rámec a finančné zdroje, nenahrádza však účinnú domácu verejnú politiku (Európska komisia, 2026b).

Politické aspekty členstva

Politickým prínosom členstva je možnosť Slovenskej republiky podieľať sa na tvorbe pravidiel a politík Európskej únie. Ako bolo uvedené v predchádzajúcej podkapitole, predstavitelia Slovenska sa zúčastňujú na rozhodovaní v Európskej rade a Rade Európskej únie, občania volia poslancov Európskeho parlamentu za Slovensko a slovenskí diplomati a odborníci pôsobia v pracovných skupinách a ďalších orgánoch Únie.

Členstvo tak umožňuje aj menšiemu štátu spolurozhodovať o otázkach, ktoré by samostatne mohol ovplyvňovať iba v obmedzenom rozsahu. Ide

napríklad o pravidlá jednotného trhu, obchodnú politiku, energetickú bezpečnosť, klimatickú politiku, digitálnu reguláciu či zahraničnopolitické opatrenia. Spoločný postup Európskej únie zároveň zvyšuje vyjednávaciu silu členských štátov vo vzťahoch s veľkými svetovými ekonomikami.

Možnosť podieľať sa na rozhodovaní však automaticky neznamená schopnosť presadiť každý národný záujem. Vplyv Slovenska závisí od kvality pripravených pozícií, odbornosti verejnej správy, aktivity diplomatov a schopnosti vytvárať koalície s ďalšími členskými štátmi. Pre menší členský štát je často rozhodujúce, či dokáže svoje stanovisko presvedčivo odôvodniť a získať preň podporu partnerov.

Členstvo zároveň predpokladá **schopnosť prijímať kompromisy**. Výsledné rozhodnutie nemusí vždy zodpovedať pôvodnej slovenskej pozícii, Slovenská republika sa však prostredníctvom svojich predstaviteľov podieľa na jeho príprave. Zjednodušujúce oddeľovanie rozhodnutí EÚ od rozhodnutí členských štátov preto nezohľadňuje skutočnosť, že na veľkej časti európskeho rozhodovania participujú aj predstavitelia slovenských orgánov.

Politický rozmer členstva súvisí aj so spoločnými hodnotami Európskej únie, medzi ktoré patria demokracia, právny štát a ochrana ľudských práv (čl. 2 ZEÚ). Európska únia sleduje vývoj týchto oblastí vo všetkých členských štátoch vrátane Slovenska. Takéto mechanizmy môžu podporovať spoločné demokratické štandardy, zároveň však vytvárajú diskusiu o hraniciach právomocí Európskej únie a členských štátov.

Dôležitou výzvou zostáva aj spôsob komunikácie európskych tém smerom k verejnosti. Pre demokratickú kontrolu je dôležité, aby občania dokázali rozlíšiť, ktoré rozhodnutia prijímajú európske inštitúcie, akú pozíciu pri ich príprave zastávalo Slovensko a akým spôsobom sa slovenskí predstavitelia na výslednom rozhodnutí podieľali.

Členstvo ako príležitosť a zodpovednosť

Výsledky členstva Slovenska v Európskej únii teda nemožno pripisovať výlučne rozhodnutiam prijímaným na európskej úrovni. Európska únia

vytvára pravidlá jednotného trhu, poskytuje finančné nástroje, koordinuje spoločné politiky a vytvára priestor na presadzovanie záujmov členských štátov. V mnohých oblastiach však zostávajú rozhodujúce vnútroštátne politiky a schopnosť Slovenska dostupné možnosti efektívne využívať.

Úspešnosť členstva preto závisí aj od kvality verejných inštitúcií, dlhodobých politických priorít, efektívneho využívania európskych zdrojov, kvality vzdelávania, podnikateľského prostredia a schopnosti pripravovať a uskutočňovať reformy. Európske členstvo poskytuje Slovenskej republike významné nástroje a príležitosti, ich praktický prínos však závisí od rozhodnutí prijímaných na európskej, národnej aj regionálnej úrovni.

Zapojenie Slovenska do Európskej únie preto nemožno zúžiť na čerpanie európskych fondov alebo preberanie európskych právnych predpisov. Slovenská republika je súčasťou rozhodovacieho systému Únie a spolupodieľa sa na tvorbe spoločných pravidiel. Zároveň nesie zodpovednosť za to, ako tieto pravidlá uplatňuje a do akej miery dokáže možnosti vyplývajúce z členstva pretaviť do hospodárskeho, spoločenského a politického rozvoja krajiny.

KONTROLNÉ OTÁZKY

1. Aké faktory ovplyvnili integračný proces Slovenskej republiky a jej cestu k členstvu v Európskej únii?
2. Aký význam malo referendum o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie a aké boli jeho výsledky?
3. Akým spôsobom je Slovenská republika zastúpená a zapojená do rozhodovania Európskej únie?
4. Aký význam malo predsedníctvo Slovenskej republiky v Rade Európskej únie v roku 2016 a v čom spočívala úloha Slovenska ako predsedajúceho štátu?
5. Aké hlavné výhody a výzvy prináša Slovensku členstvo v EÚ?

3 INŠTITUCIONÁLNY SYSTÉM EURÓPSKEJ ÚNIE

Fungovanie Európskej únie je založené na sústave inštitúcií, ktoré zabezpečujú tvorbu a vykonávanie jej politík, prijímanie právnych aktov, kontrolu ich uplatňovania a ochranu práva Európskej únie. Inštitucionálny systém EÚ má osobitný charakter, keďže spája zastúpenie občanov Únie, záujmov členských štátov a spoločných záujmov Európskej únie.

Jednotlivé inštitúcie majú zakladajúcimi zmluvami vymedzené postavenie a právomoci, pri ich výkone však nepôsobia izolovane. Rozhodovanie v Európskej únii je založené na ich vzájomnej spolupráci, kontrole a hľadaní rovnováhy medzi rôznymi záujmami. Na rozdiel od klasického modelu deľby moci v štáte sa preto legislatívne, výkonné a kontrolné funkcie v mnohých prípadoch rozdeľujú medzi viacero inštitúcií.

Táto kapitola približuje **základné charakteristiky inštitucionálneho systému Európskej únie, jeho hlavné inštitúcie a princíp inštitucionálnej rovnováhy**. Zároveň vysvetľuje **rozdelenie legislatívnych, výkonných, kontrolných a súdnych funkcií medzi jednotlivé inštitúcie EÚ** a ich vzájomné postavenie v systéme európskeho rozhodovania.

3.1 Charakteristika inštitucionálneho systému Európskej únie

Jedným z charakteristických znakov Európskej únie je existencia vlastného inštitucionálneho systému, prostredníctvom ktorého vykonáva právomoci zverené členskými štátmi. Na rozdiel od väčšiny medzinárodných organizácií disponuje Európska únia vlastnými inštitúciami, ktoré prijímajú právne záväzné rozhodnutia, podieľajú sa na tvorbe legislatívy, zabezpečujú vykonávanie práva Európskej únie a kontrolujú jeho dodržiavanie. Inštitucionálny systém predstavuje základ fungovania Európskej únie a umožňuje efektívne presadzovať jej ciele vo všetkých oblastiach, v ktorých jej členské štáty zverili právomoci.

Právnym základom inštitucionálneho rámca Európskej únie je **článok 13 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ)**. Podľa tohto ustanovenia Únia disponuje jednotným inštitucionálnym rámcom, ktorého úlohou je podporovať jej hodnoty, presadzovať ciele, slúžiť záujmom občanov a členských štátov, zabezpečovať súdržnosť, účinnosť a kontinuitu jej politík a činností. Zakladajúce zmluvy zároveň presne určujú postavenie jednotlivých inštitúcií, ich právomoci i vzájomné vzťahy.

Na rozdiel od národných systémov verejnej správy nemožno inštitucionálny systém Európskej únie stotožňovať s klasickým princípom deľby moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc. Európska únia funguje na princípe **zdieľania právomocí medzi viacerými inštitúciami**, pričom jednotlivé funkcie sa často navzájom prelínajú. Legislatívny proces je napríklad výsledkom spolupráce Európskeho parlamentu, Rady Európskej únie a Európskej komisie, zatiaľ čo výkon práva Únie zabezpečujú nielen európske inštitúcie, ale vo významnej miere aj orgány členských štátov. Ako uvádza Nugent (2017), práve táto kombinácia nadnárodných a medzivládnych prvkov robí z Európskej únie jedinečný politický systém, ktorý nemá vo svete obdobu.

Sedem hlavných inštitúcií Európskej únie

Článok 13 ZEÚ vymedzuje **sedem hlavných inštitúcií Európskej únie**, ktoré spoločne zabezpečujú jej fungovanie:

- **Európsky parlament** – zastupuje občanov Európskej únie a spolu s Radou Európskej únie vykonáva legislatívnu a rozpočtovú funkciu.
- **Európska rada** – určuje všeobecné politické smerovanie a strategické priority Európskej únie.
- **Rada Európskej únie** – zastupuje vlády členských štátov a spolu s Európskym parlamentom prijíma právne akty Európskej únie.

- **Európska komisia** – presadzuje všeobecný záujem Únie, predkladá legislatívne návrhy, dohliada na uplatňovanie práva Európskej únie a zabezpečuje vykonávanie prijatých politík.
- **Súdny dvor Európskej únie** – zabezpečuje jednotný výklad a uplatňovanie práva Európskej únie vo všetkých členských štátoch.
- **Európska centrálna banka** – zodpovedá za menovú politiku eurozóny a udržiavanie cenovej stability.
- **Európsky dvor audítorov** – vykonáva kontrolu hospodárenia s finančnými prostriedkami Európskej únie a prispieva k transparentnosti a efektívnosti využívania rozpočtu Únie.

Každá z uvedených inštitúcií vykonáva špecifické úlohy, ktoré sú upravené v zakladajúcich zmluvách. Žiadna z nich však nepôsobí izolovane. Fungovanie Európskej únie je založené na intenzívnej spolupráci jednotlivých inštitúcií, pričom väčšina rozhodnutí vzniká ako výsledok vzájomného rokovania a kompromisu. Tento spôsob fungovania odráža potrebu zosúladiť záujmy občanov Európskej únie, členských štátov aj samotnej Únie ako celku.

Okrem siedmich hlavných inštitúcií pôsobí v rámci Európskej únie aj viacero poradných, finančných a špecializovaných orgánov. Patria medzi ne napríklad Európsky hospodársky a sociálny výbor, Európsky výbor regiónov, Európska investičná banka či sieť decentralizovaných agentúr Európskej únie. Tieto subjekty síce nepatria medzi hlavné inštitúcie podľa článku 13 ZEÚ, ich činnosť však významne prispieva k efektívnemu fungovaniu Európskej únie a podpore jej politík.

Princíp inštitucionálnej rovnováhy

Jedným zo základných princípov fungovania inštitucionálneho systému Európskej únie je **princíp inštitucionálnej rovnováhy** (*institutional balance*). Tento princíp nie je výslovne definovaný v zakladajúcich zmluvách, avšak vyplýva z ich systematiky a bol postupne rozpracovaný judikatúrou Súdneho

dvora Európskej únie. Jeho podstatou je, že každá inštitúcia vykonáva iba tie právomoci, ktoré jej zverujú zakladajúce zmluvy, pričom nesmie zasahovať do kompetencií ostatných inštitúcií.

Princíp inštitucionálnej rovnováhy zabezpečuje, aby medzi jednotlivými inštitúciami existoval systém vzájomnej kontroly a spolupráce. Európska komisia síce disponuje takmer výlučným právom legislatívnej iniciatívy, prijatie väčšiny právnych aktov však závisí od súhlasu Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie. Súdny dvor Európskej únie zároveň kontroluje zákonnosť prijatých aktov a zabezpečuje jednotný výklad práva Európskej únie. Takéto rozdelenie právomocí zabraňuje koncentrácii rozhodovacej moci v rukách jednej inštitúcie a vytvára systém vzájomných bŕzd a protiváh.

Ako zdôrazňujú Hix a Høyland (2022), inštitucionálna rovnováha predstavuje jeden z hlavných dôvodov stability európskeho rozhodovacieho systému. Keďže jednotlivé inštitúcie zastupujú odlišné záujmy – občanov Európskej únie, členské štáty alebo všeobecný záujem Únie – prijaté rozhodnutia sú spravidla výsledkom rokovaní a kompromisov medzi viacerými aktérmi. Tento model síce môže predlžovať legislatívny proces, zároveň však zvyšuje legitimitu a akceptáciu prijímaných rozhodnutí.

Inštitucionálny systém Európskej únie predstavuje jedinečný model organizácie verejnej moci, ktorý sa vyvíjal postupne spolu s procesom európskej integrácie. Kombinuje prvky nadnárodného a medzivládneho rozhodovania, pričom jeho základným cieľom je zabezpečiť efektívne fungovanie Európskej únie pri súčasnom rešpektovaní záujmov členských štátov aj jej občanov. Práve poznanie postavenia jednotlivých inštitúcií a ich vzájomných vzťahov je nevyhnutným predpokladom na pochopenie fungovania Európskej únie ako celku.

3.2 Rozdelenie právomocí medzi inštitúciami Európskej únie

Inštitucionálny systém Európskej únie je založený na rozdelení právomocí medzi jednotlivé inštitúcie, pričom každá z nich plní špecifické úlohy pri zabezpečovaní fungovania Únie. Na rozdiel od väčšiny národných štátov však Európska únia neuplatňuje klasický model prísneho oddelenia zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci. Kompetencie jednotlivých inštitúcií sa navzájom dopĺňajú a vo viacerých oblastiach sa prelínajú. Výsledkom je systém založený na spolupráci, vzájomnej kontrole a vyvažovaní právomocí, ktorý zabezpečuje, aby rozhodovanie odrážalo záujmy občanov, členských štátov aj samotnej Európskej únie.

Takéto usporiadanie vychádza zo zakladajúcich zmlúv, predovšetkým zo Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Podľa Nugenta (2017) predstavuje rozdelenie právomocí medzi jednotlivé inštitúcie jeden z hlavných dôvodov stability európskeho rozhodovacieho systému, keďže zabraňuje koncentrácii moci a podporuje prijímanie rozhodnutí na základe konsenzu a kompromisu.

Legislatívna funkcia

Legislatívna funkcia spočíva v prijímaní právnych aktov Európskej únie, ktoré sú záväzné pre členské štáty alebo ich občanov. Na rozdiel od väčšiny národných parlamentných systémov nie je legislatívna moc sústredená do rúk jednej inštitúcie. Prijímanie európskej legislatívy je výsledkom spolupráce viacerých subjektov.

Kľúčovú úlohu zohráva **Európsky parlament**, ktorý zastupuje občanov Európskej únie, a **Rada Európskej únie**, ktorá zastupuje vlády členských štátov. Vo väčšine oblastí prijímajú právne akty spoločne v rámci riadneho legislatívneho postupu. Osobitné postavenie má **Európska komisia**, ktorá disponuje takmer výlučným právom legislatívnej iniciatívy. To znamená, že väčšina návrhov právnych aktov vzniká práve v Komisii, ktorá ich následne predkladá Európskemu parlamentu a Rade na prerokovanie a schválenie.

Takéto rozdelenie legislatívnych právomocí zabezpečuje, že pri prijímaní európskej legislatívy sú zastúpené záujmy občanov aj členských štátov. Hix a Høyland (2022) poukazujú na to, že legislatívny proces Európskej únie patrí medzi najkomplexnejšie rozhodovacie mechanizmy na svete, keďže spája prvky nadnárodného aj medzivládneho rozhodovania.

Výkonná funkcia

Výkonná funkcia zahŕňa najmä vykonávanie právnych aktov Európskej únie, realizáciu prijatých politík, správu rozpočtu a zastupovanie Únie navonok. Hlavnú zodpovednosť za výkon týchto úloh nesie **Európska komisia**, ktorá je často označovaná za „výkonný orgán" Európskej únie.

Komisia zabezpečuje implementáciu legislatívy, dohliada na správne využívanie finančných prostriedkov Európskej únie, koordinuje viaceré spoločné politiky a zastupuje Úniu v mnohých oblastiach medzinárodných vzťahov. Významnou úlohou Komisie je aj dohľad nad dodržiavaním práva Európskej únie, preto býva označovaná ako **„strážkyňa zmlúv"**.

Na výkone rozhodnutí sa však vo veľkej miere podieľajú aj samotné členské štáty. Väčšina európskej legislatívy je totiž vykonávaná prostredníctvom národných orgánov verejnej správy. Európska únia preto predstavuje systém zdieľanej administrácie, v ktorom spolupracujú európske inštitúcie s orgánmi členských štátov. Cini a Pérez-Solórzano Borragán (2022) zdôrazňujú, že práve táto kombinácia európskej a národnej úrovne výkonu patrí medzi charakteristické znaky európskeho modelu viacúrovňového vládnutia.

Kontrolná funkcia

Súčasťou fungovania Európskej únie je aj rozsiahly systém kontroly, ktorého cieľom je zabezpečiť zákonnosť, transparentnosť a zodpovednosť pri výkone verejnej moci. Kontrolná funkcia je rozdelená medzi viaceré inštitúcie, pričom každá vykonáva kontrolu z odlišného hľadiska.

Významné postavenie má **Európsky parlament**, ktorý vykonáva demokratickú kontrolu nad činnosťou Európskej komisie. Parlament schvaľuje predsedu Komisie aj celé kolégium komisárov, môže od Komisie požadovať informácie, zriaďovať vyšetrovacie výbory a v krajnom prípade vysloviť Komisii nedôveru.

Kontrolnú úlohu plní aj **Európsky dvor audítorov**, ktorý preveruje hospodárnosť, efektívnosť a zákonnosť nakladania s finančnými prostriedkami Európskej únie. Výsledky jeho kontrol slúžia ako podklad pre rozhodovanie Európskeho parlamentu o udelení absolutória Európskej komisii za plnenie rozpočtu.

Osobitnú kontrolnú funkciu vykonáva aj **Európska komisia**, ktorá dohliada na dodržiavanie práva Európskej únie zo strany členských štátov. Ak členský štát porušuje svoje povinnosti vyplývajúce zo zmlúv, Komisia môže začať konanie o porušení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ.

Súdna funkcia

Súdnu funkciu zabezpečuje **Súdny dvor Európskej únie**, ktorého hlavnou úlohou je zabezpečiť jednotný výklad a uplatňovanie práva Európskej únie vo všetkých členských štátoch. Táto funkcia je nevyhnutná na zachovanie jednotného právneho poriadku Európskej únie a rovnakého uplatňovania európskeho práva na celom jej území.

Súdny dvor rozhoduje o žalobách medzi členskými štátmi, európskymi inštitúciami a fyzickými alebo právnickými osobami v rozsahu ustanovenom zmluvami. Mimoriadne významnú úlohu zohráva **prejudiciálne konanie**, prostredníctvom ktorého vnútroštátne súdy predkladajú Súdnemu dvoru otázky týkajúce sa výkladu alebo platnosti práva Európskej únie. Tento mechanizmus zabezpečuje jednotnú interpretáciu európskeho práva vo všetkých členských štátoch.

Judikatúra Súdneho dvora zohrala významnú úlohu aj pri formovaní základných princípov práva Európskej únie, ako sú zásada prednosti práva Európskej únie, priamy účinok či princíp inštitucionálnej rovnováhy. Dinan

(2014) poukazuje na to, že práve rozhodovacia činnosť Súdneho dvora významne prispela k prehĺbeniu európskej integrácie a posilneniu právneho charakteru Európskej únie.

Rozdelenie právomocí medzi jednotlivé inštitúcie Európskej únie vytvára komplexný systém, v ktorom sa legislatívne, výkonné, kontrolné a súdne funkcie navzájom dopĺňajú. Na rozdiel od klasického modelu deľby moci sú jednotlivé právomoci rozdelené medzi viacero inštitúcií, ktoré pri výkone svojich úloh úzko spolupracujú. Takéto usporiadanie zabezpečuje nielen efektívne fungovanie Európskej únie, ale aj rovnováhu medzi záujmami občanov, členských štátov a samotnej Únie.

Tabuľka 4: Základné funkcie inštitúcií Európskej únie

Funkcia	Hlavné inštitúcie	Základná úloha
Legislatívna	Európsky parlament, Rada EÚ, Európska komisia	Prijímanie právnych aktov a legislatívna iniciatíva
Výkonná	Európska komisia, členské štáty	Implementácia práva EÚ, realizácia politík, správa rozpočtu
Kontrolná	Európsky parlament, Európsky dvor audítorov, Európska komisia	Politická, finančná a právna kontrola
Súdna	Súdny dvor EÚ	Výklad a ochrana práva EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie

KONTROLNÉ OTÁZKY

1. Prečo nemožno na inštitucionálny systém EÚ jednoducho aplikovať klasický model deľby moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu?
2. Ako prispieva spolupráca a vzájomná kontrola inštitúcií EÚ k vyvažovaniu záujmov občanov, členských štátov a Únie ako celku?
3. Aké výhody a výzvy môže prinášať skutočnosť, že na prijímaní rozhodnutí EÚ sa podieľa viacero inštitúcií s rozdielnym postavením a záujmami?
4. Prečo je princíp inštitucionálnej rovnováhy dôležitý pre demokratické a efektívne fungovanie EÚ?

4 HLAVNÉ INŠTITÚCIE EURÓPSKEJ ÚNIE

Inštitúcie Európskej únie predstavujú základný mechanizmus, prostredníctvom ktorého sa formujú politické priority, prijímajú právne akty a zabezpečuje realizácia spoločných politík Európskej únie. Každá z nich má osobitné postavenie, zloženie a právomoci, pričom pri rozhodovaní zastupujú rozdielne záujmy – občanov Európskej únie, členských štátov alebo Únie ako celku.

Fungovanie Európskej únie je preto výsledkom vzájomnej spolupráce jej inštitúcií. Európska rada určuje základné politické smerovanie, Európska komisia zohráva kľúčovú úlohu pri príprave legislatívnych návrhov a Európsky parlament spolu s Radou Európskej únie rozhodujú o väčšine európskej legislatívy. Jednotlivé inštitúcie sa zároveň vzájomne kontrolujú a spoločne vytvárajú systém inštitucionálnej rovnováhy.

Táto kapitola sa podrobnejšie venuje **postaveniu, zloženiu, právomociam a fungovaniu hlavných inštitúcií Európskej únie**. Osobitná pozornosť je venovaná Európskemu parlamentu, Európskej komisii, Európskej rade a Rade Európskej únie, pričom predstavené sú aj ďalšie inštitúcie a orgány zabezpečujúce súdne, menové, kontrolné a poradné funkcie. Cieľom je poukázať nielen na úlohy jednotlivých inštitúcií, ale predovšetkým na ich vzájomné prepojenie pri tvorbe a uskutočňovaní politík Európskej únie.

4.1 Európsky parlament

Európsky parlament predstavuje jedinú inštitúciu Európskej únie, ktorej členovia sú volení priamo občanmi členských štátov. V inštitucionálnom systéme zastupuje záujmy občanov Únie a spolu s Radou Európskej únie vykonáva legislatívnu a rozpočtovú funkciu. Zároveň zabezpečuje politickú kontrolu ostatných inštitúcií, predovšetkým Európskej komisie, a podieľa sa na obsadzovaní viacerých významných funkcií v Európskej únii. Jeho

základné postavenie upravuje článok 14 Zmluvy o Európskej únii a články 223 až 234 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Postavenie Európskeho parlamentu nemožno úplne stotožňovať s postavením parlamentov členských štátov. Nemá všeobecnú legislatívnu právomoc a vo väčšine prípadov ani samostatné právo predkladať legislatívne návrhy. Európsku legislatívu spravidla prijíma spoločne s Radou na návrh Európskej komisie. Napriek týmto osobitostiam sa Parlament počas vývoja európskej integrácie postupne zmenil z prevažne poradného zhromaždenia na jednu z hlavných rozhodovacích inštitúcií Únie. Fiala a Pitrová (2009) upozorňujú, že spomedzi európskych inštitúcií prešiel práve Parlament jednou z najvýraznejších premien z hľadiska svojho zloženia, demokratickej legitimity aj reálneho vplyvu na rozhodovanie.

Vznik a vývoj Európskeho parlamentu

Historickým predchodcom Európskeho parlamentu bolo **Spoločné zhromaždenie Európskeho spoločenstva uhlia a ocele**, ktoré začalo pôsobiť v roku 1952. Tvorilo ho 78 členov delegovaných národnými parlamentmi šiestich zakladajúcich štátov. Zhromaždenie nemalo legislatívne právomoci porovnateľné s dnešným Parlamentom a vykonávalo najmä konzultačné a kontrolné úlohy. Už v tomto období však predstavovalo prvok demokratickej kontroly nad činnosťou nadnárodných orgánov vznikajúceho európskeho spoločenstva (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Po vzniku Európskeho hospodárskeho spoločenstva a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu začalo od roku 1958 pôsobiť spoločné zhromaždenie pre všetky tri spoločenstvá. V roku 1962 prijalo označenie **Európsky parlament**, hoci tento názov bol v zakladajúcich zmluvách formálne potvrdený až neskôr. Rímske zmluvy zároveň počítali s budúcou možnosťou priamej voľby poslancov. Ich zavedenie však predpokladalo dosiahnutie politickej dohody medzi členskými štátmi (Nicoll, Salmon, 2001).

Prelomovým bodom boli **prvé priame voľby v júni 1979**. Dovtedy boli členovia Parlamentu delegovaní z národných parlamentov a spravidla

vykonávali dvojitý mandát. Zavedenie priamej voľby výrazne posilnilo demokratickú legitimitu Parlamentu a vytvorilo predpoklady na ďalšie rozširovanie jeho kompetencií. Priame voľby možno označiť ako rozhodujúci moment premeny Parlamentu z poradného orgánu na samostatného politického aktéra európskej integrácie (Fiala, Zpěvák, Jonáková, Novotný, 2015). Poslanci sú odvtedy volení priamo občanmi na päťročné funkčné obdobie.

Rozširovanie právomocí Európskeho parlamentu prebiehalo postupne prostredníctvom zmien zakladajúcich zmlúv. **Rozpočtové zmluvy z rokov 1970 a 1975** významne posilnili jeho postavenie pri prijímaní a kontrole rozpočtu Európskych spoločenstiev. **Jednotný európsky akt** následne zaviedol postup spolupráce, ktorý Parlamentu umožnil výraznejšie ovplyvňovať obsah právnych aktov vo vybraných oblastiach. Ďalší zásadný posun priniesla **Maastrichtská zmluva**, ktorá zaviedla postup spolurozhodovania a položila základy postavenia Európskeho parlamentu ako spoluzákonodarcu. **Amsterdamská zmluva** tento postup zjednodušila, posilnila postavenie Parlamentu a rozšírila spolurozhodovanie do ďalších oblastí. Jeho pôsobnosť následne ďalej rozšírila aj **zmluva podpísaná v Nice**.

Zásadnú zmenu priniesla **Lisabonská zmluva**, ktorá postup spolurozhodovania premenovala na riadny legislatívny postup a rozšírila jeho uplatňovanie na väčšinu oblastí európskej legislatívy. Európsky parlament sa tým vo väčšine legislatívnych oblastí stal rovnocenným partnerom Rady Európskej únie. Posilnilo sa aj jeho rozpočtové postavenie a vplyv na vytvorenie Európskej komisie. Vývoj Parlamentu tak možno charakterizovať ako postupný prechod od Westlakeom označovanej „kvázilegislatívnej“ úlohy k postaveniu plnohodnotného spoluzákonodarcu (Westlake, 1994; Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Voľby do Európskeho parlamentu

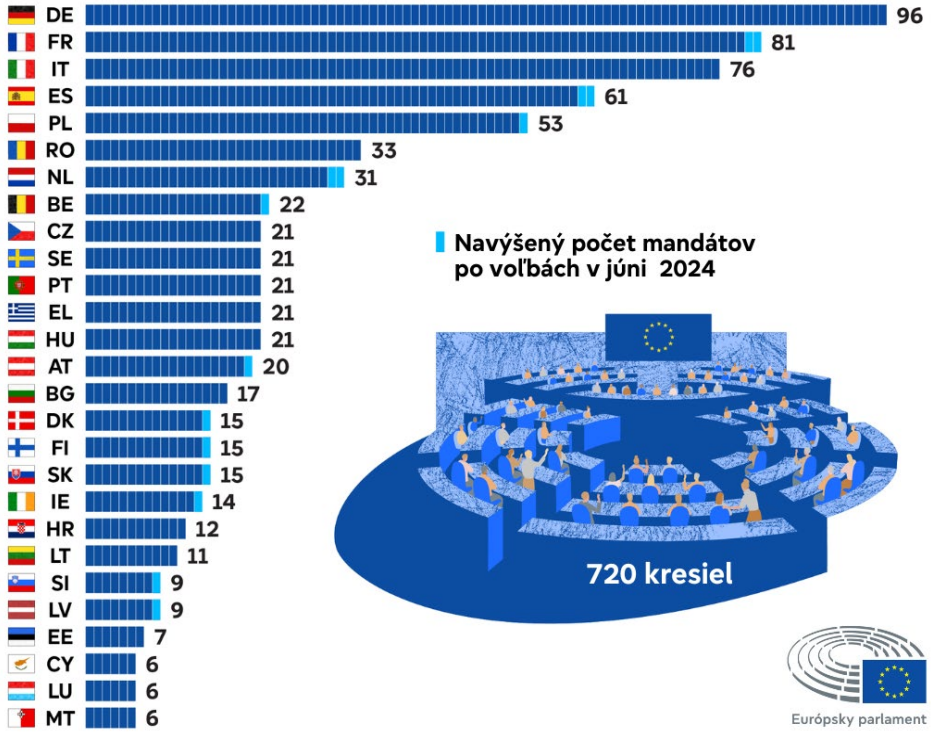
Poslanci Európskeho parlamentu sú podľa článku 14 ZEÚ volení vo všeobecných, priamych, slobodných a tajných voľbách na obdobie piatich

rokov. Voľby sa uskutočňujú súčasne vo všetkých členských štátoch počas spoločného volebného obdobia, ich konkrétny deň a viaceré organizačné pravidlá však určujú vnútroštátne právne predpisy. V súčasnom volebnom období 2024 – 2029 má Parlament **720 poslancov zvolených v 27 členských štátoch**.

Voľby do Európskeho parlamentu sa uskutočňujú na základe **pomerného zastúpenia**, Európska únia však nemá úplne jednotný volebný systém. Členské štáty môžu používať **listinný systém (kandidátne listiny)** alebo **systém jedného prenosného hlasu** a môžu rozhodovať o podobe volebných obvodov, spôsobe udeľovania preferenčných hlasov či stanovení volebnej hranice v medziach európskych pravidiel. Rozdiely existujú aj v minimálnom veku voličov a kandidátov, hoci vo väčšine členských štátov je aktívne volebné právo spojené s dosiahnutím veku 18 rokov.

Rozdelenie mandátov medzi členské štáty sa riadi zásadou **degresívnej proporcionality**. Každý členský štát má najmenej 6 a najviac 96 poslancov. Väčšie členské štáty majú viac mandátov, zároveň však jeden poslanec z ľudnatejšieho štátu zastupuje väčší počet obyvateľov než poslanec z menej ľudnatého štátu. Tento systém tak zohľadňuje rozdielnu veľkosť populácie členských štátov a súčasne zabezpečuje primerané zastúpenie aj menej ľudnatých štátov (Klíma a kol., 2011). Presné rozdelenie mandátov medzi jednotlivé členské štáty prijíma **Európska rada jednomyseľne na podnet Európskeho parlamentu a s jeho súhlasom**.

Obrázok 3: Počet mandátov pre jednotlivé krajiny v Európskom parlamente v období 2024 – 2029

Zdroj: Európsky parlament, 2024a

Právo voliť a kandidovať vo voľbách do Európskeho parlamentu patrí medzi základné práva občanov Únie. Občan členského štátu, ktorý žije v inom členskom štáte, môže voliť alebo kandidovať v štáte svojho pobytu za rovnakých podmienok ako jeho občania. Nemôže však hlasovať vo viacerých štátoch súčasne. Európske voľby tak vytvárajú spoločný demokratický priestor, hoci politické kampane a výber kandidátov zostávajú prevažne organizované na národnej úrovni.

Právomoci Európskeho parlamentu

Právomoci Európskeho parlamentu možno rozdeliť na **legislatívne, rozpočtové, kontrolné a personálne**, pričom osobitnú úlohu zohráva aj vo vonkajších vzťahoch Európskej únie. Tichý rozlišuje legislatívne a kontrolné právomoci a pôsobnosť v oblasti vonkajších vzťahov, pričom rozpočtová

právomoc môže byť chápaná buď samostatne, alebo ako osobitná súčasť širšieho rozhodovacieho postavenia Parlamentu (Tichý a kol., 2006).

Najvýznamnejšou je **legislatívna právomoc**. Európsky parlament spolu s Radou Európskej únie prijíma v rámci riadneho legislatívneho postupu nariadenia, smernice a rozhodnutia, spravidla na návrh Európskej komisie. Na prijatie legislatívneho aktu je potrebná zhoda oboch inštitúcií na jeho konečnom znení. Parlament môže v priebehu legislatívneho procesu predkladať a prijímať pozmeňujúce návrhy a v jednotlivých fázach postupu príslušný návrh alebo pozíciu schváliť či odmietnuť. V rámci **osobitných legislatívnych postupov** sa jeho postavenie líši podľa príslušného právneho základu a môže spočívať napríklad v konzultácii alebo udelení súhlasu (čl. 289 a 294, ZFEÚ).

Parlament nemá všeobecné priame právo legislatívnej iniciatívy. Podľa článku 225 ZFEÚ však môže väčšinou svojich členov požiadať Európsku komisiu, aby predložila návrh právneho aktu. Komisia nemusí žiadosti vyhovieť, svoje rozhodnutie však musí odôvodniť. Parlament sa do prípravy legislatívy zapája aj prostredníctvom nelegislatívnych uznesení, správ z vlastnej iniciatívy a politických požiadaviek adresovaných Komisii.

V rámci **rozpočtovej právomoci** Parlament spolu s Radou prijíma ročný rozpočet Európskej únie. Lisabonská zmluva odstránila pôvodné rozlišovanie medzi povinnými a nepovinnými výdavkami, pri ktorých mali obe inštitúcie rozdielne postavenie. Parlament sa podieľa aj na schvaľovaní viacročného finančného rámca a rozhoduje o udelení absolutória Komisii za plnenie rozpočtu. Pri tomto rozhodovaní vychádza najmä z výročnej správy Európskeho dvora audítorov.

Kontrolná právomoc sa prejavuje predovšetkým vo vzťahu ku Komisii. Parlament volí predsedu Komisie a hlasuje o schválení kolégia komisárov ako celku. Kandidáti na komisárov pred hlasovaním absolvujú verejné vypočutia v príslušných parlamentných výboroch. Parlament môže Komisii klásť otázky, prerokúva jej výročné správy, kontroluje plnenie politického

programu a môže jej vysloviť nedôveru. Návrh na vyslovenie nedôvery musí byť schválený dvojtretinovou väčšinou odovzdaných hlasov, ktorá zároveň predstavuje väčšinu všetkých poslancov. Pri jeho prijatí musí Komisia ako celok odstúpiť (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Parlament môže zriaďovať vyšetrovacie výbory, prijíma petície občanov a volí európskeho ombudsmana. Podieľa sa aj na niektorých postupoch ochrany hodnôt Únie a udeľuje súhlas pri prijímaní nových členských štátov. Jeho súhlas je potrebný tiež pri uzatváraní viacerých významných medzinárodných dohôd. Článok 14 ZEÚ preto Parlamentu priznáva legislatívne, rozpočtové, politicko-kontrolné a konzultačné funkcie a právomoc voliť predsedu Komisie.

Organizačná štruktúra

Na čele Európskeho parlamentu je jeho **predseda**, ktorého poslanci volia na obdobie dva a pol roka, teda na polovicu volebného obdobia. Predseda zastupuje Parlament navonok, riadi plenárne zasadnutia, dohliada na dodržiavanie rokovacieho poriadku a podpisuje prijaté legislatívne akty spolu s predsedom Rady Európskej únie. Po skončení rozpočtového postupu svojím podpisom vyhlasuje rozpočet za prijatý. Mattoš (2010) a Klíma s kolektívom (2011) preto predsedu označujú nielen za formálneho reprezentanta, ale aj za významného aktéra vnútorného riadenia Parlamentu.

Predsedu Európskeho parlamentu dopĺňa **14 podpredsedov a 5 kvestorov**, ktorí sú rovnako volení na obdobie dva a pol roka. Predseda spolu so 14 podpredsedami tvorí **predsedníctvo Európskeho parlamentu (Bureau)**, pričom kvestori sa na jeho činnosti zúčastňujú s poradným hlasom. Predsedníctvo rozhoduje najmä o organizačných, administratívnych, personálnych a finančných otázkach týkajúcich sa vnútorného fungovania Parlamentu, jeho poslancov a sekretariátu. **Kvestori** sa osobitne venujú administratívnym a finančným otázkam, ktoré sa priamo týkajú poslancov a ich pracovných podmienok (Európsky parlament, 2025).

Významným politickým orgánom je **Konferencia predsedov**, ktorú tvorí predseda Parlamentu a predsedovia politických skupín. Rozhoduje najmä o organizácii parlamentnej práce, návrhu programu plenárnych zasadnutí, zložení výborov a delegácií a o vzťahoch Parlamentu s ostatnými inštitúciami. Judge a Earnshaw (2008) poukazujú na význam politických skupín pri obsadzovaní vedúcich funkcií, predsedníctiev výborov a delegácií, čím sa politické dohody medzi skupinami premietajú aj do organizačného usporiadania Parlamentu.

Parlament pracuje na troch miestach. **Štrasburg** je jeho oficiálnym sídlom a konajú sa tam pravidelné plenárne zasadnutia. Dodatočné plenárne zasadnutia a zasadnutia výborov prebiehajú najmä v **Bruseli**, zatiaľ čo Generálny sekretariát sídli v **Luxemburgu**. Takéto usporiadanie je predmetom kritiky pre finančné, organizačné a environmentálne náklady, jeho zmena by však vyžadovala dohodu členských štátov a úpravu primárneho práva.

Administratívne fungovanie zabezpečuje **Generálny sekretariát** vedený generálnym tajomníkom. Jeho úlohou je poskytovať odbornú, právnu, technickú, jazykovú a organizačnú podporu poslancom a parlamentným orgánom. Osobitný význam má mnohojazyčnosť, pretože Parlament musí zabezpečovať rokovanie, dokumenty a tlmočenie vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie (Klíma a kol., 2011).

Parlamentné výbory

Podstatná časť odbornej a legislatívnej práce Európskeho parlamentu sa nevykonáva na plenárnych zasadnutiach, ale v **parlamentných výboroch**. V súčasnom volebnom období pôsobí v Parlamente **22 stálych výborov a 2 podvýbory**, ktoré sa špecializujú na jednotlivé oblasti politík Európskej únie. Výbory pripravujú prácu pléna, prerokúvajú legislatívne návrhy, predkladajú a posudzujú pozmeňujúce návrhy, prijímajú správy a stanoviská a v rámci svojej pôsobnosti sa podieľajú aj na výkone kontrolných právomocí Parlamentu. Ich politické zloženie odráža zastúpenie jednotlivých

politických skupín v Parlamente. Stále výbory majú v súčasnosti **25 až 90 riadnych členov** a rovnaký počet náhradníkov. Každý výbor si volí predsedu a najviac štyroch podpredsedov a pri svojej činnosti využíva podporu sekretariátu (Európsky parlament, 2026a).

Po doručení legislatívneho návrhu Európskemu parlamentu je návrh pridelený **gestorskému výboru**, ktorý zodpovedá za jeho hlavné prerokovanie. Výbor následne ustanoví **spravodajcu (rapporteur)**, ktorý pripravuje návrh parlamentnej správy, predkladá pozmeňujúce návrhy a sprevádza legislatívny návrh jednotlivými fázami jeho prerokovania vrátane medziinštitucionálnych rokovaní. Ostatné politické skupiny môžu určiť **tieňových spravodajcov (shadow rapporteurs)**, ktorí sledujú prerokovanie návrhu, pripravujú pozíciu svojej politickej skupiny a podieľajú sa na hľadaní kompromisov v rámci výboru (Európsky parlament, 2026d).

Parlamentné výbory nepredstavujú iba technické orgány pripravujúce zasadnutia pléna, ale sú významnými odbornými a politickými pracoviskami Európskeho parlamentu. Práve na úrovni výborov prebieha podrobné prerokovanie legislatívnych návrhov, formulovanie pozmeňujúcich návrhov a hľadanie politických kompromisov medzi jednotlivými politickými skupinami. Výsledkom ich práce sú správy a stanoviská, ktoré následne tvoria významný podklad pre rozhodovanie Parlamentu na plenárnych zasadnutiach (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Popri stálych výboroch môže Európsky parlament vytvárať **osobitné výbory**, ktoré sa na obmedzené obdobie venujú konkrétnej téme, a **vyšetrovacie výbory**, ktorých úlohou je skúmať údajné porušenia alebo nesprávne uplatňovanie práva Európskej únie. Súčasťou štruktúry Parlamentu môžu byť aj **podvýbory**, ktoré sa špecializujú na užšie vymedzené oblasti patriace do pôsobnosti príslušného výboru. V súčasnosti medzi ne patria napríklad podvýbory pre **ľudské práva** a **daňové otázky** (Európsky parlament, 2026a).

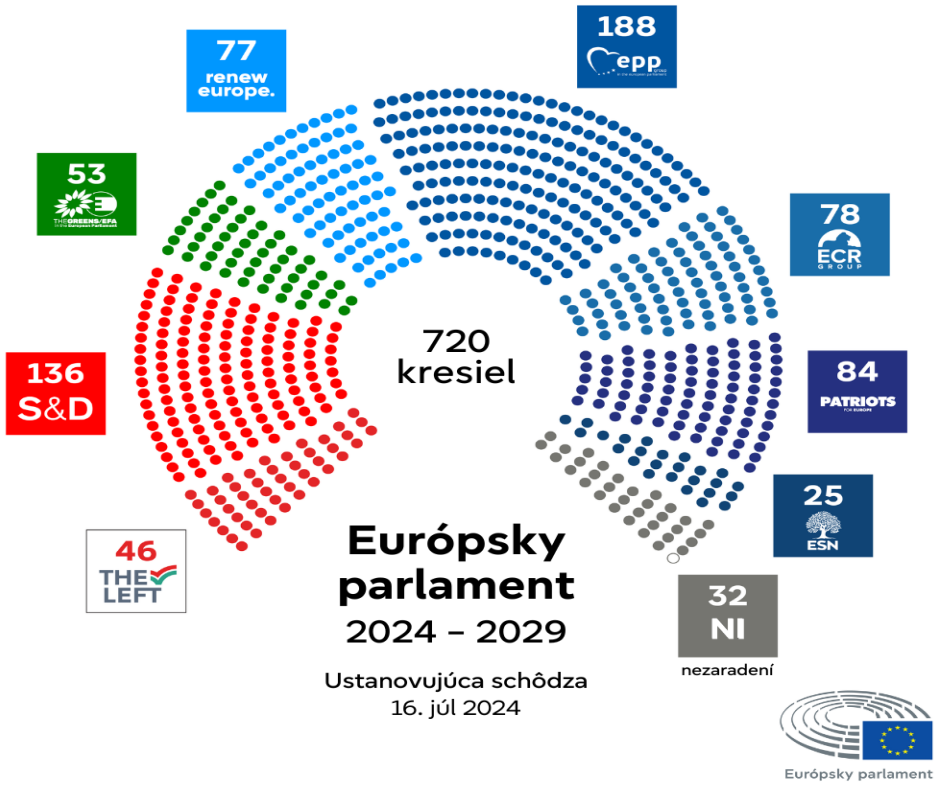
Politické skupiny

Poslanci Európskeho parlamentu sa nezdružujú podľa štátnej príslušnosti, ale podľa politickej a ideologickej orientácie. Politické skupiny, často označované aj ako politické frakcie, predstavujú základné jednotky politickej organizácie Parlamentu. Článok 10 ods. 4 ZEÚ uvádza, že politické strany na európskej úrovni prispievajú k formovaniu európskeho politického vedomia a k vyjadrovaniu vôle občanov Únie.

Na vytvorenie politickej skupiny je potrebných najmenej **23 poslancov zvolených aspoň v jednej štvrtine členských štátov**, čo v súčasnosti znamená najmenej sedem štátov. Poslanec môže byť členom iba jednej skupiny. Tí, ktorí sa k žiadnej nepripoja, pôsobia ako nezaradení poslanci (Európsky parlament, 2026e).

Na začiatku volebného obdobia 2024 – 2029 pôsobilo v Európskom parlamente osem politických skupín: **Európska ľudová strana, Progresívna aliancia socialistov a demokratov, Patrioti pre Európu, Európski konzervatívci a reformisti, Renew Europe, Zelení/Európska slobodná aliancia, Ľavica v Európskom parlamente a Európa suverénnych národov**. Zloženie skupín a počet ich členov sa môže počas volebného obdobia meniť v dôsledku prestupov poslancov alebo zániku či vzniku skupiny.

Obrázok 4: Rozdelenie mandátov podľa politických skupín na začiatku legislatívneho obdobia 2024 – 2029

Zdroj: Európsky parlament, 2024b

Politické skupiny koordinujú postoje svojich členov, rozdeľujú parlamentné funkcie, nominujú kandidátov na predsedu a podpredsedov Parlamentu a ovplyvňujú obsadenie vedúcich funkcií vo výboroch. Majú vlastné sekretariáty, odborné a administratívne zázemie a finančné prostriedky poskytované z rozpočtu Parlamentu (Slosarčík, 2020).

Politické skupiny nemožno úplne zamieňať s európskymi politickými stranami. Skupina pôsobí priamo v Európskom parlamente a združuje poslancov, zatiaľ čo európska politická strana je širším nadnárodným združením národných politických strán a jednotlivcov. Strejček, Broul a Janega (2022) prirovnávajú parlamentné skupiny k stranám v národných parlamentoch, zatiaľ čo Klíma a kolektív (2011) upozorňujú na ich väčšiu

vnútornú rozmanitosť a na odlišné organizačné a politické podmienky európskej úrovne.

Napriek rozdielnym národným záujmom poslanci spravidla hlasujú skôr podľa príslušnosti k politickej skupine než podľa štátnej príslušnosti. Jednotlivé skupiny však nie sú úplne homogénne a miera ich hlasovacej súdržnosti závisí od konkrétnej témy. Keďže žiadna skupina spravidla nedisponuje absolútnou väčšinou, prijímanie legislatívy si vyžaduje vytváranie širších koalícií a kompromisov. Politické skupiny tak zabezpečujú nielen vnútornú organizáciu Parlamentu, ale aj politické sprostredkovanie medzi národnou a európskou úrovňou (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Európsky parlament sa za obdobie svojej existencie vyvinul z nepriamo zostavovaného poradného zhromaždenia na priamo volenú inštitúciu s rozsiahlymi legislatívnymi, rozpočtovými a kontrolnými právomocami. Jeho vnútorné fungovanie je založené na spolupráci politických skupín, výborov a riadiacich orgánov. Práve kombinácia priamej demokratickej legitimity a spolurozhodovania s Radou z neho vytvára jednu z ústredných inštitúcií súčasnej Európskej únie.

Slovensko v Európskom parlamente

Slovenská republika je v Európskom parlamente zastúpená od svojho vstupu do Európskej únie v roku 2004. Prvé voľby do Európskeho parlamentu sa na Slovensku uskutočnili v júni 2004. Vo volebnom období **2024 – 2029 zastupuje Slovensko 15 poslancov**, ktorí pôsobia v jednotlivých politických skupinách alebo ako nezaradení poslanci.

Slovenskí poslanci zastávali aj významné funkcie vo vedení Parlamentu. **Monika Beňová** pôsobila v rokoch 2019 – 2023 ako kvestorka Európskeho parlamentu. **Michal Šimečka** bol v rokoch 2022 – 2023 podpredsedom Parlamentu a po jeho odchode z Európskeho parlamentu túto funkciu prevzal **Martin Hojsík.** Tieto funkcie zároveň ukazujú, že poslanci z menších členských štátov sa môžu podieľať aj na vedení a vnútornom fungovaní Parlamentu.

Tabuľka 5: Slovenskí poslanci Európskeho parlamentu podľa príslušnosti k politickým skupinám (stav k 1.10.2026)

Názov	Skratka	Slovenskí europoslanci
Poslanecký klub Európskej ľudovej strany (Kresťanských demokratov)	EPP	Miriam Lexmann
Skupina progresívnej aliancie socialistov a demokratov v Európskom parlamente	S&D	–
Skupina Renew Europe	Renew	Ľudovít Ódor, Veronika Cifrová Ostrihoňová, Martin Hojsík, Ľubica Karvašová, Michal Wiezik, Lucia Yar
Skupina Zelených/Európska slobodná aliancia	Greens/EFA	–
Skupina Patrioti pre Európu	PfE	–
Skupina Európskych konzervatívcov a reformistov	ECR	–
Skupina Ľavice v Európskom parlamente – GUE/NGL	The Left / GUE-NGL	–
Skupina Európa suverénnych národov	ESN	Milan Uhrík, Milan Mazurek
Nezaradení poslanci	NI	Monika Beňová, Ľuboš Blaha, Erik Kaliňák, Judita Laššáková, Katarína Roth Neveďalová, Branislav Ondruš

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Európskeho parlamentu, 2026c

4.2 Európska komisia

Európska komisia patrí medzi najvýznamnejšie inštitúcie Európskej únie. Jej osobitné postavenie vyplýva zo skutočnosti, že na rozdiel od Európskej rady a Rady Európskej únie nezastupuje záujmy jednotlivých členských štátov, ale všeobecný záujem Únie. Podľa článku 17 Zmluvy o Európskej únii podporuje všeobecný záujem EÚ, dohliada na uplatňovanie zakladajúcich zmlúv a práva Únie, predkladá legislatívne návrhy, vykonáva rozpočet a zabezpečuje koordináciu a realizáciu európskych politík.

Komisia sa často označuje za výkonný orgán Európskej únie, toto označenie však nevystihuje celé spektrum jej činností. Okrem výkonných a administratívnych úloh zohráva rozhodujúcu úlohu pri príprave európskej legislatívy, kontroluje dodržiavanie práva EÚ a v niektorých oblastiach zastupuje Úniu navonok. Nugent (2001) ju preto charakterizuje ako **politický a administratívny hybrid**, ktorý spája odborný aparát s politickým vedením a plní viacero úloh, ktoré v národných politických systémoch vykonávajú rôzne orgány. Pojem Komisia možno zároveň chápať v užšom zmysle ako kolégium komisárov a v širšom zmysle ako celú administratívnu sústavu zahŕňajúcu generálne riaditeľstvá, právny servis, kabinety komisárov a ďalšie odborné útvary.

Vznik a vývoj

Historickým predchodcom Európskej komisie bol **Vysoký úrad Európskeho spoločenstva uhlia a ocele**, ktorý začal svoju činnosť v roku 1952. Jeho koncepcia vychádzala z predstáv Jeana Monneta o nezávislom nadnárodnom orgáne, ktorý nemal byť iba miestom vyjednávania medzi vládami, ale mal samostatne presadzovať spoločný európsky záujem. Vysoký úrad bol pomerne malým a kompaktným orgánom, ktorý bol od členských štátov nezávislý z hľadiska výkonu svojich právomocí a disponoval aj vlastnými zdrojmi financovania. Jeho pôsobnosť však bola obmedzená na odvetvia uhlia a ocele (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Rímske zmluvy vytvorili v roku 1958 Komisiu Európskeho hospodárskeho spoločenstva a Komisiu Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu. Komisia EHS nadviazala na nadnárodný charakter Vysokého úradu, jej postavenie však bolo vyvážené silnejšou úlohou Rady. Dôvodom bola širšia pôsobnosť EHS, ktorá sa netýkala iba jedného hospodárskeho odvetvia, ale vytvárania spoločného trhu a postupného rozvoja spoločných politík (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Zmluva o zlúčení, účinná od roku 1967, spojila výkonné orgány troch európskych spoločenstiev do jednej Komisie Európskych spoločenstiev. Po

vytvorení Európskej únie sa postupne ustálilo označenie Európska komisia. Jej politický vplyv sa počas integračného procesu menil. V niektorých obdobiach bola hlavným iniciátorom prehlbovania integrácie, inokedy jej vplyv oslabovalo rastúce postavenie Európskej rady a vlád členských štátov (Nicoll, Salmon, 2001).

Postupné zmeny zakladajúcich zmlúv posilnili najmä politickú zodpovednosť Komisie voči Európskemu parlamentu a postavenie jej predsedu. Zároveň sa v súvislosti s rozširovaním Únie menil počet členov kolégia. V súčasnom systéme platí zásada, podľa ktorej má každý členský štát jedného člena Komisie (Rozhodnutie Európskej rady 2013/272/EÚ).

Postavenie a ustanovenie Komisie

Členovia Komisie nesmú pri výkone svojich funkcií prijímať pokyny od národných vlád ani od iných inštitúcií alebo subjektov. Hoci sú kandidáti na komisárov navrhovaní členskými štátmi, po svojom vymenovaní nemajú zastupovať národné záujmy. Sú povinní konať nezávisle a v záujme Európskej únie ako celku. Práve nezávislosť, právo legislatívnej iniciatívy a rozsiahly odborný aparát patria medzi základné zdroje vplyvu Komisie. V súvislosti s jej vytvorením nejde o priame voľby porovnateľné s voľbami do Európskeho parlamentu. Komisia sa ustanovuje prostredníctvom viacstupňového procesu, na ktorom sa podieľajú členské štáty, Európska rada a Európsky parlament. Európska rada po zohľadnení výsledkov volieb do Európskeho parlamentu navrhne kandidáta na predsedu Komisie. Kandidát následne potrebuje podporu väčšiny všetkých poslancov Európskeho parlamentu. Rada po dohode so zvoleným predsedom pripraví zoznam ostatných kandidátov na komisárov, ktorých navrhujú členské štáty. Kandidáti absolvujú verejné vypočutia v príslušných výboroch Európskeho parlamentu. Parlament síce formálne nevolí každého komisára samostatne, negatívny výsledok vypočutia však môže viesť k výmene kandidáta alebo k zmene prideleného portfólia. Následne Parlament hlasuje o Komisii ako celku. Po získaní jeho súhlasu Komisiu formálne vymenuje Európska rada.

Funkčné obdobie Komisie trvá päť rokov a časovo sa viaže na volebné obdobie Európskeho parlamentu (Čl. 17 ods. 7 ZEÚ).

Právomoci Európskej komisie

Najvýznamnejšou právomocou Komisie je **legislatívna iniciatíva**. Vo väčšine oblastí sa legislatívny proces začína jej návrhom, ktorý predkladá Európskemu parlamentu a Rade. Komisia tým získava významný vplyv na politickú agendu Únie, keďže rozhoduje o pôvodnom obsahu návrhu, jeho načasovaní a podobe riešenia. Pred jeho predložením uskutočňuje odborné analýzy, konzultácie a hodnotenie možných hospodárskych, sociálnych a environmentálnych vplyvov (Čl. 17 ods. 2 ZEÚ).

Komisia zároveň vykonáva a riadi politiky Európskej únie, pripravuje návrh rozpočtu a dohliada na jeho plnenie. Vykonávanie európskych politík však spravidla nezabezpečuje sama. Vo veľkej miere sa na ňom podieľajú orgány verejnej správy členských štátov, zatiaľ čo Komisia plní koordinačnú, riadiacu a kontrolnú funkciu (Čl. 17 ZEÚ).

Významnú úlohu má ako **strážkyňa zmlúv**. Dohliada na to, aby členské štáty správne uplatňovali právo EÚ. Ak zistí porušenie povinností, môže začať konanie proti členskému štátu a prípad predložiť Súdnemu dvoru Európskej únie. Osobitnými kontrolnými právomocami disponuje v oblasti hospodárskej súťaže, kde preveruje kartelové dohody, zneužívanie dominantného postavenia, koncentrácie podnikov a poskytovanie štátnej pomoci (Čl. 17 ZEÚ; čl. 258 – 260 ZFEÚ).

Komisia zastupuje Európsku úniu aj navonok, najmä v obchodných rokovaniach, rozvojovej spolupráci a humanitárnej politike. Jej vonkajšie zastupovanie je však obmedzené v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, kde majú rozhodujúce postavenie Európska rada, Rada EÚ a vysoký predstaviteľ Únie (Čl. 17, 24, 27 ZEÚ).

Organizačná štruktúra a predseda Komisie

Politické vedenie Komisie tvorí **kolégium komisárov**, v ktorom má každý členský štát jedného člena. Každému komisárovi je pridelené konkrétne portfólio, napríklad vnútorný trh, hospodárstvo, životné prostredie, poľnohospodárstvo alebo rozširovanie. Napriek rozdeleniu oblastí pôsobnosti funguje Komisia na princípe kolegiálnosti. Rozhodnutia sa prijímajú v mene Komisie ako celku a všetci komisári za ne nesú spoločnú politickú zodpovednosť (Európska komisia, 2026c; Rozhodnutie Komisie EÚ 2024/3080).

Komisárom pomáhajú ich kabinety, ktoré zabezpečujú politické poradenstvo, koordináciu a komunikáciu s ostatnými členmi kolégia. Odbornú a administratívnu činnosť vykonávajú generálne riaditeľstvá a ďalšie služby. Generálne riaditeľstvá pripravujú návrhy právnych predpisov, spravujú programy a poskytujú komisárom odborné podklady.

Osobitné postavenie má **predseda Európskej komisie**. Určuje politické smerovanie Komisie, rozhoduje o jej vnútornej organizácii a prideľuje portfóliá jednotlivým komisárom. Môže meniť rozdelenie kompetencií, vymenúva podpredsedov a môže požiadať člena Komisie o odstúpenie. Predseda zastupuje Komisiu vo vzťahu k ostatným inštitúciám a je aj členom Európskej rady, pri hlasovaní v nej však nehlasuje (čl. 15 ods. 2 ZEÚ; čl. 17 ZEÚ; čl. 235 ods. 1 ZFEÚ).

Pôvodne bol predseda chápaný predovšetkým ako *primus inter pares*, teda prvý medzi rovnými. Postupnými reformami sa však jeho postavenie posilnilo a dnes má rozhodujúci vplyv na politický program aj organizačné usporiadanie Komisie. Donnelly a Ritchie (1995) poukazujú na postupné posilňovanie postavenia predsedu nad rámec pôvodného postavenia. Komisia však naďalej zostáva kolegiálnou inštitúciou a predseda nemôže samostatne nahradiť rozhodovanie celého kolégia.

Európska komisia tak predstavuje osobitné prepojenie politickej a administratívnej inštitúcie. Jej význam vyplýva najmä z práva legislatívnej

iniciatívy, odborného zázemia, výkonu spoločných politík a kontroly dodržiavania práva EÚ. Napriek svojej nezávislosti však funguje v systéme inštitucionálnej rovnováhy a pri uskutočňovaní svojich zámerov potrebuje spoluprácu Európskeho parlamentu, Rady a členských štátov.

Slovensko v Európskej komisii

Od vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 pôsobili v Európskej komisii dvaja slovenskí komisári. Prvým bol **Ján Figeľ**, ktorý bol členom Komisie v rokoch 2004 – 2009 a pôsobil najmä v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, kultúry a mládeže. V roku 2009 ho vystriedal **Maroš Šefčovič**, ktorý následne pôsobil vo viacerých Komisiách a zastával aj funkcie podpredsedu a výkonného podpredsedu. V Komisii na obdobie 2024 – 2029 zodpovedá za **obchod a ekonomickú bezpečnosť, medziinštitucionálne vzťahy a transparentnosť** (Európska komisia, 2026c).

Hoci kandidáta na člena Komisie navrhuje členský štát, po vymenovaní **komisár nezastupuje svoju krajinu**. Aj slovenský člen Komisie je nezávislý a je povinný konať vo všeobecnom záujme Európskej únie (čl. 17 ZEÚ).

Tabuľka 6: Zastúpenie Slovenskej republiky v Európskej komisii

Obdobie	Slovenský člen EK	Hlavná funkcia/portfólio
2004 – 2009	Ján Figeľ	vzdelávanie, odborná príprava, kultúra a mládež
2009 – 2010	Maroš Šefčovič	vzdelávanie, odborná príprava, kultúra a mládež
2010 – 2014	Maroš Šefčovič	podpredseda – medziinštitucionálne vzťahy a administratíva
2014 – 2019	Maroš Šefčovič	podpredseda – energetická únia a politika EÚ v oblasti kozmického priestoru
2019 – 2024	Maroš Šefčovič	podpredseda – medziinštitucionálne vzťahy a strategický výhľad; neskôr výkonný podpredseda pre Európsku zelenú dohodu
2024 – 2029	Maroš Šefčovič	obchod a ekonomická bezpečnosť; medziinštitucionálne vzťahy a transparentnosť

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Európskej komisie, 2026d

4.3 Európska rada

Európska rada predstavuje vrcholnú politickú inštitúciu Európskej únie. Jej hlavným poslaním je určovať strategické smerovanie európskej integrácie, definovať politické priority Únie a prijímať rozhodnutia v otázkach, ktoré si vyžadujú konsenzus najvyšších predstaviteľov členských štátov. Na rozdiel od Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie nevykonáva legislatívnu funkciu, ale vytvára politický rámec, v ktorom následne pôsobia ostatné inštitúcie Európskej únie (čl. 15 ZEÚ).

Vznik Európskej rady súvisí s postupným rozvojom európskej integrácie v 60. a 70. rokoch 20. storočia. Rastúca komplexnosť integračného procesu ukázala, že niektoré zásadné otázky už nemožno riešiť iba na úrovni ministrov členských štátov. Začali sa preto organizovať stretnutia hláv štátov a predsedov vlád, označované ako summity. Významným medzníkom bolo zasadnutie v Haagu v roku 1969, ktoré podľa Westlakea (1995) obnovilo dynamiku integračného procesu po období stagnácie a vytvorilo priestor na ďalšie prehlbovanie spolupráce medzi členskými štátmi.

Spočiatku mali tieto stretnutia neformálny charakter a ich existencia nebola zakotvená v zakladajúcich zmluvách. Prvé právne vymedzenie priniesol až Jednotný európsky akt z roku 1986, ktorý upravil zloženie Európskej rady a frekvenciu jej zasadnutí. Maastrichtská zmluva následne bližšie definovala jej úlohy pri určovaní všeobecných politických smerov Únie. Rozhodujúci význam však mala Lisabonská zmluva, ktorá od roku 2009 zaradila Európsku radu medzi sedem hlavných inštitúcií Európskej únie a v článku 15 Zmluvy o Európskej únii presne vymedzila jej postavenie a kompetencie.

Podľa článku 15 ZEÚ Európska rada poskytuje Únii impulzy potrebné na jej rozvoj a určuje všeobecné politické smerovanie a priority. Zároveň sa výslovne uvádza, že nevykonáva legislatívne funkcie. Werts (2008) poukazuje na ústredné postavenie Európskej rady pri strategickom

smerovaní integračného procesu a na jej význam ako fóra najvyšších politických predstaviteľov členských štátov.

Zloženie Európskej rady

Európsku radu tvoria **hlavy štátov** alebo **predsedovia vlád** všetkých členských štátov Európskej únie, predseda Európskej rady a predseda Európskej komisie. Jej práce sa zúčastňuje aj vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. V prípade potreby môžu byť na zasadnutia prizvaní aj ďalší predstavitelia európskych inštitúcií alebo odborníci (čl. 15 ZEÚ).

Európska rada zasadá spravidla štyrikrát ročne **v Bruseli**, pričom predseda môže v prípade mimoriadnych udalostí zvolať aj mimoriadne zasadnutie. Na rozdiel od Rady Európskej únie jej členmi nie sú ministri členských štátov, ale najvyšší politickí predstavitelia krajín, ktorí disponujú mandátom prijímať strategické rozhodnutia. Ak si to vyžaduje program rokovania, členovi Európskej rady môže pomáhať minister (čl. 15 ZEÚ).

Rozhodovanie v Európskej rade je založené predovšetkým na hľadaní kompromisu medzi členskými štátmi. Hoci zakladajúce zmluvy v niektorých prípadoch umožňujú hlasovanie kvalifikovanou väčšinou, väčšina rozhodnutí sa prijíma konsenzom. Hayes-Renshaw a Wallace (2006) poukazujú na to, že práve schopnosť dosiahnuť politickú dohodu medzi členskými štátmi predstavuje jednu z najdôležitejších charakteristík fungovania Európskej rady.

Predseda Európskej rady

Lisabonská zmluva priniesla významnú reformu vytvorením funkcie stáleho predsedu Európskej rady. Dovtedy zasadnutiam predsedal predstaviteľ členského štátu vykonávajúceho rotujúce predsedníctvo v Rade Európskej únie, čo často spôsobovalo nedostatočnú kontinuitu činnosti Európskej rady (Anghel, Drachenberg, 2019).

Predsedu Európskej rady volí samotná Európska rada kvalifikovanou väčšinou na obdobie dva a pol roka s možnosťou jedného opätovného zvolenia. Zavedenie stáleho predsedu posilnilo stabilitu a kontinuitu fungovania tejto inštitúcie a umožnilo efektívnejšiu koordináciu jej činnosti. Predseda pripravuje a vedie zasadnutia Európskej rady, zabezpečuje kontinuitu jej práce a usiluje sa o dosahovanie kompromisov medzi členskými štátmi. Zastupuje Európsku úniu navonok v otázkach spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky bez toho, aby zasahoval do právomocí vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku (čl. 15 ods. 5 – 6 ZEÚ).

Úspešnosť predsedu pritom nezávisí iba od rozsahu jeho formálnych právomocí, ale vo významnej miere aj od schopnosti sprostredkovať kompromisy medzi členskými štátmi a prispievať k jednotnému postupu Európskej únie. Funkcia predsedu má preto výrazný diplomatický a koordinačný charakter.

Strategické smerovanie Európskej únie

Najvýznamnejšou úlohou Európskej rady je určovanie strategického smerovania Európskej únie. Na jej zasadnutiach sa prijímajú rozhodnutia, ktoré ovplyvňujú dlhodobý vývoj európskej integrácie, hospodárskej politiky, rozširovania Únie, bezpečnostnej politiky či reakcie na medzinárodné krízy. Európska rada zároveň stanovuje politické priority, ktoré následne rozpracúvajú Európska komisia, Rada Európskej únie a Európsky parlament vo forme konkrétnych legislatívnych a politických opatrení (čl. 15 ZEÚ).

Význam Európskej rady sa výrazne prejavuje najmä v období kríz. Práve na jej pôde boli koordinované spoločné opatrenia počas finančnej a dlhovej krízy po roku 2008, migračnej krízy, pandémie COVID-19 či po ruskej agresii proti Ukrajine. V takýchto situáciách predstavuje hlavné fórum, na ktorom členské štáty hľadajú spoločné riešenia a prijímajú politické rozhodnutia s celoeurópskym dosahom.

Európska rada predstavuje priestor, v ktorom sa stretávajú národné záujmy jednotlivých členských štátov a prostredníctvom politického vyjednávania sa hľadajú spoločné európske riešenia. Jej význam nespočíva iba v prijímaných záveroch, ale aj v schopnosti vytvárať impulzy pre ďalší rozvoj integračného procesu a prepájať národnú a európsku úroveň politického rozhodovania (Werts, 2008).

Európska rada tak zohráva nezastupiteľnú úlohu pri formovaní politického smerovania Európskej únie. Hoci neprijíma právne predpisy, jej rozhodnutia určujú priority európskej integrácie a významným spôsobom ovplyvňujú činnosť ostatných inštitúcií Únie. Predstavuje najvyššie politické fórum Európskej únie, v ktorom sa prostredníctvom rokovaní a kompromisov formujú strategické rozhodnutia ovplyvňujúce budúci vývoj európskeho integračného procesu.

Slovensko v Európskej rade

Slovenská republika sa na práci Európskej rady podieľa od svojho vstupu do Európskej únie v roku 2004. Slovensko v nej zastupuje **predseda vlády Slovenskej republiky**, ktorý sa spolu s ostatnými hlavami štátov alebo predsedami vlád podieľa na určovaní strategického smerovania a politických priorít Únie. V súčasnosti je členom Európskej rady za Slovensko predseda vlády **Robert Fico** (Európska rada, 2026).

Významným momentom slovenského pôsobenia na najvyššej politickej úrovni EÚ bol **Bratislavský samit 16. septembra 2016**, ktorý sa uskutočnil počas prvého slovenského predsedníctva v Rade EÚ. Po referende o vystúpení Spojeného kráľovstva sa v Bratislave stretli predstavitelia 27 členských štátov, aby diskutovali o ďalšom smerovaní Únie. Výsledkom boli **Bratislavská deklarácia a Bratislavský plán**, ktoré stanovili priority ďalšieho postupu EÚ najmä v oblasti migrácie, bezpečnosti, hospodárskeho rozvoja a spolupráce v oblasti obrany (Európska rada, 2016).

4.4 Rada Európskej únie

Rada Európskej únie patrí medzi hlavné inštitúcie Európskej únie a spolu s Európskym parlamentom a Európskou komisiou tvorí základ tzv. inštitucionálneho trojuholníka Únie. Predstavuje fórum, prostredníctvom ktorého členské štáty presadzujú svoje národné záujmy na európskej úrovni a podieľajú sa na tvorbe spoločných politík. Na rozdiel od Európskej rady, ktorá určuje strategické smerovanie Únie, Rada Európskej únie vykonáva predovšetkým legislatívne a rozhodovacie funkcie.

Korene tejto inštitúcie siahajú až k vzniku Európskeho spoločenstva uhlia a ocele v roku 1952. Parížska zmluva vytvorila Osobitnú radu ministrov, v ktorej boli zastúpené vlády členských štátov a ktorá predstavovala protiváhu nadnárodného Vysokého úradu. Postupným rozširovaním kompetencií Európskych spoločenstiev rástol aj význam Rady, ktorá sa stala jedným z hlavných zákonodarných orgánov Európskej únie (Nugent, 2017).

Osobitosť Rady spočíva v tom, že nejde o stály orgán s nemenným personálnym zložením. Jej členovia sa menia podľa prerokúvanej problematiky, pričom každý členský štát zastupuje minister zodpovedný za danú oblasť verejnej politiky. Tento princíp umožňuje, aby o jednotlivých otázkach rozhodovali predstavitelia disponujúci odbornou aj politickou kompetenciou v príslušnom rezorte (Hayes-Renshaw, Wallace, 2006).

Rada Európskej únie plní viacero významných funkcií. V spolupráci s Európskym parlamentom prijíma legislatívne akty a rozpočet Európskej únie, koordinuje hospodárske politiky členských štátov, prijíma rozhodnutia v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky a uzatvára medzinárodné dohody medzi Európskou úniou a tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami. V mnohých oblastiach preto predstavuje hlavný rozhodovací orgán Európskej únie (čl. 16 ZEÚ; Rada Európskej únie, 2026c).

Jednotlivé formácie Rady Európskej únie

Keďže Európska únia rozhoduje vo veľkom množstve politických oblastí, Rada zasadá v rôznych tematických zloženiach, označovaných ako formácie alebo konfigurácie Rady. V každej z nich sa stretávajú ministri členských štátov zodpovední za konkrétnu oblasť verejnej politiky.

V súčasnosti existuje desať formácií Rady Európskej únie:

- Rada pre všeobecné záležitosti (General Affairs Council – GAC),
- Rada pre zahraničné veci (Foreign Affairs Council – FAC),
- Rada pre hospodárske a finančné záležitosti (Economic and Financial Affairs Council – ECOFIN),
- Rada pre spravodlivosť a vnútorné veci (Justice and Home Affairs Council – JHA),
- Rada pre zamestnanosť, sociálnu politiku, zdravie a ochranu spotrebiteľa (EPSCO),
- Rada pre konkurencieschopnosť (COMPET),
- Rada pre dopravu, telekomunikácie a energetiku (TTE),
- Rada pre poľnohospodárstvo a rybárstvo (AGRIFISH),
- Rada pre životné prostredie (ENV),
- Rada pre vzdelávanie, mládež, kultúru a šport (EYCS).

Jednotlivé formácie sa zaoberajú predovšetkým otázkami patriacimi do príslušnej oblasti politiky. Rada Európskej únie však z právneho hľadiska predstavuje jednu inštitúciu, a preto môže ktorákoľvek z jej formácií formálne prijať akt Rady patriaci aj do pôsobnosti inej oblasti. Zasadnutiam jednotlivých formácií spravidla predsedá príslušný minister členského štátu, ktorý vykonáva šesťmesačné predsedníctvo Rady. Osobitné postavenie má Rada pre zahraničné veci, ktorej predsedá vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku (čl. 16 ZEÚ).

Významnú úlohu pri fungovaní Rady zohráva Výbor stálych predstaviteľov (COREPER), ktorý pripravuje rokovania ministrov a koordinuje ich činnosť. COREPER tvoria stáli predstavitelia členských štátov pri Európskej únii a ich zástupcovia a predstavuje spojovací článok medzi politickou a administratívnou úrovňou rozhodovania. Pod COREPER pôsobí viac ako 150 pracovných skupín a výborov zložených z odborníkov členských štátov, ktoré pripravujú technické podklady pre rozhodovanie ministrov. Ako uvádzajú Hayes-Renshaw a Wallace (2006), práve na úrovni pracovných skupín a COREPER-u sa dosahuje väčšina kompromisov ešte pred samotným zasadnutím Rady.

Hlasovanie v Rade Európskej únie

Rada Európskej únie rozhoduje tromi základnými spôsobmi hlasovania: jednoduchou väčšinou, kvalifikovanou väčšinou a jednomyseľnosťou. Výber konkrétneho spôsobu závisí od ustanovení zakladajúcich zmlúv a od oblasti politiky, v ktorej sa rozhoduje (čl. 16 ZEÚ; čl. 238 ZFEÚ).

Najmenej využívaným spôsobom je jednoduchá väčšina, pri ktorej je rozhodnutie prijaté, ak zaň hlasuje viac ako polovica členov Rady. Pri súčasnom počte 27 členských štátov je teda potrebných najmenej 14 hlasov. Tento spôsob sa používa najmä pri procedurálnych otázkach, napríklad pri prijímaní rokovacieho poriadku alebo organizácii Generálneho sekretariátu Rady (čl. 238 ZFEÚ).

Najčastejšie sa uplatňuje hlasovanie **kvalifikovanou väčšinou**. Lisabonská zmluva zaviedla princíp tzv. dvojitej väčšiny, ktorý sa uplatňuje od **1. novembra 2014**. Návrh je schválený, ak ho podporí najmenej **55 % členských štátov**, ktoré zároveň predstavujú **minimálne 65 % obyvateľov Európskej únie**. Ak návrh nepredložila Európska komisia alebo vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, vyžaduje sa podpora najmenej **72 % členských štátov** pri zachovaní podmienky zastupovania **65 % obyvateľstva Únie**. Tento systém predstavuje kompromis medzi

princípom rovnosti členských štátov a princípom reprezentácie obyvateľstva (Nugent, 2017).

V citlivých oblastiach, ktoré sa dotýkajú základných národných záujmov členských štátov, sa naďalej uplatňuje jednomyseľnosť. Tento spôsob hlasovania sa využíva napríklad pri otázkach spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, zdaňovania, prijímania nových členských štátov alebo pri niektorých zmenách zakladajúcich zmlúv. Hoci jednomyseľnosť umožňuje každému členskému štátu chrániť svoje základné záujmy, zároveň môže spomaľovať rozhodovací proces a komplikovať prijímanie spoločných riešení (čl. 31, 48 a 49 ZEÚ; Rada Európskej únie, 2026c).

Predsedníctvo Rady Európskej únie

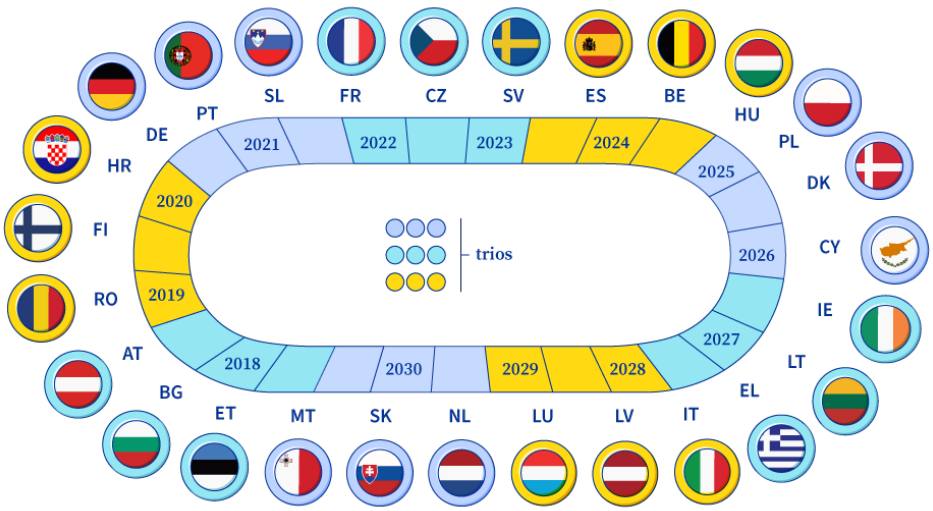
Predsedníctvo Rady Európskej únie zabezpečuje organizáciu a koordináciu jej činnosti. S výnimkou Rady pre zahraničné veci, ktorej predsedá vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, vykonávajú predsedníctvo jednotlivé členské štáty na rotačnom princípe (čl. 16 ods. 9 ZEÚ).

Každý členský štát predsedá Rade počas obdobia **šiestich mesiacov**. Predsedajúca krajina pripravuje program zasadnutí, vedie rokovania ministrov, sprostredkúva kompromisy medzi členskými štátmi a zastupuje Radu vo vzťahu k ostatným inštitúciám Európskej únie, najmä k Európskemu parlamentu a Európskej komisii. Úspešné predsedníctvo si vyžaduje nielen organizačné schopnosti, ale aj schopnosť hľadať konsenzus medzi členskými štátmi s rozdielnymi záujmami (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Od nadobudnutia účinnosti Lisabonskej zmluvy funguje systém predsedníckych trojíc (trio presidency). Tri po sebe nasledujúce predsednícke štáty spolupracujú pri príprave spoločného osemnásťmesačného programu, čím sa zabezpečuje kontinuita práce Rady aj dlhodobejšie plánovanie jej činnosti. Každý štát si zároveň pripravuje vlastný šesťmesačný program predsedníctva, v ktorom stanovuje konkrétne

priority svojho pôsobenia (Rozhodnutie Európskej rady 2009/881/EÚ o vykonávaní predsedníctva Rady).

Obrázok 5: Harmonogram predsedníctva členských štátov v Rade EÚ

Zdroj: Rada Európskej únie, 2026b

Predsedníctvo Rady patrí medzi významné nástroje politickej reprezentácie členských štátov na európskej úrovni. Predsedajúca krajina síce nemôže jednostranne určovať smerovanie politiky Európskej únie, no prostredníctvom organizácie rokovaní, stanovovania priorít a sprostredkovania kompromisov môže významne prispieť k efektívnemu fungovaniu rozhodovacieho procesu a k dosahovaniu dohôd medzi členskými štátmi. Dôležitou súčasťou výkonu predsedníctva je preto schopnosť predsedajúceho štátu vystupovať ako nestranný sprostredkovateľ a hľadať kompromisy medzi rozdielnymi pozíciami členských štátov (Hayes-Renshaw, Wallace, 2006).

4.5 Súdny dvor Európskej únie

Súdny dvor Európskej únie predstavuje súdnu moc Európskej únie a jeho základným poslaním je **zabezpečovať jednotný výklad a uplatňovanie práva**

Európskej únie vo všetkých členských štátoch. Prostredníctvom svojej rozhodovacej činnosti dohliada na dodržiavanie zakladajúcich zmlúv, zabezpečuje ochranu práv jednotlivcov a rozhoduje v rámci právomocí zverených zakladajúcimi zmluvami o sporoch týkajúcich sa členských štátov, inštitúcií Únie a za stanovených podmienok aj fyzických a právnických osôb. Jeho význam spočíva predovšetkým v tom, že garantuje jednotné uplatňovanie európskeho práva bez ohľadu na rozdiely medzi vnútroštátnymi právnymi systémami členských štátov (Craig, de Búrca, 2020).

Korene súdneho systému Európskej únie siahajú do obdobia Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, keď bol v roku 1952 zriadený Súdny dvor ESUO. Po vzniku Európskeho hospodárskeho spoločenstva a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu začal od roku 1958 pôsobiť spoločný Súdny dvor Európskych spoločenstiev. Postupným rozširovaním právomocí Európskych spoločenstiev narastal aj počet sporov, čo viedlo k vytvoreniu Súdu prvého stupňa v roku 1989, ktorý prevzal časť agendy pôvodného súdu. Lisabonská zmluva následne zaviedla súčasný názov Súdny dvor Európskej únie, pod ktorým sa rozumie celý súdny systém Únie (Lipková a kol., 2011; Arnull, 2006).

V súčasnosti Súdny dvor Európskej únie tvoria dva súdy – Súdny dvor a Všeobecný súd. Zakladajúce zmluvy zároveň umožňujú zriadenie špecializovaných súdov pre osobitné oblasti, v súčasnosti však žiadny takýto súd nepôsobí. Po zrušení Súdu pre verejnú službu v roku 2016 jeho agenda prešla na Všeobecný súd, ktorý dnes rozhoduje o väčšine žalôb podávaných fyzickými a právnickými osobami (čl. 19 ZEÚ; čl. 257 ZFEÚ).

Súdny dvor je zložený **z jedného sudcu z každého členského štátu**. Sudcovia sú menovaní po vzájomnej dohode vlád členských štátov **na obdobie šiestich rokov** s možnosťou opätovného vymenovania. Spomedzi seba si volia predsedu, ktorý riadi činnosť súdu, predsedá zasadnutiam a reprezentuje inštitúciu navonok. Pri rozhodovaní sudcom pomáhajú generálni advokáti, ktorých úlohou je predkladať nezávislé a nestranné

odôvodnené návrhy vo veciach, ktoré podľa Štatútu Súdneho dvora vyžadujú ich účasť. Hoci ich návrhy nie sú pre sudcov záväzné, v praxi predstavujú významný interpretačný podklad pri rozhodovaní (Craig, de Búrca, 2020).

Právomoci Súdneho dvora Európskej únie sú veľmi široké. Jednou z najvýznamnejších je rozhodovanie o prejudiciálnych otázkach, prostredníctvom ktorých vnútroštátne súdy žiadajú **o výklad práva Európskej únie alebo o posúdenie platnosti aktov inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Únie**. Tento mechanizmus zabezpečuje, aby sa európske právo vykladalo jednotne vo všetkých členských štátoch a aby nevznikali rozdielne interpretačné prístupy jednotlivých národných súdov (čl. 267 ZFEÚ).

Od 1. októbra 2024 však o prejudiciálnych otázkach v šiestich osobitne vymedzených oblastiach rozhoduje Všeobecný súd. Ide o spoločný systém dane z pridanej hodnoty, spotrebné dane, Colný kódex Únie, colné zatrieďovanie tovaru podľa kombinovanej nomenklatúry, náhrady a pomoc cestujúcim pri meškaní alebo zrušení prepravných služieb a systém obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov. Vnútroštátne súdy naďalej predkladajú návrhy Súdnemu dvoru, ktorý ich v týchto prípadoch postúpi Všeobecnému súdu. Cieľom reformy bolo odbremeniť Súdny dvor, aby sa mohol sústrediť na zásadné otázky výkladu práva Únie (čl. 256 ods. 3 ZFEÚ; Nariadenie (EÚ, Euratom) 2024/2019).

Významnú časť agendy tvoria aj žaloby pre nesplnenie povinnosti, ktoré môže podať Európska komisia alebo členský štát proti inému členskému štátu, ak sa domnieva, že porušil povinnosti vyplývajúce z práva Európskej únie. Ak Súdny dvor konštatuje porušenie práva, dotknutý štát je povinný prijať opatrenia na odstránenie protiprávneho stavu. V prípade pretrvávajúceho nesúladu môže súd uložiť aj finančné sankcie (čl. 258 – 260 ZFEÚ).

Ďalšou významnou právomocou sú žaloby o neplatnosť, ktorými možno napadnúť právne akty inštitúcií, orgánov, úradov alebo agentúr Európskej únie z dôvodov stanovených zakladajúcimi zmluvami, najmä pre nedostatok právomoci, porušenie podstatných procesných náležitostí, porušenie zmlúv alebo zneužitie právomoci. Na tento typ konania nadväzujú žaloby pre nečinnosť, prostredníctvom ktorých možno preskúmať situácie, keď inštitúcia Únie nekonala napriek tomu, že jej takúto povinnosť ukladajú zmluvy. Súdny dvor rozhoduje aj o odvolaniach proti rozhodnutiam Všeobecného súdu a o ďalších sporoch vyplývajúcich z fungovania inštitucionálneho systému Európskej únie (Lipková a kol., 2011; Craig, de Búrca, 2020).

Rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie majú zásadný význam pre vývoj európskeho práva. Prostredníctvom svojej judikatúry vytvoril viacero základných princípov právneho poriadku Európskej únie, medzi ktoré patrí najmä zásada prednosti práva Európskej únie pred vnútroštátnym právom, zásada priameho účinku či zásada zodpovednosti členských štátov za porušenie práva Únie. Tieto princípy významne ovplyvnili fungovanie európskeho integračného procesu a posilnili postavenie práva Európskej únie v právnych poriadkoch členských štátov (EUR-Lex, 2022c).

Slovensko v Súdnom dvore Európskej únie

Slovenská republika sa od svojho vstupu do Európskej únie v roku 2004 podieľa aj na personálnom zložení súdov Únie. Pri rozšírení EÚ v máji 2004 boli za nové členské štáty vymenovaní sudcovia tak do Súdneho dvora, ako aj do vtedajšieho Súdu prvého stupňa, dnešného Všeobecného súdu. Prvým slovenským sudcom Súdneho dvora sa stal **Ján Klučka**, zatiaľ čo do Súdu prvého stupňa bol vymenovaný **Daniel Šváby**.

Od vstupu Slovenska do Európskej únie pôsobilo alebo pôsobí na Súdnom dvore a Všeobecnom súde celkovo **päť slovenských sudcov**. Osobitné postavenie má Daniel Šváby, ktorý najskôr pôsobil na Súde prvého stupňa a v roku 2009 prešiel na Súdny dvor. V súčasnosti je slovenským

sudcom Súdneho dvora **Miroslav Gavalec**, ktorý bol do funkcie vymenovaný 7. októbra 2021. Na Všeobecnom súde pôsobia **Juraj Schwarcz** a **Beatrix Ricziová**.

Tabuľka 7: Slovenskí sudcovia Súdneho dvora EÚ od roku 2004

Sudca	Súd	Obdobie pôsobenia
Ján Klučka	Súdny dvor	11. 5. 2004 – 6. 10. 2009
Daniel Šváby	Súd prvého stupňa / Všeobecný súd	12. 5. 2004 – 6. 10. 2009
Daniel Šváby	Súdny dvor	7. 10. 2009 – 7. 10. 2021
Juraj Schwarcz	Všeobecný súd	od 6. 10. 2009
Miroslav Gavalec	Súdny dvor	od 7. 10. 2021
Beatrix Ricziová	Všeobecný súd	od 6. 7. 2022

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Súdneho dvora Európskej únie, 2026

Sudcovia pochádzajúci zo Slovenskej republiky však **pri výkone svojej funkcie nezastupujú slovenskú vládu ani národné záujmy**. Členovia súdov EÚ musia vykonávať svoju funkciu nezávisle a nestranne. Slovenský rozmer fungovania súdneho systému Únie sa zároveň neobmedzuje iba na personálne zastúpenie. Slovenské vnútroštátne súdy sú súčasťou decentralizovaného systému uplatňovania práva EÚ a prostredníctvom prejudiciálneho konania môžu, a v prípadoch stanovených právom Únie musia, predkladať otázky týkajúce sa výkladu alebo platnosti práva EÚ podľa čl. 267 ZFEÚ.

4.6 Európska centrálna banka

Európska centrálna banka (ECB) predstavuje ústrednú menovú autoritu eurozóny a zohráva kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní stability spoločnej meny euro. Bola zriadená v roku 1998 v nadväznosti na vytváranie Hospodárskej a menovej únie a od 1. januára 1999 vykonáva svoje právomoci v oblasti jednotnej menovej politiky eurozóny. Jej sídlom je Frankfurt nad Mohanom v Nemecku.

Európska centrálna banka spolu s národnými centrálnymi bankami členských štátov tvorí Európsky systém centrálnych bánk. Krajiny, ktoré prijali euro, zároveň vytvárajú Eurosystém, prostredníctvom ktorého sa uskutočňuje jednotná menová politika eurozóny. Pri výkone svojich právomocí je ECB nezávislá od vlád členských štátov aj od ostatných inštitúcií Európskej únie. Táto nezávislosť predstavuje jeden zo základných princípov fungovania modernej centrálnej banky a má zabezpečiť, aby rozhodnutia v oblasti menovej politiky neboli ovplyvňované krátkodobými politickými záujmami (Lipková a kol., 2011; De Grauwe, 2022).

Hlavným cieľom Európskej centrálnej banky je udržiavanie cenovej stability. Stabilné ceny vytvárajú predpoklady pre udržateľný hospodársky rast, podporujú investície a prispievajú k ochrane kúpnej sily obyvateľstva. Na dosiahnutie tohto cieľa ECB rozhoduje o nastavení menovej politiky eurozóny, určuje základné úrokové sadzby a realizuje operácie na finančných trhoch, ktorými ovplyvňuje množstvo peňazí v obehu a podmienky financovania ekonomiky (čl. 127 ZFEÚ; Európska centrálna banka, 2026a).

Okrem realizácie menovej politiky vykonáva ECB aj ďalšie významné úlohy. Spravuje časť devízových rezerv eurozóny, podporuje plynulé fungovanie platobných systémov, udeľuje súhlas na vydávanie eurobankoviek a od roku 2014 plní aj významné úlohy v oblasti bankového dohľadu prostredníctvom Jednotného mechanizmu dohľadu. Tým prispieva k stabilite bankového sektora a posilňuje odolnosť finančného systému Európskej únie (čl. 127 – 128 ZFEÚ; Európska centrálna banka, 2026a).

Rozhodovacia štruktúra ECB pozostáva z Rady guvernérov, Výkonnej rady a Generálnej rady. Najvyšším rozhodovacím orgánom je Rada guvernérov, ktorú tvoria členovia Výkonnej rady a guvernéri národných centrálnych bánk krajín eurozóny. Výkonná rada zabezpečuje každodenné riadenie banky a realizáciu prijatých rozhodnutí, zatiaľ čo Generálna rada predstavuje prechodný rozhodovací orgán, ktorý zahŕňa prezidenta a viceprezidenta ECB a guvernérov národných centrálnych bánk všetkých

členských štátov Európskej únie vrátane krajín, ktoré euro ešte neprijali (čl. 129 ZFEÚ; Protokol č. 4 o Štatúte Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky; Európska centrálna banka, 2026b).

V období viacerých hospodárskych a finančných kríz sa význam Európskej centrálnej banky výrazne posilnil. Popri tradičných nástrojoch menovej politiky začala využívať aj nekonvenčné opatrenia, ako sú programy nákupu aktív či mimoriadne úverové operácie, ktorých cieľom bolo zabezpečiť stabilitu finančných trhov a podporiť hospodárske oživenie eurozóny. Tým sa ECB zaradila medzi najvýznamnejších aktérov hospodárskeho riadenia Európskej únie (De Grauwe, 2022).

Slovensko a Európska centrálna banka

Slovenská republika sa stala súčasťou eurozóny **1. januára 2009**, keď euro nahradilo slovenskú korunu v neodvolateľne stanovenom konverznom kurze **1 euro = 30,1260 SKK**. Slovensko sa tým stalo šestnástym členským štátom EÚ používajúcim spoločnú európsku menu. Súčasne sa **Národná banka Slovenska (NBS)** stala riadnym členom Eurosystému a začlenila sa do uskutočňovania jednotnej menovej politiky eurozóny.

Guvernér Národnej banky Slovenska je z titulu svojej funkcie členom **Rady guvernérov ECB**, ktorá je hlavným rozhodovacím orgánom Európskej centrálnej banky. Slovensko sa tak prostredníctvom guvernéra NBS podieľa na rozhodovaní o menovej politike eurozóny vrátane rozhodnutí o nastavení kľúčových úrokových sadzieb. V súčasnosti je členom Rady guvernérov za NBS jej guvernér **Peter Kažimír**.

Prijatím eura Slovensko zároveň **stratilo možnosť vykonávať samostatnú národnú menovú politiku**. Rozhodnutia o jednotnej menovej politike sa prijímajú na úrovni Eurosystému, pričom NBS sa podieľa na ich príprave a následnom uskutočňovaní na Slovensku. NBS si pritom zachovala postavenie národnej centrálnej banky a plní aj ďalšie úlohy vyplývajúce z vnútroštátneho práva a členstva v ESCB a Eurosystéme (Európska centrálna banka, 2009).

4.7 Európsky dvor audítorov

Európsky dvor audítorov predstavuje kontrolnú inštitúciu Európskej únie, ktorej hlavným poslaním je dohliadať na zákonné, hospodárne a efektívne využívanie finančných prostriedkov Únie. Hoci jeho názov môže vyvolávať dojem, že ide o súdny orgán, v skutočnosti nevykonáva súdnu právomoc. Jeho úlohou je nezávisle kontrolovať hospodárenie s rozpočtom Európskej únie a poskytovať objektívne informácie o tom, či sú verejné finančné prostriedky využívané v súlade s právnymi predpismi a princípmi riadneho finančného hospodárenia (čl. 285 a 287 ZFEÚ; Lipková a kol., 2011).

Európsky dvor audítorov bol zriadený v roku 1975 a svoju činnosť začal v roku 1977. Od nadobudnutia platnosti Maastrichtskej zmluvy v roku 1993 patrí medzi inštitúcie Európskej únie. Sídli v Luxemburgu a svojou činnosťou prispieva k transparentnosti, zodpovednosti a dôveryhodnosti finančného riadenia Európskej únie. Kontrola verejných financií je nevyhnutnou súčasťou fungovania každého demokratického systému, pričom na úrovni Európskej únie zohráva Európsky dvor audítorov obdobnú úlohu ako najvyššie kontrolné úrady v jednotlivých členských štátoch (Európsky dvor audítorov, 2026a; Lipková a kol., 2011).

Dvor audítorov je zložený z jedného člena z každého členského štátu. Členovia sú menovaní Radou Európskej únie po konzultácii s Európskym parlamentom na obdobie šiestich rokov, pričom ich mandát môže byť obnovený. Spomedzi seba si volia predsedu, ktorý koordinuje činnosť inštitúcie a zastupuje ju navonok. Pri výkone svojej funkcie sú členovia povinní konať nezávisle a nesmú prijímať pokyny od vlád členských štátov ani od iných inštitúcií Európskej únie (čl. 285 – 286 ZFEÚ).

Hlavnou úlohou Európskeho dvora audítorov je vykonávať finančné audity, audity zhody a výkonnostné audity. Finančný audit overuje spoľahlivosť účtovnej závierky Európskej únie, zatiaľ čo audit zhody posudzuje, či sú príjmy a výdavky v súlade s príslušnými právnymi predpismi. Výkonnostný audit sa zameriava na posudzovanie hospodárnosti,

efektívnosti a účinnosti využívania verejných finančných prostriedkov. Kontroly sa vykonávajú nielen v inštitúciách Európskej únie, ale aj v členských štátoch, ktoré spravujú významnú časť rozpočtu Únie, napríklad v oblasti poľnohospodárstva alebo kohéznej politiky (Lipková a kol., 2011).

Výsledky auditov Dvor audítorov spracúva najmä vo forme výročných a osobitných správ, stanovísk a odporúčaní. Najvýznamnejším pravidelným dokumentom je každoročná výročná správa o plnení rozpočtu Európskej únie, ktorá obsahuje hodnotenie spoľahlivosti účtov a zákonnosti finančných operácií. Výročná správa Dvora audítorov predstavuje jeden z kľúčových podkladov, na základe ktorých Európsky parlament na odporúčanie Rady rozhoduje o udelení absolutória Európskej komisii za plnenie rozpočtu za predchádzajúci rozpočtový rok. Hoci Dvor audítorov nemá právomoc ukladať sankcie ani rušiť rozhodnutia iných inštitúcií, jeho zistenia často vedú k prijatiu opatrení na odstránenie zistených nedostatkov alebo k zmenám finančných pravidiel Európskej únie (čl. 287 a 319 ZFEÚ; Európsky dvor audítorov, 2026a).

Význam Európskeho dvora audítorov sa postupne zvyšuje spolu s rastúcim objemom finančných prostriedkov spravovaných Európskou úniou. Osobitnú pozornosť venuje kontrole fondov regionálnej a kohéznej politiky, spoločnej poľnohospodárskej politiky či finančných nástrojov prijatých v reakcii na hospodárske a zdravotné krízy. Prostredníctvom svojej kontrolnej činnosti tak významne prispieva k ochrane finančných záujmov Európskej únie (čl. 287 ZFEÚ; Európsky dvor audítorov, 2026a).

Slovensko v Európskom dvore audítorov

Slovenská republika má svojho člena v Európskom dvore audítorov od vstupu do Európskej únie v roku 2004. Prvým slovenským členom sa stal **Július Molnár**, ktorý pôsobil v inštitúcii v rokoch 2004 – 2010. Následne ho vystriedal **Ladislav Balko**, ktorý bol členom Európskeho dvora audítorov v rokoch 2010 – 2023. Od roku 2023 pôsobí ako členka Európskeho dvora audítorov za Slovenskú republiku **Katarína Kaszasová**. Rovnako ako ostatní

členovia Dvora audítorov ani slovenský člen pri výkone svojej funkcie nezastupuje národné záujmy, ale svoje povinnosti vykonáva nezávisle v záujme Európskej únie (Európsky dvor audítorov, 2026a).

Tabuľka 8: Členovia Európskeho dvora audítorov za Slovenskú republiku od roku 2004

Obdobie	Člen za Slovenskú republiku
7. 5. 2004 – 6. 5. 2010	**Július Molnár**
7. 5. 2010 – 15. 10. 2023	**Ladislav Balko**
od 16. 10. 2023	**Katarína Kaszasová**

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Európskeho dvora audítorov, 2026b

4.8 Európsky hospodársky a sociálny výbor

Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) je poradným orgánom Európskej únie, ktorý zabezpečuje zastúpenie organizovanej občianskej spoločnosti v rozhodovacích procesoch Európskej únie. Jeho úlohou je sprostredkovať názory zamestnávateľov, zamestnancov a ďalších spoločenských, profesijných a občianskych organizácií pri tvorbe európskych politík. Predstavuje tak významný komunikačný most medzi európskymi inštitúciami a občianskou spoločnosťou (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Európsky hospodársky a sociálny výbor bol založený Rímskymi zmluvami v roku 1957 a svoju činnosť začal v roku 1958, čo z neho robí jeden z najstarších poradných orgánov európskej integrácie. Jeho vznik odrážal snahu zabezpečiť, aby sa pri prijímaní rozhodnutí zohľadňovali nielen politické záujmy členských štátov, ale aj stanoviská hospodárskych a sociálnych partnerov. Postupným rozširovaním kompetencií Európskej únie sa rozširovala aj agenda výboru a počet oblastí, v ktorých sú európske inštitúcie povinné alebo oprávnené konzultovať jeho stanoviská (čl. 301 – 304 ZFEÚ; Európsky hospodársky a sociálny výbor, 2026).

Členovia Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru sú menovaní Radou Európskej únie na návrh členských štátov na päťročné funkčné obdobie. Nezastupujú vlády jednotlivých krajín, ale reprezentujú rôzne segmenty organizovanej občianskej spoločnosti. Tradične sa členovia rozdeľujú do troch skupín – zástupcov zamestnávateľov, zamestnancov a organizácií zastupujúcich ďalšie záujmy občianskej spoločnosti, ako sú poľnohospodári, spotrebitelia, profesijné komory, mimovládne organizácie či zástupcovia slobodných povolaní (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Najvýznamnejšou činnosťou EHSV je prijímanie stanovísk k návrhom právnych predpisov a politikám Európskej únie. V mnohých oblastiach, napríklad v sociálnej politike, zamestnanosti, vnútornom trhu, doprave, ochrane spotrebiteľa, hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti či ochrane životného prostredia, zakladajúce zmluvy stanovujú prípady, v ktorých sú Európsky parlament, Rada Európskej únie alebo Európska komisia povinné konzultovať EHSV. Okrem povinných konzultácií môže byť výbor konzultovaný týmito inštitúciami aj v ďalších prípadoch a môže vydávať stanoviská aj z vlastnej iniciatívy (čl. 304 ZFEÚ; Európsky hospodársky a sociálny výbor, 2026).

Stanoviská Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru nie sú právne záväzné. Napriek tomu predstavujú významný zdroj odborných poznatkov a praktických skúseností jednotlivých hospodárskych a sociálnych skupín. Výbor vytvára priestor pre dialóg medzi inštitúciami Európskej únie a občianskou spoločnosťou, čím prispieva k väčšej legitimite a transparentnosti európskeho rozhodovania (čl. 300 a 304 ZFEÚ; Európsky hospodársky a sociálny výbor, 2026).

Slovensko v Európskom hospodárskom a sociálnom výbore

Slovenská republika je v Európskom hospodárskom a sociálnom výbore zastúpená od svojho vstupu do Európskej únie v roku 2004. V súčasnom funkčnom období 2025 – 2030 má Slovensko v EHSV **deväť členov**, ktorí pochádzajú z prostredia zamestnávateľských organizácií, odborových

zväzov a ďalších organizácií občianskej spoločnosti. Prostredníctvom svojho pôsobenia vo výbore sa podieľajú na príprave stanovísk k návrhom európskych politík a právnych predpisov a sprostredkúvajú skúsenosti slovenských hospodárskych, sociálnych a občianskych organizácií na úrovni Európskej únie. Členovia EHSV však nevystupujú ako zástupcovia vlády Slovenskej republiky, ale svoju funkciu vykonávajú nezávisle v záujme organizovanej občianskej spoločnosti (čl. 300 a 302 ZFEÚ; Rozhodnutie Rady (EÚ) 2025/1911; Európsky hospodársky a sociálny výbor, 2026).

Tabuľka 9: Členovia EHSV za Slovenskú republiku vo funkčnom období 2025 – 2030

Člen	Profesijné/organizačné pôsobenie
Miroslav Hajnoš	Konfederácia odborových zväzov SR
Rudolf Kropil	Technická univerzita vo Zvolene / Slovenská rektorská konferencia
Andrej Lasz	Asociácia priemyselných zväzov a dopravy
Emil Machyna	Jednota dôchodcov na Slovensku
Michal Pintér	Republiková únia zamestnávateľov / U. S. Steel Košice
Juraj Sipko	Ekonomický ústav SAV
Martina Širhalová	Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR
Monika Sitárová	Odborový zväz KOVO
Juraj Stodolovský	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Rozhodnutia Rady (EÚ) 2025/1911

4.9 Európsky výbor regiónov

Výbor regiónov je poradným orgánom Európskej únie, ktorého úlohou je zastupovať záujmy regionálnych a miestnych samospráv pri tvorbe európskej legislatívy a politík. Jeho vznik úzko súvisí s rastúcim významom regionálnej politiky Európskej únie a s presadzovaním princípu subsidiarity, podľa ktorého sa rozhodnutia majú prijímať čo najbližšie k občanom (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Európsky výbor regiónov bol zriadený Maastrichtskou zmluvou a svoju činnosť začal v roku 1994. Jeho vytvorenie reagovalo na požiadavky regiónov

a miest na posilnenie ich postavenia v rozhodovacích procesoch Európskej únie. Význam regionálnej a miestnej úrovne súvisí aj s tým, že značná časť európskej legislatívy a politík sa vykonáva na regionálnej alebo miestnej úrovni a samosprávy sa podieľajú na realizácii viacerých politík a programov podporovaných z rozpočtu EÚ (Európsky výbor regiónov, 2026a).

Členovia Výboru regiónov sú predstavitelia regionálnych alebo miestnych samospráv, ktorí zastávajú volenú politickú funkciu alebo sú politicky zodpovední volenému zastupiteľskému orgánu vo svojom členskom štáte. Sú menovaní Radou Európskej únie na päťročné obdobie na návrh jednotlivých členských štátov. Ich mandát je viazaný na výkon regionálnej alebo miestnej verejnej funkcie; ak o túto funkciu prídu, zaniká aj ich členstvo vo Výbore regiónov (čl. 300 a 305 ZFEÚ; Európsky výbor regiónov, 2026a).

Podobne ako Európsky hospodársky a sociálny výbor, ani Európsky výbor regiónov neprijíma právne záväzné rozhodnutia. Jeho hlavnou úlohou je vypracúvať stanoviská k legislatívnym návrhom a politikám, ktoré sa dotýkajú regionálnej alebo miestnej úrovne. Zakladajúce zmluvy stanovujú prípady povinnej konzultácie výboru najmä v oblastiach hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti, dopravy a transeurópskych sietí, zamestnanosti a sociálnej politiky, vzdelávania, kultúry, verejného zdravia či životného prostredia. Okrem toho môže výbor prijímať stanoviská aj z vlastnej iniciatívy alebo môže byť konzultovaný Európskou komisiou, Európskym parlamentom či Radou Európskej únie aj v ďalších prípadoch (čl. 307 ZFEÚ; Európsky výbor regiónov, 2026a).

Význam Európskeho výboru regiónov spočíva predovšetkým v tom, že umožňuje prenášať skúsenosti miestnych a regionálnych samospráv priamo do európskeho legislatívneho procesu. Zároveň prispieva k uplatňovaniu princípov subsidiarity a proporcionality, keď upozorňuje na možné dôsledky pripravovaných právnych predpisov pre regióny a obce. Prostredníctvom siete regionálnych a miestnych predstaviteľov zároveň podporuje výmenu skúseností medzi členskými štátmi a posilňuje územný rozmer európskej

integrácie (čl. 5 ZEÚ; Protokol č. 2 o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality).

Slovensko v Európskom výbore regiónov

Slovenská republika je v Európskom výbore regiónov zastúpená od svojho vstupu do Európskej únie v roku 2004. V aktuálnom funkčnom období 2025 – 2030 tvorí slovenskú národnú delegáciu **deväť členov a deväť náhradníkov**, ktorí sú predstaviteľmi miestnej a regionálnej samosprávy. Slovenskí členovia sa prostredníctvom činnosti výboru zapájajú do prípravy stanovísk k politikám a právnym predpisom Európskej únie s dosahom na regióny a obce a prenášajú skúsenosti slovenských samospráv do európskeho rozhodovacieho procesu. Členovia pritom nevystupujú ako zástupcovia vlády Slovenskej republiky, ale ako predstavitelia územnej samosprávy (Rozhodnutie Rady (EÚ) 2025/71; Európsky výbor regiónov, 2026b).

Tabuľka 10: Členovia Európskeho výboru regiónov za Slovenskú republiku vo funkčnom období 2025 – 2030

Člen	Funkcia / úroveň samosprávy
Juraj Droba	predseda Bratislavského samosprávneho kraja
Ján Ferenčák	miestna samospráva
Ondrej Lunter	predseda Banskobystrického samosprávneho kraja
Milan Majerský	predseda Prešovského samosprávneho kraja
Ľuboš Tomko	miestna samospráva
Rastislav Trnka	predseda Košického samosprávneho kraja
Jozef Viskupič	predseda Trnavského samosprávneho kraja
Vladimíra Vydrová	miestna samospráva
Branislav Zacharides	miestna samospráva

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Európskeho výboru regiónov, 2026b

KONTROLNÉ OTÁZKY

1. Aké sú hlavné úlohy Európskeho parlamentu?
2. Aké úlohy plní Európska komisia?
3. Aký je rozdiel medzi Európskou radou a Radou Európskej únie?

4. Aké úlohy plnia Súdny dvor Európskej únie, Európska centrálna banka a Európsky dvor audítorov?
5. Akú úlohu majú Európsky hospodársky a sociálny výbor a Európsky výbor regiónov?
6. Akým spôsobom sa Slovenská republika zapája do fungovania inštitúcií a orgánov Európskej únie?

5 PRÁVNY RÁMEC A ROZHODOVANIE V EURÓPSKEJ ÚNII

Európska únia predstavuje osobitný politický a právny systém založený na pravidlách, ktoré upravujú jej fungovanie, právomoci inštitúcií, vzťahy medzi Úniou a členskými štátmi, ako aj práva a povinnosti jednotlivcov. Na rozdiel od tradičných medzinárodných organizácií vytvorila Európska únia vlastný právny poriadok, ktorý je úzko prepojený s právnymi poriadkami členských štátov. Právo Európskej únie tak ovplyvňuje nielen činnosť európskych inštitúcií, ale aj vnútroštátnu legislatívu, rozhodovanie súdov a každodennú činnosť orgánov verejnej správy (Európsky parlament, 2026g).

Právny poriadok Európskej únie pozostáva z viacerých druhov právnych prameňov, ktoré sa odlišujú svojím pôvodom, právnou silou a spôsobom prijímania. Jeho základ tvorí **primárne právo**, predovšetkým zakladajúce zmluvy. Na ich základe prijímajú inštitúcie EÚ akty **sekundárneho práva**, medzi ktoré patria najmä nariadenia, smernice a rozhodnutia. Súčasťou právneho poriadku Únie sú tiež všeobecné zásady práva, medzinárodné dohody uzatvorené Európskou úniou a významnú úlohu pri jeho výklade a rozvoji zohráva judikatúra Súdneho dvora Európskej únie (EUR-Lex, 2022a).

Právny systém EÚ je zároveň neoddeliteľne spojený s inštitucionálnym systémom predstaveným v predchádzajúcich kapitolách. Zakladajúce zmluvy určujú právomoci jednotlivých inštitúcií a stanovujú postupy, prostredníctvom ktorých môžu prijímať právne akty. Európska komisia vo väčšine oblastí pripravuje a predkladá legislatívne návrhy, zatiaľ čo Európsky parlament a Rada Európskej únie sa podieľajú na ich prijímaní. Právomoci Únie pritom nie sú neobmedzené – podľa zásady prenesenia právomocí môže Únia konať iba v oblastiach a v rozsahu, v akom jej členské štáty zverili právomoci prostredníctvom zakladajúcich zmlúv (čl. 5 ZEÚ).

Pre fungovanie Európskej únie preto nestačí poznať iba jej inštitúcie. Potrebné je rozumieť aj tomu, **na akom právnom základe konajú, aké druhy právnych aktov prijímajú, ako tieto akty vznikajú a akým spôsobom sa následne uplatňujú v členských štátoch**.

Cieľom kapitoly je priblížiť základné pramene práva Európskej únie, vysvetliť rozdiely medzi jednotlivými druhmi právnych aktov a objasniť proces ich prijímania a uplatňovania v členských štátoch.

5.1 Pramene práva Európskej únie

Právo Európskej únie netvorí jeden právny predpis ani jednotný kódex. Pozostáva zo súboru právnych noriem rôznej právnej sily a pôvodu, medzi ktorými existujú vzájomné hierarchické vzťahy. Základné rozdelenie rozlišuje primárne právo, všeobecné zásady práva a sekundárne právo. Osobitné postavenie majú medzinárodné dohody uzatvorené Európskou úniou s tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami. Judikatúra Súdneho dvora EÚ následne zohráva zásadnú úlohu pri výklade a uplatňovaní týchto prameňov (EUR-Lex, 2022a).

Z hľadiska hierarchie stojí na najvyššej úrovni **primárne právo Európskej únie**. Predstavuje základ celého právneho poriadku Únie, pretože určuje jej ciele, hodnoty a právomoci, vymedzuje postavenie jej inštitúcií a stanovuje základné pravidlá rozhodovacích procesov. Všetky akty prijímané inštitúciami EÚ musia byť s primárnym právom v súlade (EUR-Lex, 2022a).

Primárne právo tvoria najmä **zakladajúce zmluvy a zmluvy, ktorými boli v priebehu vývoja európskej integrácie menené a dopĺňané**. Patria sem tiež protokoly a prílohy pripojené k zmluvám, zmluvy o pristúpení nových členských štátov a Charta základných práv Európskej únie, ktorá má rovnakú právnu silu ako zakladajúce zmluvy. Historický vývoj zakladajúcich a reformných zmlúv bol podrobnejšie predstavený v prvej kapitole tejto učebnice. Pre pochopenie súčasného právneho rámca je preto podstatné najmä to, že po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy 1. decembra 2009 stojí súčasné fungovanie Európskej únie predovšetkým na **Zmluve o Európskej únii a Zmluve o fungovaní Európskej únie** (čl. 1 a 6 ZEÚ; EUR-Lex, 2022a).

Zmluva o Európskej únii

Zmluva o Európskej únii (ZEÚ) patrí medzi dva základné zmluvné piliere súčasnej Európskej únie. Jej pôvod siaha k Maastrichtskej zmluve podpísanej v roku 1992, pričom jej súčasná podoba je výsledkom neskorších zmluvných reforiem, najmä Lisabonskej zmluvy.

ZEÚ možno charakterizovať ako zmluvu upravujúcu predovšetkým **základné ústavné a politické princípy fungovania Európskej únie**. Obsahuje ustanovenia o hodnotách a cieľoch Únie, základných demokratických princípoch, rozdelení právomocí, inštitucionálnom rámci, posilnenej spolupráci či spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike. Vymedzuje teda základnú architektúru Európskej únie a princípy, na ktorých je jej fungovanie založené.

Významným ustanovením je napríklad **článok 2 ZEÚ**, ktorý vymedzuje hodnoty Európskej únie, a **článok 5 ZEÚ**, ktorý zakotvuje zásady prenesenia právomocí, subsidiarity a proporcionality. Článok 13 následne ustanovuje inštitucionálny rámec Únie. Zakladajúce zmluvy tak nielen vytvárajú jednotlivé inštitúcie, ale zároveň určujú hranice ich právomocí.

Dôležitou súčasťou ZEÚ je aj úprava základných práv. Podľa **článku 6 ZEÚ** má Charta základných práv Európskej únie rovnakú právnu silu ako zakladajúce zmluvy. Rovnaké ustanovenie zároveň stanovuje, že základné práva vyplývajúce z Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a zo spoločných ústavných tradícií členských štátov tvoria všeobecné zásady práva Únie (čl. 6 ZEÚ).

Zmluva o fungovaní Európskej únie

Druhým základným dokumentom primárneho práva je **Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ)**. Historicky nadväzuje na Zmluvu o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva z roku 1957, ktorá bola v priebehu európskej integrácie opakovane menená. Súčasný názov získala v dôsledku Lisabonskej zmluvy.

Kým ZEÚ stanovuje predovšetkým všeobecné princípy a základnú inštitucionálnu architektúru Únie, ZFEÚ obsahuje **podrobnejšiu úpravu jej fungovania a jednotlivých politík**. Vymedzuje kategórie a oblasti právomocí EÚ, upravuje fungovanie vnútorného trhu, voľný pohyb osôb, tovaru, služieb a kapitálu, hospodársku a menovú politiku, poľnohospodárstvo, dopravu, sociálnu politiku, životné prostredie, ochranu spotrebiteľa a ďalšie oblasti činnosti Únie. Zároveň podrobnejšie upravuje fungovanie jednotlivých inštitúcií a pravidlá prijímania právnych aktov.

Pre legislatívny proces je významná najmä skutočnosť, že ZFEÚ určuje **aké druhy právnych aktov môžu inštitúcie prijímať a akým postupom**. Článok 288 ZFEÚ napríklad vymedzuje nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská, ktorým sa podrobnejšie venuje podkapitola 5.2. Článok 289 zase rozlišuje riadny a osobitné legislatívne postupy, ktoré budú predmetom ďalšej časti kapitoly (čl. 288 a 289 ZFEÚ).

Vzťah medzi oboma základnými zmluvami preto nemožno chápať tak, že jedna je nadradená druhej. **ZEÚ a ZFEÚ majú rovnakú právnu silu a vzájomne sa dopĺňajú.** Spoločne vytvárajú základný právny rámec súčasnej Európskej únie.

Tabuľka 11: Základné rozdiely medzi ZEÚ a ZFEÚ

ZEÚ – Zmluva o Európskej únii	**ZFEÚ – Zmluva o fungovaní Európskej únie**
základné **hodnoty a ciele** Únie	**kategórie a oblasti právomocí** Únie
základné **princípy fungovania**	podrobnejšie **pravidlá fungovania** Únie
základný **inštitucionálny rámec**	podrobnejšie pravidlá fungovania **inštitúcií**
demokratické princípy a základné práva	**politiky EÚ** a vnútorný trh
spoločná zahraničná a bezpečnostná politika	**právne akty a legislatívne postupy**
„Na akých základoch Únia funguje?“	**„Ako Únia konkrétne funguje?“**

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o fungovaní Európskej únie

Charta základných práv Európskej únie

Významnou súčasťou primárneho práva je **Charta základných práv Európskej únie**. Pôvodne bola vyhlásená v roku 2000, právne záväzné postavenie na úrovni primárneho práva však získala nadobudnutím účinnosti Lisabonskej zmluvy v roku 2009. Článok 6 ods. 1 ZEÚ výslovne stanovuje, že Charta má **rovnakú právnu silu ako zakladajúce zmluvy** (čl. 6 ods. 1 ZEÚ; Európsky parlament, 2026f).

Charta sústreďuje do jedného dokumentu základné práva a princípy relevantné pre právny poriadok Európskej únie. Zahŕňa občianske, politické, hospodárske a sociálne práva a člení ich najmä do oblastí **dôstojnosti, slobody, rovnosti, solidarity, občianskych práv a spravodlivosti**. Jej význam presahuje klasickú ochranu základných práv a priamo zasahuje aj do fungovania európskej verejnej správy. Článok 41 Charty napríklad zakotvuje **právo na dobrú správu**. Toto právo zahŕňa okrem iného právo byť vypočutý, právo na prístup k vlastnému spisu a povinnosť správnych orgánov odôvodňovať svoje rozhodnutia (Charta základných práv Európskej únie, čl. 41).

Je však potrebné zdôrazniť, že Charta sama osebe **nerozširuje právomoci Európskej únie** nad rámec právomocí ustanovených zakladajúcimi zmluvami. Jej ustanovenia sú určené inštitúciám, orgánom, úradom a agentúram Únie a členským štátom pri vykonávaní práva EÚ (Charta základných práv Európskej únie, čl. 51).

Ďalšie súčasti primárneho práva

Primárne právo sa neobmedzuje iba na ZEÚ, ZFEÚ a Chartu základných práv. Patria sem tiež **protokoly a prílohy pripojené k zmluvám**, ktoré upravujú osobitné otázky fungovania Únie, ako aj **zmluvy o pristúpení nových členských štátov**. Súčasťou primárneho práva zostáva aj Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu – Euratom (EUR-Lex, 2022a).

Význam zmlúv o pristúpení možno ilustrovať aj na Slovenskej republike. Zmluva o pristúpení Slovenska a ďalších deviatich štátov bola podpísaná 16. apríla 2003 v Aténach a po ukončení ratifikačného procesu nadobudla účinnosť 1. mája 2004. Od tohto dátumu sa Slovenská republika stala členským štátom a zakladajúce zmluvy sa na ňu začali uplatňovať za podmienok stanovených v prístupových dokumentoch. Tento proces bol podrobnejšie vysvetlený v kapitole 2.

Osobitné postavenie v právnom poriadku EÚ majú **všeobecné zásady práva**, ktoré boli vo významnej miere rozvíjané judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie. Vychádzajú aj zo spoločných ústavných tradícií členských štátov a pomáhajú pri výklade práva, vypĺňaní medzier a kontrole zákonnosti konania európskych inštitúcií. Medzi takéto princípy patria napríklad právna istota, proporcionalita, ochrana legitímnych očakávaní, rovnosť a ochrana základných práv (EUR-Lex, 2025; čl. 6 ods. 3 ZEÚ).

Popri uvedených prameňoch sú súčasťou právneho poriadku EÚ aj **medzinárodné dohody uzatvorené Európskou úniou** s tretími štátmi alebo medzinárodnými organizáciami. Z hľadiska hierarchie predstavujú osobitnú kategóriu: sú podriadené primárnemu právu, ale sekundárne právo musí byť s týmito dohodami v súlade (EUR-Lex, 2022a).

Tabuľka 12: Základné pramene práva Európskej únie

Prameň	Charakteristika	Príklady
Primárne právo	základ právneho poriadku EÚ	ZEÚ, ZFEÚ, Charta, protokoly, prístupové zmluvy
Všeobecné zásady práva	princípy rozvíjané najmä judikatúrou Súdneho dvora EÚ	právna istota, proporcionalita, rovnosť
Medzinárodné dohody EÚ	dohody EÚ s tretími štátmi a medzinárodnými organizáciami	obchodné, asociačné a ďalšie medzinárodné dohody
Sekundárne právo	právne akty prijímané inštitúciami na základe zmlúv	nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania, stanoviská

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov EUR-Lex, 2022a

5.2 Sekundárne právo Európskej únie

Sekundárne právo Európskej únie tvoria právne akty prijímané inštitúciami Únie na základe právomocí, ktoré im zverujú zakladajúce zmluvy. Na rozdiel od primárneho práva teda nevzniká priamo dohodou členských štátov, ale prostredníctvom rozhodovacej činnosti európskych inštitúcií. Jeho úlohou je konkretizovať a vykonávať ciele a pravidlá ustanovené v primárnom práve (EUR-Lex, 2022a).

Základné druhy právnych aktov Európskej únie vymedzuje **článok 288 Zmluvy o fungovaní Európskej únie**, podľa ktorého inštitúcie pri výkone právomocí Únie prijímajú **nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská**. Tieto akty sa odlišujú najmä mierou záväznosti, okruhom adresátov a spôsobom, akým sa uplatňujú v členských štátoch.

Sekundárne právo musí byť vždy v súlade s primárnym právom Únie. Inštitúcie EÚ preto môžu prijímať právne akty iba vtedy, ak na to majú právny základ v zakladajúcich zmluvách a konajú v medziach právomocí zverených Únii. Tento princíp nadväzuje na zásadu prenesenia právomocí vysvetlenú v predchádzajúcich častiach učebnice. Súčasne platí, že sekundárne právo musí rešpektovať aj Chartu základných práv Európskej únie a ďalšie normy stojace v hierarchii práva nad ním (čl. 5 a čl. 6 ods. 1 ZEÚ; EUR-Lex, 2022a).

Nariadenie

Nariadenie patrí medzi právne záväzné akty Európskej únie. Podľa článku 288 ZFEÚ má všeobecnú pôsobnosť, je záväzné v celom rozsahu a **priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch**. To znamená, že po nadobudnutí účinnosti sa stáva súčasťou právneho poriadku členských štátov bez potreby prijatia osobitného vnútroštátneho zákona, ktorým by sa jeho obsah prebral.

Práve priama uplatniteľnosť odlišuje nariadenie najmä od smernice. Jeho cieľom je zabezpečiť čo najjednotnejšiu právnu úpravu v celej Európskej únii.

Ak sa určitá oblasť upraví nariadením, základné pravidlá sa uplatňujú rovnakým spôsobom vo všetkých členských štátoch a vnútroštátne orgány ich musia rešpektovať (čl. 288 ZFEÚ; EUR-Lex, 2022a).

Nariadenia sa preto využívajú najmä v oblastiach, v ktorých je potrebná vysoká úroveň jednotnosti právnej úpravy. Príkladom môže byť ochrana osobných údajov, pravidlá hospodárskej súťaže, colná oblasť alebo niektoré pravidlá vnútorného trhu.

Priama uplatniteľnosť však neznamená, že členské štáty pri nariadeniach nikdy nemusia prijať žiadne vnútroštátne opatrenia. V niektorých prípadoch je potrebné určiť napríklad príslušný kontrolný orgán, sankcie alebo administratívne postupy potrebné na praktické vykonávanie nariadenia. Samotné pravidlá obsiahnuté v nariadení však členský štát nesmie svojvoľne nahradiť odlišnou vnútroštátnou úpravou (čl. 288 ZFEÚ; EUR-Lex, 2022a).

Smernica

Smernica je rovnako právne záväzným aktom, jej spôsob pôsobenia je však odlišný. Podľa článku 288 ZFEÚ je záväzná pre členské štáty, ktorým je určená, **pokiaľ ide o výsledok, ktorý sa má dosiahnuť**, pričom vnútroštátnym orgánom ponecháva voľbu formy a prostriedkov jeho dosiahnutia.

Smernica teda stanovuje výsledok, ktorý majú členské štáty zabezpečiť, pričom v závislosti od konkrétnej smernice môže určovať minimálne štandardy alebo smerovať k úplnejšej harmonizácii právnej úpravy. Aby sa jej pravidlá plne premietli do vnútroštátneho právneho poriadku, musí členský štát uskutočniť **transpozíciu smernice**, teda prijať alebo upraviť vnútroštátne právne predpisy v stanovenej lehote (EUR-Lex, 2022a).

Ak napríklad smernica ustanoví požiadavky na ochranu spotrebiteľa alebo pracovné podmienky, každý členský štát musí zabezpečiť výsledok požadovaný smernicou, spôsob jeho začlenenia do národného práva však môže byť rozdielny. Na Slovensku sa tak môže uskutočniť novelizáciou existujúceho zákona alebo prijatím nového právneho predpisu.

Smernice predstavujú dôležitý nástroj harmonizácie právnych poriadkov členských štátov. Umožňujú vytvárať spoločné európske štandardy bez toho, aby vo všetkých prípadoch úplne nahrádzali vnútroštátnu právnu úpravu (EUR-Lex, 2022a).

V zásade teda smernica nie je priamo uplatniteľná rovnakým spôsobom ako nariadenie. Judikatúra Súdneho dvora EÚ však za určitých podmienok pripúšťa, aby sa jednotlivec dovolával dostatočne jasných, presných a bezpodmienečných ustanovení smernice **voči štátu**, najmä ak členský štát smernicu v stanovenej lehote nesprávne alebo vôbec netransponoval. Takýto priamy účinok smernice sa však zásadne neuplatňuje vo vzťahoch medzi jednotlivcami. Pre základný kurz je podstatné najmä rozlíšenie medzi **priamou uplatniteľnosťou nariadenia a potrebou transpozície smernice** (EUR-Lex, 2022a).

Rozhodnutie

Rozhodnutie je podľa článku 288 ZFEÚ záväzné v celom rozsahu. Ak sú v rozhodnutí výslovne uvedení jeho adresáti, je záväzné iba pre nich. Adresátom môže byť jeden alebo viac členských štátov, podnik, právnická osoba alebo v niektorých prípadoch jednotlivec.

Rozhodnutie sa od nariadenia odlišuje predovšetkým tým, že nemusí mať všeobecnú pôsobnosť. Môže riešiť konkrétny prípad alebo konkrétnych adresátov. Európska komisia môže napríklad rozhodnutím posudzovať určité opatrenie štátnej pomoci alebo uložiť povinnosti podniku pri porušení pravidiel hospodárskej súťaže. Rozhodnutia sa však využívajú aj v širších politických a inštitucionálnych otázkach.

Ich spoločným znakom je **právna záväznosť** – rozhodnutie je záväzné v celom rozsahu a v prípade, že uvádza svojich adresátov, je záväzné pre nich (čl. 288 ZFEÚ; EUR-Lex, 2022a).

Odporúčanie a stanovisko

Na rozdiel od predchádzajúcich troch druhov aktov **odporúčania a stanoviská nemajú právne záväznú povahu**. Článok 288 ZFEÚ výslovne stanovuje, že nemajú záväznú silu.

Odporúčanie umožňuje inštitúcii EÚ vyjadriť požadovaný smer konania alebo navrhnúť členským štátom, iným orgánom či subjektom určitý postup bez toho, aby im vznikla právna povinnosť podľa odporúčania postupovať. Môže však mať významný politický, odborný alebo interpretačný vplyv.

Stanovisko vyjadruje názor inštitúcie alebo orgánu EÚ na určitú otázku. Stanoviská sa často využívajú v rozhodovacích a legislatívnych procesoch, napríklad keď zmluvy vyžadujú konzultáciu Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru alebo Európskeho výboru regiónov.

Nezáväznosť odporúčaní a stanovísk však neznamená, že sú bezvýznamné. Môžu ovplyvňovať tvorbu politík, usmerňovať vnútroštátne orgány a prispievať k postupnému formovaniu pravidiel alebo pripravovať pôdu pre neskoršiu záväznú právnu úpravu. V širšom ponímaní sa takéto nástroje niekedy označujú ako súčasť tzv. **soft law**, teda právne nezáväzných nástrojov, ktoré napriek tomu môžu mať praktický vplyv na správanie adresátov (čl. 288 ZFEÚ; EUR-Lex, 2022a).

Tabuľka 13: Základné rozdiely medzi právnymi aktmi EÚ

Právny akt	Záväznosť	Adresáti	Spôsob uplatňovania
Nariadenie	záväzné v celom rozsahu	všeobecná pôsobnosť	priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch
Smernica	záväzná vzhľadom na výsledok	členské štáty, ktorým je určená	vyžaduje transpozíciu do vnútroštátneho práva
Rozhodnutie	záväzné v celom rozsahu	môže mať konkrétnych adresátov	záväzné pre určených adresátov
Odporúčanie	nezáväzné	rôzni adresáti	odporúča určitý postup
Stanovisko	nezáväzné	rôzni adresáti	vyjadruje názor alebo posúdenie

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov čl. 288 Zmluvy o fungovaní Európskej únie

Legislatívne a nelegislatívne akty

Druhy právnych aktov podľa článku 288 ZFEÚ nemožno úplne stotožňovať s rozdelením na **legislatívne a nelegislatívne akty**. Rozhodujúci totiž nie je iba názov aktu, ale aj postup, akým bol prijatý. Podľa článku 289 ZFEÚ sú legislatívnymi aktmi tie právne akty, ktoré boli prijaté riadnym alebo osobitným legislatívnym postupom.

Nariadenie, smernica alebo rozhodnutie teda môže byť legislatívnym aktom, ak bolo prijaté legislatívnym postupom, ale rovnaká forma právneho aktu môže byť za určitých okolností prijatá aj ako nelegislatívny akt. Lisabonská zmluva zároveň rozlišuje **delegované akty** podľa článku 290 ZFEÚ a **vykonávacie akty** podľa článku 291 ZFEÚ. Delegované akty sú nelegislatívnymi aktmi, ktorými môže Európska komisia dopĺňať alebo meniť určité nepodstatné prvky legislatívneho aktu, zatiaľ čo vykonávacie akty slúžia najmä na zabezpečenie jednotných podmienok vykonávania právne záväzných aktov Únie (čl. 289 – 291 ZFEÚ).

Európsky parlament a Rada EÚ pritom vo väčšine legislatívnych oblastí vystupujú ako spoluzákonodarcovia, pričom legislatívny proces sa spravidla začína návrhom Európskej komisie (čl. 17 ods. 2 ZEÚ; čl. 289 a 294 ZFEÚ).

5.3 Tvorba právnych predpisov Európskej únie

Legislatívne akty Európskej únie nevznikajú rozhodnutím jednej inštitúcie, ale prostredníctvom viacerých vzájomne prepojených postupov. Ich podoba závisí od konkrétneho právneho základu v zakladajúcich zmluvách, ktorý určuje, ktoré inštitúcie sa na prijímaní aktu podieľajú, akým spôsobom rozhodujú a akú úlohu má pri procese Európsky parlament, Rada Európskej únie a Európska komisia.

Základné rozlíšenie obsahuje **článok 289 Zmluvy o fungovaní Európskej únie**, ktorý rozlišuje **riadny legislatívny postup** a **osobitné legislatívne**

postupy. Právne akty prijaté niektorým z týchto postupov sa považujú za legislatívne akty.

Zásady legislatívnej činnosti

Legislatívna činnosť Európskej únie nie je založená iba na dodržiavaní jednotlivých procesných krokov. Inštitúcie EÚ musia pri tvorbe právnych predpisov rešpektovať základné zásady vyplývajúce zo zakladajúcich zmlúv a právneho poriadku Únie. Tieto zásady určujú najmä to, **či je Únia oprávnená v konkrétnej oblasti konať, v akom rozsahu môže konať a aké požiadavky musí pri prijímaní právnych predpisov dodržiavať**. Medzi najvýznamnejšie patria zásada rešpektovania základných práv, zásada prenesenia právomocí, zásada lojálnej spolupráce, zásada subsidiarity, zásada proporcionality a zásada transparentnosti (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018).

Zásada rešpektovania základných práv vyžaduje, aby inštitúcie EÚ pri tvorbe a prijímaní právnych predpisov rešpektovali základné práva garantované právnym poriadkom Únie. Významné postavenie má v tomto smere Charta základných práv Európskej únie, ktorá má podľa článku 6 ods. 1 ZEÚ rovnakú právnu silu ako zakladajúce zmluvy. Sekundárne právo EÚ preto nemôže byť v rozpore s právami a zásadami zakotvenými v Charte. Rešpektovanie základných práv tak predstavuje jeden z limitov, v rámci ktorých môžu inštitúcie EÚ vykonávať svoje legislatívne právomoci.

Zásada prenesenia právomocí určuje hranice právomocí Európskej únie. Únia môže konať iba v rozsahu právomocí, ktoré jej členské štáty zverili v zakladajúcich zmluvách na dosiahnutie cieľov v nich ustanovených. Právomoci, ktoré neboli Únii zverené, zostávajú členským štátom. Pri tvorbe právnych predpisov preto musí existovať konkrétny **právny základ**, ktorý oprávňuje Úniu v danej oblasti konať a zároveň určuje spôsob prijatia príslušného právneho aktu. Zásada prenesenia právomocí tak odpovedá predovšetkým na otázku, **či má Európska únia vôbec právomoc v konkrétnej oblasti prijímať právne predpisy** (čl. 5 ods. 1 – 2 ZEÚ).

Zásada lojálnej spolupráce upravuje vzťah medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi. Podľa článku 4 ods. 3 ZEÚ sa Únia a členské štáty pri plnení úloh vyplývajúcich zo zakladajúcich zmlúv navzájom rešpektujú a pomáhajú si. Členské štáty majú prijímať opatrenia potrebné na plnenie záväzkov vyplývajúcich z práva EÚ, uľahčovať plnenie úloh Únie a zdržať sa opatrení, ktoré by mohli ohroziť dosiahnutie jej cieľov. Táto zásada preto prepája samotnú tvorbu európskych pravidiel s ich následným vykonávaním na vnútroštátnej úrovni.

Osobitný význam pri tvorbe legislatívy má **zásada subsidiarity**. Uplatňuje sa v oblastiach, ktoré nepatria do výlučnej právomoci Únie. EÚ má v týchto oblastiach konať iba vtedy a v takom rozsahu, ak ciele zamýšľaného opatrenia nemožno uspokojivo dosiahnuť na úrovni členských štátov, či už na centrálnej, regionálnej alebo miestnej úrovni, a vzhľadom na rozsah alebo účinky zamýšľaného opatrenia ich možno lepšie dosiahnuť na úrovni Únie. Zjednodušene teda subsidiarita odpovedá na otázku, **na akej úrovni je najvhodnejšie daný problém riešiť** (čl. 5 ods. 3 ZEÚ).

Dodržiavanie zásady subsidiarity kontrolujú aj **národné parlamenty členských štátov**. Návrhy legislatívnych aktov sa im zasielajú a v lehote ôsmich týždňov môžu predložiť odôvodnené stanovisko, ak sa domnievajú, že návrh nie je v súlade so zásadou subsidiarity. Ide o mechanizmus včasného varovania, prostredníctvom ktorého sa národné parlamenty priamo zapájajú do kontroly európskeho legislatívneho procesu.

Zásada proporcionality určuje rozsah a intenzitu konania Európskej únie. Podľa článku 5 ods. 4 ZEÚ obsah ani forma činnosti Únie nesmú prekročiť rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie cieľov zakladajúcich zmlúv. Aj v prípade, keď má teda Únia právomoc konať a je odôvodnené riešiť určitý problém na európskej úrovni, prijaté opatrenie nemá ísť nad rámec toho, čo je na dosiahnutie sledovaného cieľa potrebné. Zjednodušene možno povedať, že proporcionalita odpovedá na otázku, **či rozsah prijatého opatrenia zodpovedá cieľu, ktorý má byť dosiahnutý**.

Napokon **zásada transparentnosti** podporuje otvorenosť a verejnú kontrolu rozhodovania Európskej únie. Zakladajúce zmluvy vyžadujú, aby sa rozhodnutia prijímali čo najotvorenejšie a čo najbližšie k občanom. Európsky parlament zasadá verejne a Rada EÚ zasadá verejne v prípadoch, keď rokuje a hlasuje o návrhu legislatívneho aktu. Občania a ďalšie oprávnené osoby majú za podmienok ustanovených právom Únie tiež právo na prístup k dokumentom inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr EÚ. Transparentnosť tak prispieva k verejnej kontrole legislatívneho procesu a k demokratickej legitimite rozhodovania Únie (čl. 10 ods. 3 ZEÚ; čl. 15 ZFEÚ).

Jednotlivé zásady sa pritom navzájom dopĺňajú. Pri príprave legislatívneho návrhu je potrebné posúdiť, **či má Únia právomoc konať, či je potrebné konať práve na európskej úrovni a či navrhované opatrenie neprekračuje rozsah potrebný na dosiahnutie sledovaného cieľa**. Osobitne zásady prenesenia právomocí, subsidiarity a proporcionality tak predstavujú základné limity výkonu právomocí Európskej únie (čl. 5 ZEÚ).

Legislatívna iniciatíva

Vo väčšine oblastí patrí právo predkladať legislatívne návrhy **Európskej komisii**. Komisia pripravuje návrh právneho aktu, posudzuje jeho očakávané hospodárske, sociálne a environmentálne dôsledky a následne ho predkladá Európskemu parlamentu a Rade Európskej únie (čl. 17 ods. 2 ZEÚ).

Postavenie Komisie ako hlavného iniciátora európskej legislatívy súvisí s jej úlohou presadzovať všeobecný záujem Únie a dohliadať na uplatňovanie zakladajúcich zmlúv. Neznamená to však, že legislatívna iniciatíva patrí Komisii vo všetkých prípadoch výlučne. Článok 289 ods. 4 ZFEÚ umožňuje v osobitných prípadoch prijatie legislatívnych aktov aj na **iniciatívu skupiny členských štátov** alebo Európskeho parlamentu, na **odporúčanie Európskej centrálnej banky** alebo na **žiadosť Súdneho dvora Európskej únie** či **Európskej investičnej banky**.

Európsky parlament síce nemá všeobecné samostatné právo legislatívnej iniciatívy porovnateľné s národnými parlamentmi, môže však podľa

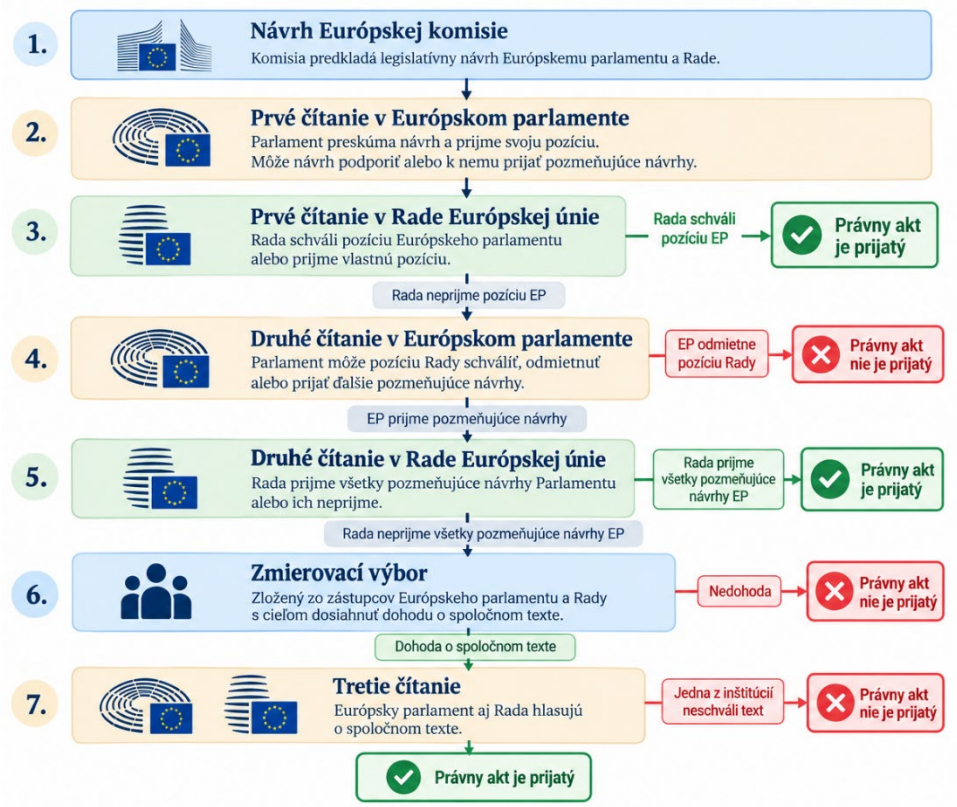
zakladajúcich zmlúv požiadať Komisiu o predloženie legislatívneho návrhu (čl. 14 ods. 1 ZEÚ; čl. 225 ZFEÚ). V predchádzajúcej kapitole bolo uvedené, že Parlament sa počas vývoja európskej integrácie postupne zmenil z prevažne poradného orgánu na jednu z hlavných rozhodovacích inštitúcií Únie a dnes spolu s Radou EÚ vykonáva legislatívnu funkciu.

Riadny legislatívny postup

Riadny legislatívny postup predstavuje hlavný spôsob prijímania legislatívy Európskej únie. Podľa článku 289 ods. 1 ZFEÚ spočíva v spoločnom prijatí nariadenia, smernice alebo rozhodnutia Európskym parlamentom a Radou na návrh Európskej komisie. Podrobný priebeh upravuje článok 294 ZFEÚ.

Jeho podstatou je **rovnocenné postavenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie ako spoluzákonodarcov**. Právny akt nemôže byť prijatý, pokiaľ sa obe inštitúcie nezhodnú na totožnom texte. Riadny legislatívny postup sa dnes uplatňuje vo veľkej väčšine oblastí európskej legislatívy. Rada EÚ uvádza, že týmto postupom sa prijíma približne 95 % legislatívy EÚ (Rada Európskej únie, 2026d).

Obrázok 6: Priebeh riadneho legislatívneho postupu Európskej únie

Zdroj: vlastné spracovanie s využitím generatívnej AI na základe podkladov Európskeho parlamentu, 2026h

Trilógy a hľadanie kompromisu

V praxi sa veľká časť legislatívnych rokovaní odohráva prostredníctvom tzv. **trilógov**. Ide o neformálne rokovania medzi zástupcami Európskeho parlamentu, Rady Európskej únie a Európskej komisie, ktorých cieľom je priblížiť pozície jednotlivých inštitúcií a dosiahnuť kompromis ešte pred formálnym ukončením príslušného čítania.

Trilógy môžu prebiehať na technickej aj politickej úrovni. Za Radu sa na rokovaniach významne podieľa členský štát vykonávajúci rotujúce predsedníctvo, zatiaľ čo Európsky parlament zastupujú najmä spravodajca, predseda príslušného parlamentného výboru a tieňoví spravodajcovia.

Európska komisia v procese vystupuje ako predkladateľ návrhu a zároveň pomáha pri hľadaní kompromisu medzi spoluzákonodarcami.

Dohoda dosiahnutá v trilógu však sama osebe nie je právne konečná. Musí ju následne formálne schváliť Európsky parlament a Rada v rámci príslušnej etapy legislatívneho postupu (Rada Európskej únie, 2026d).

Trilógy zároveň dobre ilustrujú charakter rozhodovania v Európskej únii. Prijímanie legislatívy nie je založené iba na hlasovaní, ale vo veľkej miere aj na **vyjednávaní, vytváraní koalícií a hľadaní kompromisu medzi rozdielnymi politickými a národnými pozíciami**.

Osobitné legislatívne postupy

Popri riadnom legislatívnom postupe zakladajúce zmluvy v určitých oblastiach ustanovujú **osobitné legislatívne postupy**. Podľa článku 289 ods. 2 ZFEÚ ide o prípady, keď legislatívny akt prijíma Európsky parlament za účasti Rady alebo, častejšie, Rada za účasti Európskeho parlamentu.

Na rozdiel od riadneho legislatívneho postupu tu teda Parlament a Rada nemajú vždy úplne rovnocenné postavenie. Konkrétny postup závisí od ustanovenia zmluvy, ktoré predstavuje právny základ prijímaného aktu (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018; čl. 289 ods. 2 ZFEÚ).

Najčastejšie sa možno stretnúť s dvoma základnými formami:

Konzultačný postup – Rada prijíma právny akt po konzultácii s Európskym parlamentom. Parlament predloží svoje stanovisko, Rada však nie je obsahom tohto stanoviska viazaná. Povinnosť Parlament konzultovať však musí byť dodržaná, ak ju vyžadujú zakladajúce zmluvy. Parlament môže v rámci svojho stanoviska návrh schváliť, odmietnuť alebo navrhnúť jeho zmeny (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018; EUR-Lex, 2022a).

Postup súhlasu – Európsky parlament musí s navrhovaným aktom vysloviť súhlas. Parlament pritom nemôže text meniť prostredníctvom pozmeňujúcich návrhov, ale môže ho schváliť alebo odmietnuť. Bez súhlasu

Parlamentu nemôže byť príslušný akt prijatý (Fiala, Krutílek, Pitrová, 2018; Rada Európskej únie, 2026d).

Osobitné legislatívne postupy sa používajú najmä v citlivejších oblastiach, v ktorých si členské štáty ponechali silnejšie postavenie. Príkladom sú niektoré otázky zdaňovania, rodinného práva s cezhraničným prvkom alebo vybrané inštitucionálne otázky. V niektorých z týchto oblastí Rada rozhoduje jednomyseľne.

Úloha jednotlivých inštitúcií v legislatívnom procese

Legislatívny proces Európskej únie ukazuje, že jednotlivé inštitúcie plnia odlišné, ale navzájom prepojené úlohy.

Tabuľka 14: Úloha hlavných aktérov v legislatívnom procese EÚ

Inštitúcia	Základná úloha pri tvorbe legislatívy
Európska komisia	spravidla predkladá legislatívne návrhy
Európsky parlament	spoluzákonodarca; zastupuje občanov EÚ
Rada Európskej únie	spoluzákonodarca; zastupuje členské štáty
Národné parlamenty	kontrolujú najmä dodržiavanie zásady subsidiarity
Poradné orgány EÚ	v určených oblastiach poskytujú stanoviská k legislatívnym návrhom

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov čl. 294 ZFEÚ a údajov Európskeho parlamentu, 2026h

Takéto rozdelenie zároveň potvrdzuje, že legislatívna moc v Európskej únii nie je sústredená v jednej inštitúcii. Inštitucionálny systém EÚ nemožno stotožniť s klasickou deľbou moci známou z národných štátov, pretože jednotlivé funkcie sa medzi viacerými inštitúciami prelínajú.

Od návrhu k právnemu predpisu

Po dosiahnutí dohody a formálnom prijatí musí byť legislatívny akt podpísaný a uverejnený v **Úradnom vestníku Európskej únie**. Legislatívne akty prijaté riadnym legislatívnym postupom podpisujú **predseda Európskeho parlamentu** a **predseda Rady EÚ**, zatiaľ čo akty prijaté osobitným legislatívnym postupom podpisuje predseda inštitúcie, ktorá ich

prijala. Legislatívny akt nadobúda účinnosť dňom, ktorý je v ňom stanovený, alebo ak takýto deň určený nie je, dvadsiatym dňom po jeho uverejnení v Úradnom vestníku Európskej únie (čl. 297 ZFEÚ).

Prijatím právneho aktu sa však proces nekončí. Nariadenia sa následne priamo uplatňujú v členských štátoch, zatiaľ čo smernice musia byť transponované do vnútroštátneho práva. Orgány členských štátov zároveň zabezpečujú praktické vykonávanie a dodržiavanie európskych pravidiel (čl. 288 ZFEÚ).

5.4 Uplatňovanie práva Európskej únie

Prijatím právneho aktu na úrovni Európskej únie sa proces jeho pôsobenia nekončí. Aby európske pravidlá reálne ovplyvňovali fungovanie vnútorného trhu, verejnej správy, podnikov či každodenný život občanov, musia byť správne a včas uplatňované v jednotlivých členských štátoch. Významnú úlohu preto zohrávajú nielen inštitúcie EÚ, ale aj národné parlamenty, vlády, ministerstvá, správne orgány a vnútroštátne súdy (Európska komisia, 2026e).

Spôsob uplatňovania závisí od druhu právneho aktu. **Nariadenia** sú priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch, zatiaľ čo **smernice** musia byť prenesené do vnútroštátneho právneho poriadku. Aj priamo uplatniteľné akty však môžu vyžadovať prijatie určitých vnútroštátnych organizačných alebo vykonávacích opatrení, napríklad úpravu vnútroštátnej legislatívy alebo zabezpečenie ich vykonávania príslušnými vnútroštátnymi orgánmi (Európska komisia, 2026e).

Uplatňovanie práva EÚ preto možno chápať ako súbor vzájomne prepojených procesov zahŕňajúcich **transpozíciu, implementáciu, aplikáciu a kontrolu dodržiavania práva Únie**.

Transpozícia smerníc

Transpozícia predstavuje proces, prostredníctvom ktorého členský štát začlení obsah smernice Európskej únie do svojho vnútroštátneho právneho poriadku. Ako bolo uvedené v predchádzajúcej podkapitole, smernica stanovuje výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom členským štátom ponecháva možnosť zvoliť formu a prostriedky jeho zabezpečenia (čl. 288 ZFEÚ; EUR-Lex, 2026c).

Každá smernica obsahuje lehotu, do ktorej musia členské štáty prijať potrebné vnútroštátne opatrenia. Môže ísť napríklad o prijatie nového zákona, novelizáciu existujúceho právneho predpisu alebo úpravu viacerých právnych noriem. Po prijatí transpozičných opatrení musí členský štát oznámiť Európskej komisii, akým spôsobom smernicu transponoval do svojho právneho poriadku (Európska komisia, 2026e).

Správna transpozícia neznamená iba formálne prijatie vnútroštátneho právneho predpisu. Prijatá právna úprava musí skutočne zabezpečiť výsledok požadovaný smernicou. Európska komisia preto sleduje nielen to, či členský štát transpozičné opatrenia oznámil, ale aj to, či sú úplné a obsahovo zodpovedajú požiadavkám smernice. Nedostatkom môže byť napríklad oneskorená transpozícia, neúplné prevzatie smernice alebo jej nesprávne premietnutie do vnútroštátneho práva (Európska komisia, 2026e).

Na Slovensku sa transpozícia smerníc realizuje prostredníctvom legislatívneho procesu na vnútroštátnej úrovni. V závislosti od obsahu smernice môže byť potrebná zmena zákona schvaľovaného Národnou radou Slovenskej republiky alebo prijatie podzákonného právneho predpisu. Významnú úlohu pritom zohrávajú jednotlivé ministerstvá a ďalšie ústredné orgány štátnej správy zodpovedné za príslušnú oblasť.

Implementácia a aplikácia práva Európskej únie

Pojmy **implementácia** a **aplikácia** sa niekedy používajú ako synonymá, ich význam však možno rozlíšiť. Implementácia označuje širší proces

vytvárania podmienok na účinné vykonávanie práva EÚ. Zahŕňa nielen prijatie potrebných právnych predpisov, ale aj vytvorenie inštitucionálnych, organizačných a administratívnych predpokladov potrebných na ich praktické fungovanie.

Členský štát môže napríklad potrebovať určiť orgán zodpovedný za dohľad nad dodržiavaním určitého nariadenia, zaviesť kontrolné mechanizmy, vytvoriť informačný systém alebo zabezpečiť personálne a odborné kapacity verejnej správy. Primárnu zodpovednosť za správnu implementáciu práva EÚ majú členské štáty, pričom Európska komisia ich pri implementácii podporuje a zároveň dohliada na správne uplatňovanie práva Únie (EUR-Lex, 2022b; Európska komisia, 2026e).

Aplikácia práva EÚ následne znamená jeho používanie pri riešení konkrétnych prípadov. Európske pravidlá aplikujú nielen inštitúcie EÚ, ale vo veľmi významnej miere práve vnútroštátne orgány. Môže ísť o správne orgány rozhodujúce o právach a povinnostiach jednotlivcov, regulačné úrady, orgány dohľadu, samosprávy alebo súdy (EUR-Lex, 2022b).

V praxi preto občan často neprichádza do kontaktu s právom EÚ prostredníctvom európskej inštitúcie, ale prostredníctvom **slovenského správneho orgánu alebo súdu**, ktorý európske pravidlo uplatňuje. Práve toto prepojenie európskej a vnútroštátnej úrovne je jedným z charakteristických znakov právneho systému Únie **(**EUR-Lex, 2022b**).**

Zásada prednosti práva Európskej únie

Jedným zo základných princípov fungovania právneho poriadku EÚ je **zásada prednosti práva Európskej únie**. Jej podstatou je požiadavka, aby sa v prípade rozporu medzi uplatniteľným právom EÚ a vnútroštátnou normou zabezpečila účinnosť európskeho práva.

Zásada prednosti bola postupne rozvinutá judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie. Jej význam spočíva v tom, že členské štáty nemôžu jednostranne neutralizovať účinky európskeho práva prijatím odlišného vnútroštátneho predpisu. Ak by každý členský štát mohol podľa vlastného

rozhodnutia uprednostniť vnútroštátne pravidlo pred pravidlom EÚ, jednotné uplatňovanie práva Únie by nebolo možné (EUR-Lex, 2012).

Pre potreby tejto učebnice je podstatné predovšetkým pochopiť, že prednosť práva EÚ **neznamená automatické zrušenie vnútroštátneho predpisu**. Znamená, že príslušný vnútroštátny orgán alebo súd musí v konkrétnej situácii zabezpečiť plný účinok uplatniteľného práva Únie a v prípade rozporu neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré je s ním nezlučiteľné (EUR-Lex, 2026b).

Priama uplatniteľnosť a priamy účinok

Pri charakteristike právnych aktov EÚ je potrebné rozlišovať medzi pojmami **priama uplatniteľnosť** a **priamy účinok**.

Priama uplatniteľnosť sa spája najmä s nariadeniami. Podľa článku 288 ZFEÚ je nariadenie priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch, a preto ho spravidla nie je potrebné prevádzať do vnútroštátneho práva osobitným transpozičným predpisom (čl. 288 ZFEÚ).

Priamy účinok je širší pojem vytvorený judikatúrou Súdneho dvora EÚ. Vyjadruje možnosť jednotlivca dovolávať sa za určitých podmienok ustanovenia práva EÚ priamo pred vnútroštátnym súdom alebo správnym orgánom. Základ tohto princípu vytvoril Súdny dvor už v rozhodnutí *Van Gend en Loos* z roku 1963, ktoré sa stalo jedným z kľúčových rozhodnutí pri formovaní autonómneho právneho poriadku Európskej únie (EUR-Lex, 2022c).

V prípade smerníc je situácia špecifická. Samotná smernica je určená členskému štátu a vyžaduje transpozíciu. Ak však členský štát smernicu v stanovenej lehote netransponuje alebo ju transponuje nesprávne, jednotlivec sa môže po uplynutí lehoty na transpozíciu za určitých podmienok voči štátu dovolávať jej dostatočne jasných, presných a bezpodmienečných ustanovení. Ide o tzv. **vertikálny priamy účinok smernice**. Smernica však sama osebe zásadne nemá horizontálny priamy účinok, a preto sa jej

jednotlivec nemôže dovolávať voči inému jednotlivcovi. Základné rozlíšenie možno preto vyjadriť nasledovne (EUR-Lex, 2022c):

a) **Priama uplatniteľnosť** odpovedá na otázku, či sa právny akt automaticky stáva uplatniteľnou súčasťou právneho poriadku členského štátu.

b) **Priamy účinok** odpovedá na otázku, či sa jednotlivec môže konkrétneho ustanovenia práva EÚ dovolávať pred vnútroštátnym orgánom alebo súdom.

Kontrola dodržiavania práva Európskej únie

Za správne uplatňovanie práva EÚ sú v prvom rade zodpovedné **členské štáty**. Európska komisia však podľa zakladajúcich zmlúv dohliada na jeho riadne vykonávanie a býva preto označovaná ako **„strážkyňa zmlúv“**. Sleduje napríklad, či členské štáty včas a správne transponovali smernice a či európske právne predpisy správne aplikujú v praxi (čl. 17 ods. 1 ZEÚ; Európska komisia, 2026f).

Ak Komisia zistí možné porušenie práva Únie, môže sa najskôr pokúsiť situáciu vyriešiť komunikáciou s príslušným členským štátom. Ak sa problém neodstráni, môže začať **konanie o porušení povinnosti členského štátu** podľa článku 258 ZFEÚ (čl. 258 ZFEÚ).

Formálny postup spravidla začína zaslaním **formálnej výzvy**, prostredníctvom ktorej Komisia požiada členský štát o vysvetlenie. Ak vysvetlenie alebo náprava nie sú dostatočné, Komisia môže vydať **odôvodnené stanovisko**, v ktorom presne uvedie, v čom vidí porušenie práva EÚ a vyzve štát na jeho odstránenie. Ak členský štát ani následne nezabezpečí nápravu, Komisia môže vec predložiť **Súdnemu dvoru Európskej únie** (čl. 258 ZFEÚ; Európska komisia, 2026f).

Väčšina prípadov sa vyrieši ešte pred podaním žaloby na Súdny dvor. Cieľom konania totiž nie je členský štát „potrestať“, ale predovšetkým

zabezpečiť, aby začal svoje povinnosti vyplývajúce z práva Únie riadne plniť (Európska komisia, 2026f).

Ak Súdny dvor konštatuje porušenie práva Únie, členský štát je povinný prijať opatrenia potrebné na splnenie rozsudku. Ak tak neurobí, môže nasledovať ďalšie konanie podľa článku 260 ods. 2 ZFEÚ, v ktorom môže Súdny dvor uložiť finančné sankcie, napríklad paušálnu sumu alebo penále. Za určitých okolností možno finančné sankcie navrhnúť už pri prvom predložení veci Súdnemu dvoru, a to v prípade nesplnenia povinnosti oznámiť opatrenia na transpozíciu **smernice prijatej legislatívnym postupom** podľa článku 260 ods. 3 ZFEÚ.

Úloha vnútroštátnych súdov

Kontrola dodržiavania práva EÚ nie je sústredená iba v Európskej komisii a Súdnom dvore. Mimoriadne významnú úlohu zohrávajú **vnútroštátne súdy**, ktoré sú pri každodennom uplatňovaní práva Únie zároveň súdmi európskeho právneho poriadku.

Ak vnútroštátny súd potrebuje pri rozhodovaní objasniť výklad alebo platnosť určitého ustanovenia práva EÚ, môže (a v niektorých prípadoch musí) obrátiť sa na Súdny dvor Európskej únie prostredníctvom **konania o prejudiciálnej otázke podľa článku 267 ZFEÚ**. Súdny dvor následne poskytne záväzný výklad práva Únie, pričom samotný vnútroštátny spor rozhodne príslušný národný súd.

Prejudiciálne konanie má zásadný význam pre jednotné uplatňovanie práva EÚ. Zabraňuje tomu, aby rovnaké európske pravidlo bolo v jednotlivých členských štátoch vykladané zásadne odlišným spôsobom.

Uplatňovanie práva EÚ ako spoločná zodpovednosť

Právny poriadok Európskej únie je založený na úzkej spolupráci európskej a vnútroštátnej úrovne. Inštitúcie EÚ prijímajú spoločné pravidlá a dohliadajú na ich dodržiavanie, avšak ich praktické vykonávanie sa vo veľkej

miere uskutočňuje prostredníctvom správnych a súdnych orgánov členských štátov (čl. 4 ods. 3 a čl. 19 ods. 1 ZEÚ).

Európska komisia pritom zdôrazňuje, že členské štáty zohrávajú kľúčovú úlohu pri zabezpečení správneho a včasného vykonávania práva Únie, zatiaľ čo Komisia ich podporuje a súčasne kontroluje plnenie ich povinností (čl. 17 ods. 1 ZEÚ).

Tabuľka 15: Základné mechanizmy uplatňovania práva Európskej únie

Mechanizmus	Charakteristika
Transpozícia	začlenenie smernice do vnútroštátneho právneho poriadku
Implementácia	vytvorenie právnych, organizačných a administratívnych podmienok na vykonávanie práva EÚ
Aplikácia	použitie pravidla EÚ pri rozhodovaní konkrétneho prípadu
Prednosť práva EÚ	zabezpečenie účinku práva EÚ pri konflikte s vnútroštátnou normou
Priamy účinok	možnosť jednotlivca dovolávať sa za určitých podmienok ustanovení práva EÚ pred vnútroštátnymi orgánmi a súdmi
Kontrola Komisiou	dohľad nad správnym a včasným uplatňovaním práva EÚ
Konanie o porušení povinnosti	postup pri porušení povinností vyplývajúcich z práva EÚ členským štátom, najmä podľa čl. 258 a 260 ZFEÚ
Prejudiciálne konanie	spolupráca vnútroštátnych súdov so Súdnym dvorom EÚ pri výklade zmlúv a posudzovaní platnosti a výklade aktov EÚ podľa čl. 267 ZFEÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ZFEÚ a Európskej komisie, 2026e

KONTROLNÉ OTÁZKY

1. Aké sú základné pramene práva Európskej únie?
2. Akú podobu môžu mať právne akty EÚ a aké sú základné rozdiely medzi nimi?
3. Kto sú hlavní aktéri legislatívneho procesu EÚ a aké úlohy v ňom plnia?

4. Aké základné zásady musia inštitúcie EÚ rešpektovať pri tvorbe legislatívy?
5. Aké legislatívne postupy poznáme a v čom sa odlišujú?
6. Aký je rozdiel medzi transpozíciou, implementáciou a aplikáciou práva EÚ?

ZÁVER

Európska únia je výsledkom viac ako sedemdesiatročného procesu európskej integrácie, počas ktorého sa pôvodne sektorovo orientovaná hospodárska spolupráca postupne rozvinula do komplexného politického, právneho a ekonomického systému. Rozširovanie členskej základne, prehlbovanie spolupráce a postupné prenášanie vybraných právomocí na európsku úroveň vytvorili osobitný model, ktorý nemožno úplne prirovnať ani k fungovaniu štátu, ani ku klasickej medzinárodnej organizácii.

Jedným zo základných predpokladov pochopenia Európskej únie je preto porozumenie jej inštitucionálnemu systému. Európsky parlament, Európska komisia, Európska rada, Rada Európskej únie, Súdny dvor Európskej únie, Európska centrálna banka a Európsky dvor audítorov majú rozdielne postavenie a právomoci, ich činnosť však nemožno vnímať izolovane. Fungovanie Únie je založené na ich vzájomnej spolupráci, kontrole a vyvažovaní rozdielnych záujmov. Inštitucionálny systém tak prepája demokratické zastúpenie občanov, zastúpenie členských štátov a presadzovanie spoločných záujmov Európskej únie.

Práve vzájomné pôsobenie jednotlivých inštitúcií ukazuje osobitosť európskeho rozhodovania. Legislatívna, výkonná, kontrolná a súdna funkcia nie sú oddelené rovnakým spôsobom ako v klasickom modeli deľby štátnej moci. Na prijímaní rozhodnutí sa spravidla podieľa viacero aktérov, pričom ich právomoci a vzájomné vzťahy sú vymedzené zakladajúcimi zmluvami. Takéto usporiadanie môže rozhodovací proces robiť komplexnejším, zároveň však vytvára mechanizmy vzájomnej kontroly a núti jednotlivé inštitúcie hľadať kompromis medzi rozdielnymi politickými a národnými záujmami.

Inštitucionálny rámec Európskej únie je zároveň neoddeliteľne spojený s jej právnym systémom. Európske inštitúcie nevykonávajú svoje právomoci ľubovoľne, ale v medziach stanovených primárnym právom.

Prostredníctvom legislatívnych postupov následne vznikajú právne akty, ktoré ovplyvňujú fungovanie Únie, členských štátov, verejných inštitúcií, hospodárskych subjektov aj jednotlivcov. Pochopenie rozdielov medzi primárnym a sekundárnym právom, jednotlivými druhmi právnych aktov, spôsobom ich prijímania a mechanizmami ich uplatňovania je preto nevyhnutnou súčasťou poznania fungovania Európskej únie.

Osobitný význam má tento rámec pre Slovenskú republiku. Od vstupu do Európskej únie 1. mája 2004 je Slovensko súčasťou spoločného európskeho politického, ekonomického a právneho priestoru. Členstvo nemožno vnímať iba prostredníctvom výhod vnútorného trhu, voľného pohybu, spoločnej meny alebo využívania európskych finančných nástrojov. Slovenská republika je prostredníctvom svojich predstaviteľov zastúpená v rozhodovacích procesoch Únie a spolupodieľa sa na formovaní spoločných pravidiel a politických priorít. Európska politika preto nie je iba vonkajším prostredím pôsobiacim na Slovensko, ale priestorom, ktorého je Slovenská republika aktívnou súčasťou.

Členstvo zároveň prináša zodpovednosť. Možnosti, ktoré Európska únia poskytuje, sa automaticky nepremietajú do hospodárskeho, spoločenského alebo regionálneho rozvoja. Ich využitie závisí aj od kvality vnútroštátnych inštitúcií, schopnosti formulovať a presadzovať národné záujmy, efektívne implementovať európske právo, využívať dostupné finančné nástroje a aktívne sa zapájať do tvorby európskych politík.

Európska únia zároveň nie je statickým projektom. Jej inštitucionálny systém sa počas integračného procesu opakovane menil v reakcii na rozširovanie členskej základne, hospodárske a finančné krízy, bezpečnostné hrozby, technologické zmeny či nové spoločenské výzvy. Diskusie o ďalšom rozširovaní Únie, efektívnosti rozhodovacích procesov, rozsahu hlasovania kvalifikovanou väčšinou, ochrane právneho štátu alebo budúcom rozdelení právomocí ukazujú, že otázka ďalšieho smerovania európskej integrácie zostáva otvorená.

Poznanie inštitucionálneho a právneho rámca Európskej únie preto nemožno vnímať iba ako osvojenie si názvov inštitúcií, ich zloženia či formálnych právomocí. Podstatné je porozumieť vzťahom medzi nimi, mechanizmom prijímania rozhodnutí a spôsobu, akým sa v európskom systéme stretávajú záujmy občanov, členských štátov a Únie ako celku. Práve schopnosť orientovať sa v týchto vzťahoch vytvára predpoklad na lepšie pochopenie nielen fungovania Európskej únie, ale aj postavenia Slovenskej republiky v jej rozhodovacích procesoch.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ANGHEL, S., DRACHENBERG, R. 2019. *The European Council under the Lisbon Treaty – How has the institution evolved since 2009?* Brussels : European Union. 2019. 68 s. ISBN 978-92-846-6045-2.

ARNULL, A. 2006. *The European Union and its Court of Justice*. 2. vyd. Oxford : Oxford University Press, 2006. 720 s. ISBN 978-0-19-925885-7.

CINI, M., PÉREZ-SOLÓRZANO BORRAGÁN, N. 2022. *European Union Politics*. 7. vyd. Oxford : Oxford University Press, 2022. 554 s. ISBN 978-0-19-886223-9.

CRAIG, P., DE BÚRCA, G. 2020. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. 7. vyd. Oxford : Oxford University Press, 2020. 1344 s. ISBN 978-0-19-885664-1.

DE GRAUWE, P. 2022. *Economics of Monetary Union*. 14. vyd. Oxford : Oxford University Press, 2022. 320 s. ISBN 978-0-19-284977-9.

DINAN, D. 2014. Europe Recast: A History of European Union. 2. vyd. Boulder : Lynne Rienner Publishers, 2014. 411 s. ISBN 978-1-62637-071-5.

DONNELLY, M., RITCHIE, E. 1995. The College of Commissioners and their Cabinets. In EDWARDS, G., SPENCE, D. (eds.). *The European Commission*. London : Cartermill, 1995, s. 31–61. ISBN 978-1-86067-071-8.

EUR-LEX. 2012. *Vyhlásenie č. 17 o prednosti* [online]. 2012, [cit. 03-07-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:12012L/AFI/DCL/17

EUR-LEX. 2022a. *Pramene práva Európskej únie* [online]. 2022, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/sources-of-european-union-law.html

EUR-LEX. 2022b. *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Presadzovanie práva EÚ v záujme Európy, ktorá prináša výsledky*, COM(2022) 518 *final* [online]. 2022, [cit. 21-07-2026]. Dostupné na

internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022DC0518

EUR-LEX. 2022c. *The direct effect of European Union law* [online]. 2022, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l14547

EUR-LEX. 2025. *General principles of EU law* [online]. 2025, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/general-principles-of-eu-law.html

EUR-LEX. 2026a. *Accession criteria (Copenhagen criteria)* [online]. 2026, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html

EUR-LEX. 2026b. *Primacy of EU law* [online]. 2026, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:primacy_of_eu_law

EUR-LEX. 2026c. *Transposition* [online]. 2026, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/transposition.html

EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. 2009. *Slovakia adopts the euro* [online]. 2009, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2009/html/pr090101.en.html

EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. 2026a. *About us* [online]. 2026, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://www.ecb.europa.eu/ecb/all-about-us/html/index.sk.html

EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. 2026b. *Decision-making* [online]. 2026, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://www.ecb.europa.eu/ecb/decisions/genc/html/index.en.htm

EURÓPSKA KOMISIA. 2020. *NextGenerationEU* [online]. 2020, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/eu-borrower-investor-relations/nextgenerationeu_en

EURÓPSKA KOMISIA. 2023. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Využívanie talentov v regiónoch Európy, COM(2023) 32 final [online]. 2023, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52023DC0032

EURÓPSKA KOMISIA. 2025. *Georgia Report 2024 / Enlargement Package* [online]. Brusel : Európska komisia, 2025, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/georgia-report-2024_en

EURÓPSKA KOMISIA. 2026a. *Country report – Slovakia* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-member-states/country-pages-including-country-reports/country-report-slovakia_en

EURÓPSKA KOMISIA. 2026b. *European Social Fund Plus (ESF+)* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/funding/european-social-fund-plus-esf_en

EURÓPSKA KOMISIA. 2026c. *College of Commissioners* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners_en

EURÓPSKA KOMISIA. 2026d. *Former Colleges of Commissioners* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/former-colleges-commissioners_sk

EURÓPSKA KOMISIA. 2026e. *Implementing EU law* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/law/application-eu-law/implementing-eu-law_en

EURÓPSKA KOMISIA. 2026f. *Infringement procedure* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/law/application-eu-law/implementing-eu-law/infringement-procedure_en

EURÓPSKA RADA. 2016. *Neformálne zasadnutie 27 hláv štátov alebo predsedov vlád, 16. septembra 2016* [online]. 2016, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.consilium.europa.eu/sk/meetings/european-council/2016/09/16/

EURÓPSKA RADA. 2024. *Závery Európskej rady zo zasadnutia 27. júna 2024 (k Gruzínsku)* [online]. Brusel : Rada EÚ, 2024, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.consilium.europa.eu/sk/meetings/european-council/2024/06/27/

EURÓPSKA RADA. 2026. *Členovia Európskej rady* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.consilium.europa.eu/sk/european-council/members/

EURÓPSKA ÚNIA. 2026. *Rozširovanie EÚ* [online]. 2026, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_sk

EURÓPSKY DVOR AUDÍTOROV. 2026a. *Európsky dvor audítorov* [online]. 2026, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-court-auditors-eca_sk

EURÓPSKY DVOR AUDÍTOROV. 2026b. *ECA Members since 1977* [online]. 2026, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://eca.europa.eu/ContentPagesDocuments/History/ECA_Members_since_1977.pdf

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR. 2026. *Európsky hospodársky a sociálny výbor* [online]. 2026, [cit. 15-08-2026]. Dostupné na internete: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-economic-and-social-committee-eesc_sk

EURÓPSKY PARLAMENT. 2024a. *Európsky parlament 2024 – 2029: počet poslancov za jednotlivé krajiny EÚ* [online]. 2024, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/topics/sk/article/20180126STO94114/europsky-parlament-2024-2029-pocet-poslancov-za-jednotlive-krajiny-eu

EURÓPSKY PARLAMENT. 2024b. *Political groups* [online]. 2024, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-groups

EURÓPSKY PARLAMENT. 2025. *Rules of Procedure of the European Parliament* [online]. 2025, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/rules-of-procedure/en/rules-of-procedure.html

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026a. *List of committees* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/committees/sk/about/list-of-committees

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026b. *Výsledky volieb do Európskeho parlamentu 2024 – Slovensko* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na

internete: https://results.elections.europa.eu/en/national-results/slovakia/2024-2029/

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026c. *Poslanci Európskeho parlamentu – úplný zoznam* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/meps/sk/full-list/m

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026d. *Key roles for Members* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/news/en/faq/15/key-roles-for-members

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026e. *Political groups* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-groups

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026f. *Charta základných práv Európskej únie* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/146/the-charter-of-fundamental-rights

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026g. *Pramene a rozsah pôsobnosti práva Európskej únie* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/6/sources-and-scope-of-european-union-law

EURÓPSKY PARLAMENT. 2026h. *Ordinary legislative procedure* [online]. 2026, [cit. 04-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/infographic/legislative-procedure/index_en.html

EURÓPSKY VÝBOR REGIÓNOV. 2026a. *Základné informácie* [online]. 2026, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://www.cor.europa.eu/sk/zakladne-informacie

EURÓPSKY VÝBOR REGIÓNOV. 2026b. *Slovensko* [online]. 2026, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://www.cor.europa.eu/sk/node/69/slovensko

EURÓPSKY ZBOR SOLIDARITY. 2026. *Informácie o programe* [online]. 2026, [cit. 15-08-2026]. Dostupné na internete: https://zborsolidarity.eu/informacie-o-programe/

FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. 2018. *Evropská unie*. 3. aktualizované, rozšířené a doplněné vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 990 s. ISBN 978-80-7325-450-6.

FIALA, P., PITROVÁ, M. 2009. *Evropská unie*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 805 s. ISBN 978-80-7325-180-2.

FIALA, Z., ZPĚVÁK, A., JONÁKOVÁ, T., NOVOTNÝ, V. 2015. Evropská veřejná správa. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2015. 544 s. ISBN 978-80-7452-110-2.

GERTLER, P., MARTIN, R., ZEMAN, J. 2023. *Ekonomické prínosy členstva Slovenska v EÚ* [online]. 2023, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://nbs.sk/dokument/c1c17e7b-10f8-43b1-8372-d4a2df4712c8/stiahnut?force=false

HAYES-RENSHAW, F., WALLACE, H. 2006. *The Council of Ministers*. 2. vyd. New York: Palgrave Macmillan, 2006. 320 s. ISBN 978-0-333-94866-8.

HIX, S., HØYLAND, B. 2022. *The Political System of the European Union*. 4. vyd. London: Red Globe Press, 2022. 456 s. ISBN 978-1-350-32548-7.

Charta základných práv Európskej únie. Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016.

Jednotný európsky akt. Ú. v. ES L 169, 29. 6. 1987.

JUDGE, D., EARNSHAW, D. 2008. *The European Parliament*. 2. vyd. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. 368 s. ISBN 978-0-230-00142-8.

KLÍMA, K. a kol. 2011. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 579 s. ISBN 978-80-7380-335-3.

KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J. 2007. *Učebnice evropské integrace*. 2. aktualizované vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. 402 s. ISBN 978-80-7364-044-6.

LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P. 2016. *Učebnice evropské integrace*. 4. přepracované vyd. Brno: Barrister & Principal, 2016. 320 s. ISBN 978-80-7485-104-9.

LIPKOVÁ, Ľ. a kol. 2011. *Európska únia*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011. 446 s. ISBN 978-80-89393-33-6.

MATTOŠ, B. 2010. Inštitúcie Európskej únie v kontexte Lisabonskej zmluvy. In *Medzinárodné vzťahy 2009 : aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky : zborník z 10. medzinárodnej vedeckej konferencie, Smolenice*. Bratislava : Ekonóm, 2010, s. 489–496. ISBN 978-80-225-3025-5.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKYCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. 2016. *Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2016* [online]. 2016, [cit. 12-08-2026]. Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2016+-+Zameranie+zahranicnej+a+europskej+politiky+Slovenskej+republiky.pdf

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKYCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. 2026. *Stále zastúpenie Slovenskej republiky pri Európskej únii* [online]. 2026, [cit. 12-08-2026]. Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/web/szbrusel

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) 2024/2019 z 11. apríla 2024, ktorým sa mení Protokol č. 3 o Štatúte Súdneho dvora Európskej únie. [online]. 2024, [cit. 15-08-2026]. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:32024R2019

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2002. *Výročná správa 2002* [online]. 2002, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete:

https://nbs.sk/_img/documents/_publikacie/vyrocnasprava/vsnbs02.pdf

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2026. *Európske záležitosti* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/?SectionId=17

NELLO, S. S. 2012. *The European Union: Economics, Policies and History*. 3. vyd. London: McGraw-Hill Education, 2012. 472 s. ISBN 978-0-07-712966-8.

NICOLL, W., SALMON, T. C. 2001. *Understanding the European Union*. Harlow: Pearson Education, 2001. 598 s. ISBN 978-0-13-020838-5.

NUGENT, N. 2001. *The European Commission*. Basingstoke : Palgrave, 2001. 366 s. ISBN 978-0-333-58742-3.

NUGENT, N. 2017. *The Government and Politics of the European Union*. 8. vyd. London : Palgrave Macmillan, 2017. 512 s. ISBN 978-1-137-45408-9.

PRAVDA. 2013. *Slovensko: úspechy, chyby, pády a vzostupy* [online]. 2013, [cit. 17-06-2026]. Dostupné na internete: https://www.pravda.sk/spravy/domace/clanok/252583-slovensko-uspechy-chyby-pady-a-vzostupy

Protokol (č. 2) o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality. Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016, s. 206–209.

Protokol (č. 4) o Štatúte Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky. Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016, s. 230–250.

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2016. *Bratislavská deklarácia a plán* [online]. 2016, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/09/16/bratislava-declaration-and-roadmap/

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2026a. *Predsedníctvo Rady EÚ* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete:

https://www.consilium.europa.eu/sk/council-eu/presidency-council-eu/

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2026b. *Zoznam predsedníctiev Rady EÚ* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.consilium.europa.eu/sk/council-eu/presidency-council-eu/list-of-presidencies-of-the-council-of-the-european-union/

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2026c. *Čo robí Rada EÚ?* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/what-the-council-does/

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2026d. *Riadny legislatívny postup* [online]. 2026, [cit. 14-07-2026]. Dostupné na internete: https://www.consilium.europa.eu/sk/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure

Rozhodnutie Európskej rady 2009/881/EÚ z 1. decembra 2009 o vykonávaní predsedníctva Rady.

Rozhodnutie Európskej rady 2013/272/EÚ z 22. mája 2013 o počte členov Európskej komisie.

Rozhodnutie Komisie (EÚ) 2024/3080 zo 4. decembra 2024, ktorým sa stanovuje rokovací poriadok Komisie a mení rozhodnutie C(2000) 3614.

Rozhodnutie Rady (EÚ) 2025/1911 z 19. septembra 2025 o vymenovaní členov Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na obdobie od 21. septembra 2025 do 20. septembra 2030.

Rozhodnutie Rady (EÚ) 2025/71 z 10. decembra 2024, ktorým sa vymenúvajú členovia a náhradníci Výboru regiónov na obdobie od 26. januára 2025 do 25. januára 2030.

Schengenská dohoda zo 14. júna 1985 o postupnom odstraňovaní kontrol na spoločných hraniciach.

SLOV-LEX. 1997. *Európska dohoda zakladajúca pridruženie medzi Slovenskou republikou na jednej strane a Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na strane druhej*. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 158/1997 Z. z. Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1997/158/

STREJČEK, P., BROUL, D., JANEGA, J. 2022. *Evropa spolu: průvodce po historii i současnosti Evropské unie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. 312 s. ISBN 978-80-244-6185-4.

STVR. 2024. *Slovensko vstúpilo do Európskej únie pred 20 rokmi. Jeho cesta do nej však nebola jednoduchá* [online]. 2024, [cit. 16-06-2026]. Dostupné na internete: https://spravy.stvr.sk/2024/05/slovensko-vstupilo-do-europskej-unie-pred-20-rokmi-jeho-cesta-do-nej-vsak-nebola-jednoducha/

SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE. 2026. *Former Members* [online]. 2026, [cit. 11-08-2026]. Dostupné na internete: https://curia.europa.eu/site/jcms/d2_5098/en/former-members

ŠLOSARČÍK, I. 2020. *Právní a politický rámec Evropské unie*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. 460 s. ISBN 978-80-7598-624-5.

TASR. 2024a. *Výberová chronológia prístupového procesu Slovenska do Európskej únie* [online]. 2024, [cit. 16-06-2026]. Dostupné na internete: https://www.teraz.sk/slovensko/vyberova-chronologia-pristupoveho-p/762089-clanok.html

TASR. 2024b. *Referendum o vstupe do EÚ bolo jediné platné v ére samostatnosti SR* [online]. 2024, [cit. 16-06-2026]. Dostupné na internete: https://www.teraz.sk/slovensko/referendum-o-vstupe-do-eu-bolo-jedine/790315-clanok.html

TICHÝ, L. a kol. 2006. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 928 s. ISBN 80-7179-430-9.

WERTS, J. 2008. *The European Council*. London: John Harper Publishing, 2008. 271 s. ISBN 978-0-9556202-1-8.

WESTLAKE, M. 1994. A *Modern Guide to the European Parliament*. London: Pinter, 1994. 302 s. ISBN 978-1-85567-200-0.

WESTLAKE, M. 1995. *The Council of the European Union*. London : Cartermill, 1995. 415 s. ISBN 978-1-86067-004-6.

WIENER, A., DIEZ, T. 2009. *European Integration Theory*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2009. 295 s. ISBN 978-0-19-922609-2.

Zmluva o Európskej únii (konsolidované znenie). Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016.

Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie). Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016.

Zmluva o pristúpení Českej republiky, Estónskej republiky, Cyperskej republiky, Lotyšskej republiky, Litovskej republiky, Maďarskej republiky, Maltskej republiky, Poľskej republiky, Slovinskej republiky a Slovenskej republiky k Európskej únii, podpísaná v Aténach 16. apríla 2003.

Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (Euratom).

Zmluva z Amsterdamu, ktorou sa mení Zmluva o Európskej únii, zmluvy o založení Európskych spoločenstiev a niektoré súvisiace akty.

Zmluva z Lisabonu, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva. Ú. v. EÚ C 306, 17. 12. 2007.

Zmluva z Nice, ktorou sa mení Zmluva o Európskej únii, zmluvy o založení Európskych spoločenstiev a niektoré súvisiace akty.

Inštitucionálny rámec Európskej únie

Vysokoškolská učebnica

Autor:
PhDr. Erik Urc, PhD.

Recenzenti:
PhDr. Peter Šamalík, PhD.
PhDr. Kamil Turčan, PhD.

Vydavateľ: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Počet strán: 135

Prvé vydanie 2026
https://www.ucm.sk/sk/backend/publikacie/institucionalny-ramec-europskej-unie.html

ISBN 978-80-572-0644-6

